

¹WILLIAM MAXWELL s-a născut la 16 august 1908 în Lincoln, Illinois. Asemenea naratorului din *La revedere*, pe mine este un copil mai degrabă singuratic și introvertit. Sporturilor și jocurilor de echipă, la care nu e deloc priceput, le preferă întotdeauna o carte. Rămîne orfan de mamă la 10 ani, tatăl se recăsătorește, iar familia se mută curînd apoi la Chicago, evenimentele care, mai tîrziu, vor fi în centrul romanelor sale. Anii universitari definitivează apropierea lui Maxwell de artă și literatură. Trăiește un timp fără un serviciu stabil pînă cînd, în 1936, talentul îi este remarcat de Katharine White, una dintre fondatoarele revistei *New Yorker*. William Maxwell este editor la *New Yorker* timp de 40 de ani și are un rol important în impunerea multor scriitori marcanți între care: J.D. Salinger, John Cheever, John Updike, Harold Brodkey, John O'Hara și Vladimir Nabokov. Mulți îl consideră editorul ideal, civilizat și riguros, socotind editarea „o simplă chestiune de iubire”. După ce se retrage din activitatea editorială, în 1977, continuă să scrie la vechia lui mașină de scris electrică romane, eseuri și povestiri. A murit la 1 august 2000, la New York. Este considerat un clasic al literaturii contemporane americane și tradus în numeroase limbi. Romanul *La revedere*, pe mine, apărut în 1980, a primit *The American Book Award*.

SCRIERI: *Bright Center of the Heaven* (1934), *They Came Like Swallows* (1937), *The Folded Leaf* (1945), *Time Will Darken it* (1948), *Over By the River and Other Stories* (1977), *So Long, See You Tomorrow* (1980), *The Outermost Dream* (1989), *Billie Dyer and Other Stories* (1992) etc.

*

WILLIAM MAXWELL

LA REVEDERE, PE MÎINE

Traducere din engleză de

LUANA SCHIDU

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Colecție îngrijită de

IOANA PÂRVULESCU

Coperta colecției

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MAXWELL, WILLIAM

La revedere, pe mine / William Maxwell;

trad.: Luana Schidu. - București: Humanitas, 2003

ISBN 973-50-0549-2

I. Schidu, Luana Elena (trad.)

821.111-31=135.1

WILLIAM MAXWELL

SO LONG, SEE YOU TOMORROW,

The Harvill Press, Londra

© 1980 by William Maxwell

All rights reserved

© HUMANITAS, 2003, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973-50-0549-2

I

<titlu>O împușcătură

Puțul din cariera de pietriș era la vreun kilometru și ceva de oraș, de mărimea unui lac mic și atât de adânc încît băieților sub șaisprezece ani nu le dădeau voie părinții să înoate acolo. Eu îl știam numai din auzite. Nu avea fund, spuneau oamenii, și, pentru că eu eram foarte interesat de ideea că dacă sapi o groapă oriunde și sapi, si sapi, ea va ieși în China, luam această afirmație literal.

Într-o dimineață de iarnă, puțin înainte de ivirea zorilor, trei oameni care încărcau pietriș acolo au auzit ceva ce suna ca o împușcătură. Sau, spuneau ei, poate se spărsese un cauciuc, în cîteva secunde se făcuse lumină. Nimeni nu venea la carieră prin cîmpul care se întindea de-a lungul ei și nici nu au văzut pe nimeni mergînd pe drum. Sunetul nu era de cauciuc spart; un fermier pe nume Lloyd Wilson tocmai fusese împușcat mortal, iar ceea ce auziseră ei era arma care l-a ucis.

La anchetă, unchiul lui Wilson, care locuia cu el de cîtăva vreme și era un bărbat spre

șaptezeci de ani, a declarat că în timp ce hrănea caii a văzut lanterna nepotului său, care se îndrepta spre grajdul vitelor. Grajdul cailor și grajdul vitelor erau la distanță de vreo sută cincizeci de metri. Nu a auzit împușcătura și nu știa că era cineva străin la fermă, în dimineața aceea. Pe atunci gospodăria era locuită de Wilson, de cei doi băieței ai lui, în vîrstă de șase și nouă ani, de bătrîna lui menajeră și unchiul său, Fred Wilson.

Apoi a venit menajera și a declarat că în ultima dimineață din viața lui Lloyd Wilson s-a trezit la cinci și jumătate, ca de obicei, s-a îmbrăcat și a făcut două focuri. În timp ce aștepta să se aprindă cel din bucătărie, a stat de vorbă și a glumit cu ea. Era vesel și a ieșit din casă fluierînd. De obicei termina de muls și se întorcea în bucătărie înainte ca ea să isprăvească de pregătit micul dejun. La ora șapte, știind că trebuia să se ducă în oraș ca să-1 ia pe un om pe care-l angajase să-i cojească, cuîntîrziere, cocenii de porumb, ea i-a spus celui mai mic dintre băieței să se ducă să vadă de ce nu mai venea tatăl lui. El i-a cerut o lanternă, iar ea a scrutat întunericul și apoi a zis că nu era nevoie de ea, fiindcă se vedea lucind lanterna din ușa deschisă a grajdului, în foarte scurtă vreme 1-a auzit venind înapoi. Plîngea. Când ea a deschis ușa și 1-a strigat, el a spus: „Tata e mort! Stă acolo cu ochii deschiși, dar e mort...” Cine să se ia după copii. Dîndu-1 la o parte, cu povestea lui cu tot, a dat fuga la grajd.

6

Wilson stătea pe un scăunaș de muls în staulul din mijloc, cu trupul prăbușit peste lemnul despărțitor. Ea 1-a apucat de mînă și a strigat: „Lloyd, ce Dumnezeu se întîmplă cu tine?” — crezînd că fusese lovit de un atac de inimă sau poate de apoplexie. După cum spusese copilul, stătea cu ochii deschiși, dar era mort. Menajera și Fred Wilson au făcut ceea ce era necesar — adică ea s-a întors în casă și a dat niște telefoane, iar el a terminat de muls vacile și le-a dat drumul pe pășune, apoi s-a așezat lîngă cadavru pînă au venit antreprenorul de pompe funebre și asistentul său și 1-au dus în oraș. Se instalase rigor mortis, și a fost nevoie să taie mînele jachetei ca să-i scoată hainele. I-au scos jacheta, vesta de catifea reiată și cămașa de flanelă, și atunci au văzut o pată mică și roșie pe maiou, deasupra inimii. În vremea aceea — vorbesc despre începutul anilor '20 — oamenii din Lincoln nu-și prea încuiau ușile noaptea, iar dacă o făceau, era de teama vreunui hoț. Mai citeai cîteodată în ziarul de seară că cineva fusese arestat pentru comportament agresiv, dar asta însemna beție. Așa, fără să mă gîndesc, aș fi zis că nu te prea așteptai ca actele de violență să înflorească în-

tr-un loc unde casele nu erau la mare distanță
unele de altele și nu erau niciodată înconju-
rate de un zid înalt si unde ar fi fost greu să
faci ceva ieșit din comun fără să te vadă cine-
va, din întâmplare sau din simplă curiozitate.
Dar să ne gândim la fraza următoare, dintr-o

istorie a ținutului Logan publicată în 1911: „Deși în zonă au avut loc vreo cincizeci de încăierări armate... foarte puține au apărut acolo unde oamenii erau cunoscuți sau aveau un oarecare rang în comunitate." De regulă împușcăturile, înjunghierile sau bătăile cu bîta aveau loc în barăcile minerilor sau pe vreo alee dosnică ori în vreo fermă singuratică, dar una dintre crimele menționate în această carte a avut loc într-o casă de pe Tenth Street, la o stradă de casa în care am locuit în copilărie. Ceea ce distingea asasinarea lui Lloyd Watson de toate celelalte era un fapt atât de șocant încît Courier Herald din Lincoln a ezitat mai multe zile înainte să-l publice: criminalul tăiașe cu un brici urechea mortului și o luase cu el. în acea epocă prefreudiană oamenii nu s-au întregbat ce simboliza urechea, ci pur și simplu s-au înfiorat.

<titlu>Perioada de doliu

Mă îndoiesc foarte mult că aș fi ținut minte mai bine de cincisprezece ani asasinarea unui fermier pe care nu-l văzusem în viața mea dacă (1) criminalul n-ar fi fost tatăl cuiva pe care-l cunoșteam și (2) n-aș fi făcut mai tîrziu ceva de care după aceea mi-a fost rușine. Aceste memorii — dacă așa e corect să le intitulăm — sînt un mod ocolit, zadarnic, de a mă revanșa. înainte de a intra în subiect, trebuie să vorbesc despre altceva. Cînd tatăl meu a înaintat în vîrstă și trecutul a început să apară mai des în conversațiile lui, l-am întregbat într-o zi cum era mama. Știam cum era mama mea, dar mi se părea că era timpul să-mi spună cineva cum era ca persoană. Spre surprinderea mea, el a spus: „Viii cu viii și morții cu morții", închizîndu-mi gura, dar lăsîndu-mă să mă întregb, din cauza tonului său răstit, dacă nu mai simțea nimic pentru ea după tot acest timp sau simțea, dar credea că n-ar fi trebuit s-o arate, în orice caz, nu-i venea să vorbească despre ea cu mine.

Foarte puține familii scapă de nenorociri de un fel sau altul, dar în anii dintre 1909 și 1919 familia mamei mele a avut parte de mai multe decît era cazul. Bunicul meu, petrecîndu-și o noapte la o fermă, a fost mușcat de ureche de un șobolan sau un dihor și a murit trei luni mai tîrziu de septicemie. Singurul frate al mamei a avut un accident de automobil și și-a pierdut brațul drept. Sora mai mică a mamei a turnat cherosen peste focul din cămin care nu voia să ardă și și-a aprins hainele, rămînînd și cu cicatrice tot restul vieții. Fratele meu mai mare, cînd avea cinci ani, și-a prins piciorul într-o roată de trăsură în mers.

Eu eram atît de mic cînd s-au întîmplat aceste lucruri încît fie nu am știut de ele, fie nu le-am simțit pentru că erau prea sub ochii mei, ca să spunem așa. Cînd fratele meu se dezbrăca, seara, își lăsa piciorul artificial sprijinit de un scaun. Cum dormeam în aceeași cameră, îmi era la fel de familiar ca șapca sau ca mînușa lui de baseball. Nu era înclinat să-și plîngă de milă, iar oamenii mari aveau întotdeauna grijă să nu-și arate părerea de rău cu privire la ceea ce i se întîmplase. Ceea ce simteam eu în legătură cu „afecțiunea” lui era bine ascuns în subconștient (presupunînd că așa ceva există), unde nu puteam ajunge.

Fratele meu mai mic s-a născut în ziua de Anul Nou, în momentul culminant al epidemiei de gripă din 1918. Mama a murit două zile mai tîrziu de dublă pneumonie. După aceea, n-au mai fost nenorociri. Tot ce se putea întîmpla mai rău se întîmplase, și totul a

10
devenit cenușiu. Nevenindu-ne să credem, am suportat jerba de la ușă, pe antreprenorul de pompe funebre, într-un permanent du-te-vino, afluența de mîncare, mirosul sufocant al florilor albe și tot restul, inclusiv o serie de menajere, care aveau grijă de bebeluș și stăteau pe locul mamei la masă. Privind în urmă cred că e foarte probabil că, mult înainte să fi dat cu ochii de noi, femeia aceea galbenă la față și fără piept trăsese un loz necîștigător. Venea dintr-o lume despre care noi nu știam nimic; nu-mi amintesc ca ea să fi avut vreodată zile libere. O fi încercat să ne fie ca o mamă, fratelui meu mai mare și mie, dar ar fi fost nevoie de mult mai mult decît să ne înfrîngă rezistența. Știam ce am avut, și nu aveam de gînd să ne lăsăm înșelați de vreo formă de afecțiune contrafăcută.

Surorile mamei, surorile tatii, bunica mea — toți aveau grijă de noi. Dacă n-ar fi avut, nu știu ce s-ar fi ales de noi în casa aceea tristă, unde nu se schimba niciodată nimic, unde viața ajunsese într-un punct mort. Tata era complet distrus de moartea mamei. Seara, după

cină, se plimba prin casă și mă plimbam și eu cu el, ținându-l de după talie. Aveam zece ani. Se plimba din camera de zi până în holul de la intrare, apoi, întorcându-se, trecea pe lângă orologiul bunicului și intra în bibliotecă, iar din bibliotecă înapoi în camera de zi. Sau mergea din bibliotecă în sufragerie și apoi în camera de zi prin altă ușă, ajungând din nou în holul de la intrare. Pentru că el nu spunea nimic, nu spuneam nici eu nimic, încercam doar

să intuiesc, cînd era pe cale să cetească, spre care cameră avea s-o ia, ca să nu ne ciocnim unul de altul. Ochii îi erau pironiți pe lucruri care nu se aflau în acele încăperi, iar fața îi era de culoarea cenușii. Din conversații care avuseseră loc în fața mea știam că era torturat de credința că era vinovat de ce se întîmplase. Dacă am fi avut prevederea asta, sau astălal-tă... Nu era nimic adevărat, într-o vreme cînd epidemia era în plină dezlănțuire și oamenii erau sfătuiți să evite locurile aglomerate, el și mama se urcaseră într-un tren aglomerat ca să se ducă la Bloomington, la douăzeci de kilometri distanță, unde spitalul era mai bine dotat decît cel din Lincoln. Dar chiar dacă ar fi născut acasă, tot s-ar fi molipsit de gripă. Ar fi luat-o de la fratele meu mai mare, de la tata sau de la mine. Toți am avut-o.

Nu știam niciodată ce gîndea fratele meu mai mare. Nu era ceva ce ar fi vrut să-mi împărtășească și mie. Am privit în ochii lui căprui deschis și m-am speriat: dacă n-aș fi știut, aș fi zis că sentimentele îi fuseseră rănite de ceva de care era prea mîndru ca să vorbească. Mai mult nu era în stare să ascundă. Seara ne-am dezbrăcat, ne-am culcat și am adormit fără să profităm de întuneric pentru a ne despovăra sufletele unul în fața celuilalt. Acum mi se pare ciudat. Arunci nu mi s-a părut. Deși eram foarte diferiți, mă cunoștea și pe față și pe dos — adică îmi cunoștea slăbiciunile și știa cum să le exploateze, iar acest lucru mă făcea circumspect în a-l lăsa să vadă ce simt. De asemenea, cred că l-am pîrît cam de prea

12
multe ori. N-am cum să știu ce ar fi putut spune el. Ceea ce n-am spus, în apropierea celor cîteva palme care despărteau paturile noastre, a fost că nu puteam înțelege cum de ni se întîmplase una ca asta. Părea o greșeală. Iar greșelile ar trebui rectificate, numai că asta nu putea fi. Între cum erau lucrurile înainte și cum erau acum era un gol ce nu putea fi traversat. Trebuia să găsesc o altă explicație decît cea reală, care arăta că nu eram mai imuni la nenorociri ca alții, iar ideea care îmi tot venea în minte, probabil din cauza acelor plimbări prin casă cu tata, era că trecusem din greșeală printr-o țisă prin care nu trebuia să trec și că nu mă mai puteam întoarce în locul pe care nu avusesem intenția să-l părăsesc. De fapt, era invers: nu plecasem nicăieri și nu se schimbase nimic, cel puțin în privința acoperișului de deasupra capetelor noastre, numai că ea era în cimitir.

Cînd mă întorceam de la școală făceam ceea ce făceam întotdeauna, adică citeam, ghemuit pe bancheta de la fereastră din bibliotecă sau întins pe spate, pe jos, cu picioarele pe un fotoliu, în cel mai întunecat colț pe care-l puteam

găsi. Casa era plină de locuri de citit care mi se potriveau ca o mănușă, și citeam mereu aceleași cărți. Copiii au tendința să-și găsească alinare și sprijin în lucrurile foarte familiare — un suport de umbrele, o scrumieră de sticlă cu benzi de trabuc multicolore, limbile focului, orice. Cu ajutorul acestora și al altor obiecte banale — și de asemeni cu ajutorul celor doi ulmi care apărau casa de dogoarea soarelui,

al iederei de lângă ușa din spate și al tufei de liliac alb de lângă fereastra sufrageriei, al mobilei confortabile de răchită de pe verandă sau al scrîntiobului de pe aceeași verandă care contribuia cu al său scîrf... scîrf... la sunetele nopții de vară — trecea de la o zi la alta. Tata trecea de la o zi la alta ducîndu-se conștiincios la serviciu. Era inspector la o mică companie de asigurări împotriva incendiilor și călătorea de la un capăt la altul al statului Illinois, studiind riscurile și cultivînd prietenia agenților locali ca să furnizeze mai multe afaceri firmei sale. Sîmbăta dimineța, în bibliotecă, bifa fiecare formular de inspecție după ce termina să-l examineze, iar cînd avea cîte un teanc de formulare mi le dădea mie și eu mă așezam pe podea și le aranjam în jurul meu, pe orașe, mîndru că-i puteam fi de folos. Pleca marți dimineța cărînd o valiză încărcată de formulare tipărite și se întorcea vineri după-amiază într-o gospodărie care clocotea de probleme pe care el nu era obișnuit să le rezolve. Era de o tristețe răbdătoare și lipsită de speranță. Continua să doarmă în patul pe care îl împărțise cu mama și încerca să se poarte așa cum ar fi vrut ea, dar am bănuiala că pe măsură ce trecea timpul era tot mai puțin sigur de ce însemna asta. A dat de pomană toate bijuteriile ei și, ceea ce era mai important pentru mine, hainele ei, așa că nu mai puteam să deschid ușa de la șifonierul ei și să mă uit la ele.

Auzeam mereu cîte un prieten de familie asigurîndu-l că nimic nu vindecă mai bine de-

14
cît timpul, și deși el spunea „da, știu”, îmi dădeam seama că nu-i credea. O dată pe săptămînă întorcea toate ceasurile din casă, începînd cu orologiul bunicului din holul de la intrare. Limbile lor se învîrteau conștiincios, iar lumina de afară le confirma mesajul: era timpul micului dejun, era după-amiază tîrziu, era noapte, și întunericul apăsa asupra obloanelor. Ceea ce spuneau prietenii familiei era adevărat. Pentru unii. Pentru alții limbile ceasornicului pot să se învîrtă pînă la Ziua de Apoi fără să vindece ceva. Nu știu cum a ajuns tata să se împace cu durerea lui. Tot ce știu este că a trecut mai bine de un an pînă cînd culoarea i-a revenit în obraji și a putut zîmbi cînd cineva zicea ceva nostim.

Cînd oamenii vorbeau despre mama, spuneau întotdeauna generalități — calitățile ei minunate, darul ei de a-i face fericiți pe cei din jur și așa mai departe — toate astea nu-mi dezvăluiau nimic din ce nu știam deja. Era ca și cum n-ar fi putut s-o vadă clar din cauza a ceea ce se întîmplase cu ea. Și cu noi. Nu-i plăcea să fie fotografiată și tot ce aveam erau cîteva instantanee și o fotografie oficială, făcută

cînd avea vreo douăzeci și ceva de ani, cu părul prins în coc în vârful capului și cu o panglică neagră de catifea legată la gît. Avea doar treizeci și opt de ani cînd a murit, dar devenise greoaie, cum aveau tendința femeile din acea epocă. Nu era nici o îndoială asupra gurii sau a blînzilor ei ochi căprui. Restul nu-l recunoșteam, deși eram dornic să cred că arătase cîndva ca în fotografie. Poza nu-l satisfăcea

nici pe tatăl meu, și l-a rugat pe fotograful care o făcuse s-o retușeze ca mama să arate mai matură. Rezultatul era ceva cu care eram cît se poate de sigur că ea nu semănase niciodată — vagă și idealizată de parcă nici nu și-ar fi amintit cine eram noi. Mama uneori se entuziasma sau își ieșea din fire, dar nu și femeia asta, care murise înainte de vreme, lăsînd în urmă un soț covîrsit de durere și trei copii fără mamă. Fotografia retușată intervenea între mine și fața din memoria mea și a devenit din ce în ce mai greu să mi-o amintesc pe mama așa cum fusese în realitate. După ce n-am mai putut să-mi amintesc decît în linii generale cum arăta, am mai reținut încă sunețul vocii ei și mă agățam de asta. Mă agățam, de asemenea, de ideea că dacă lucrurile rămîneau exact așa cum erau, dacă aveam grijă să nu ne desprindem în nici un fel de locul în care ne aflam acum, ne-am întoarce cumva la cum era înainte de moartea ei. Știam că nu este o credință rațională, dar alternativa — că atunci cînd oamenii mor dispar de tot și că n-aveam s-o mai văd niciodată — era mai mult decît puteam suporta la vremea aceea și chiar mult mai tîrziu.

Cînd tata era bătrîn, m-a surprins remarcînd că a înțeles ce însemnase moartea mamei pentru mine, dar habar n-a avut ce să facă în privința asta. Cred că mi-ar fi fost de folos dacă măcar mi-ar fi spus acest lucru. Dacă n-a făcut-o, a fost probabil pentru că își închipuia că nici el, nici altcineva nu putea face nimic. Sau poate a crezut că aș fi respins orice ajutor

16

ar fi încercat să-mi dea. Cînd eram mic mă durea uneori urechea și mă duceam la el, rugîndu-l să-mi sufle fum de țigară în ea. Se oprea din vorbit, mă trăgea spre el și, cu buzele aproape atingîndu-mi urechea, îmi sufla fumul cald înăuntru. Era un leac la fel de bun ca oricare și presupunea intimitate fizică, într-o seară — nu știu cîți ani aveam, cinci sau șase, probabil — a sosit ora culcării și am sărutat-o pe mama de noapte bună, ca de obicei, apoi m-am dus la tata și cînd m-am aplecat spre el a spus că mă făcusem prea mare pentru asta. După standardele acelei epoci și ale acelui loc presupun că eram, dar eu tot voiam să-l sărut. Și cum era să-mi exprim sentimentele pe care le aveam pentru el? Nu mi-a spus, nici atunci, nici altădată. Din acel moment sentimentele mele față de el s-au schimbat și am devenit prudent și neîncrezător.

Pe Ninth Street era plin de copii cu care mă puteam juca, și uneori o făceam, dar preferam să mă joc singur, în cea mai frumoasă zi de primăvară din an stăteam în casă, citind Tik-Tok din Oz. Și cînd oboseam de atîta citit mă închideam într-o cameră întunecoasă și mă ju-

cam cu proiectorul de ilustrate sau cu un teatru de jucărie pe care mi-l făcusem din cartoane de la cămăși. Toate acestea îl îngrijorau pe tatăl meu, atît pentru că nu petreceam destul timp afară, cît și pentru că, dacă continuam să fiu interesat de astfel de lucruri, cum Dumnezeu aveam să mă întrețin cînd aveam să cresc mare? Nu era nimic comic ori ciudat în faptul că gîndea așa. Sîntem ceea ce sîntem, iar el era

un om de afaceri și după mintea lui nu puteai fi nimic mai bun. Din când în când, dădea cu mîna peste vreo plăsmuire elaborată de mine și eu eram nevoit să adun piesele și să mă duc undeva, unde el nu era, pentru a mă simți din nou vesel. Dacă îmi vorbea nervos sau mi se părea mie că era sever, nu-mi puteam stăpîni lacrimile, ceea ce îi sporea enervarea. Cînd se întorcea cu spatele aveam impresia că se spă-lase pe mîini în ceea ce mă privea. Oare nu eram genul de băietei pe care și-1 dorea? Nu spunea nici asta. E destul de greu pentru adulți să-și țină reacțiile emoționale într-un oarecare echilibru. Copiii pur și simplu simt ceea ce simt, și eu știam că nu eram chiar bucuria ochilor tatii.

Eram amîndoi creațiile epocii. Mă îndoiesc că sindromul tatălui-sobru-om-de-afaceri-și-al-fiului-hipersensibil mai există. Tații au devenit afectuoși și își sărută fiii deja mari ori de cîte ori au chef, și cine știe ce înseamnă hipersensibil, dacă ne gîndim la toate lucrurile la care poți fi sensibil.

După ce au fost smulse din calendar destul de multe luni pentru ca prietenii mamei să simtă că îl puteau invita pe tata la petrecerile lor, au început s-o facă. Iar el se îmbrăca și se ducea, încercau să-l cupleze, bineînțeles, și, ca toți peștorii, aveau motive amestecate. Mă îndoiesc că el avea nevoie de ajutorul lor. Abia trecuse de patruzeci de ani și întotdeauna arătase bine. Îi plăcuseră femeile și ar fi fost ciudat să nu găsească pe cineva care să

18

fie dispus să-l iubească. Nu înțelegeam nimic din nevoile sexuale și afective ale unui bărbat de vîrsta lui. Era pur și simplu tatăl meu și presupuneam că tot restul vieții avea să fie „fidel memoriei mamei mele” — așa îi auzisem pe oamenii mari exprimîndu-se.

În timp ce el își vedea de viața lui socială, eu îmi vedeam de a mea. La școală, clasa noastră hotărîse să facă o petrecere de Halloween și se discuta unde s-o ținem. Am oferit casa noastră și oferta a fost acceptată. Cînd i-am spus tatii, a scuturat îngrijorat din cap și m-a întrebat ce intenționez să fac. I-am spus că aveam să scobesc un dovleac și să pun niște coceni de porumb prin camera de zi. Nu i se părea cîtuși de puțin că petrecerea era o idee bună, însemna muncă în plus pentru menajeră, și data viitoare trebuia să întreb înainte de a face așa ceva. Din moment ce mă angajam, puteam să țin petrecerea, cu condiția să se limiteze la o cameră de serviciu liberă și copiii să folosească scările din spate. Mama nu era acolo ca să-i spună că așa ceva era de neconceput, așa că asta s-a întîmplat. Profund stînjenit, mi-am condus învățătoarea și colegii de clasă prin camerele puternic luminate și

care fuseseră întotdeauna atât de primitoare,
prin sufragerie, pînă la camera de serviciu și
apoi pe scările înguste din spate, atât de ne-
atrăgătoare. Nu că ar fi găsit cineva ceva ciudat
în toate astea. Mie nu mi se părea că semă-
na cine știe ce cu o petrecere de Halloween.
Ceea ce mi-a rămas în minte în toți acești ani
este o scenă care s-a petrecut lîngă coșul de
19

rufe din holul din spate, învățătoarea fusese aleasă să fie „victima” și s-a așezat pe un scaun, lăsându-se legată la ochi. În acel moment, unele idei preconcepute m-au determinat să ezit.

I-am făcut semn uneia dintre fete, care mi-a luat locul. Când învățătoarea și-a scos eșarfa surîdea de plăcere că un băiețel — deoarece ea credea că era un băiețel — o sărutase.

Când mi-a spus că se va recăsători tata a fost cît a putut el de delicat. Nu se aștepta să fac vreo obiecție și nu s-ar fi abătut de la scopul lui dacă aș fi făcut-o.

Cu cîtiva ani înainte de asta, într-o vară, la Club, plimbîndu-mă agale pe lîngă cabina băieților de mingi, am dat peste o privesc pe care n-am înțeles-o. La început am crezut că era vreun animal necunoscut. Apoi m-am retras oripilat. Ceea ce priveam era un șarpe care tocmai se străduia să înghită o broască prea mare, care nu-i intra pe gît. La fel se întîmpla cu ideea că o altă femeie nu numai că va sta în locul mamei la masa de seară, dar îi va lua locul și în inima tatii.

Într-o împrejurare în care un băiat mai curajos ar fi fugit de acasă sau ar fi intrat în bucluc cu poliția, eu mi-am băgat nasul într-o carte ca să nu fiu nevoit să mă gîndesc la lucruri care nu-mi plăceau și pe care nu le puteam împiedica să se întîmple. Nu era de ajuns ca eu singur, sau fratele meu mai mare, fratele meu mai mic și cu mine să ne strecurăm, cînd sosea timpul, prin ușa aceea spre cum era altădată; mama s-ar fi așteptat să-l aducem și

20

pe tata cu noi. Iar dacă era însurat cu altă femeie, cum am mai fi putut s-o facem?

Ne deplasaserăm din poziția noastră fixă și acum nu mai exista nici o posibilitate să ne întoarcem la cum era înainte de moartea ei. Nu-mi dădeam seama dacă senzația de greutate din pieptul meu era legată de ceea ce se putea întîmpla sau de ceea ce deja se întîmplase și era iremediabil.

Grădinița condusă de domnișoara Lena Moose și domnișoara Lucy Sheffield se afla la primul etaj al unei clădiri, chiar lîngă piața tribunalului, iar femeia care a devenit mama mea vitregă mergea din casă în casă la ora nouă dimineața, să adune copiii. Când eram toți, ne conducea în oraș. Trebuie să fi avut vreo douăzeci și ceva de ani pe atunci, în copilărie locuise pe Ninth Street, dar acum nu mai locuia acolo, în ziua înmormîntării mamei, la amiază, cînd am intrat în sufragerie, ea era acolo. M-am așezat la masă, dar nu puteam să mă-nînc. Lacrimile mă sufocau. Ea a venit și a stat în spatele scaunului meu, mi-a vorbit și a insistat să mă-nînc un pic din cartofii copti pe care îi aveam în farfurie. De dragul ei, pentru că era tînără și drăguță și pentru că o plăcu-

sem întotdeauna, am reușit. Am ținut minte
toată viața gustul acelor cartofi copti.
În basme venirea unei mame vitrege nu
este privită niciodată altfel decât ca o nenoro-
cire. Probabil că nu din cauza numărului mare
de soții care se purtau urât cu copiii din prima
căsătorie a soțului, deși se pot găsi astfel de
exemple, ci din cauza resentimentelor univer-
21

sale ale copiilor față de cei din afară. Astfel, o nouă căsătorie a tatălui este un act de trădare nu numai a mamei moarte, ci și a lor, indiferent cum este mama vitregă.

Ce lucruri ciudate și improbabile aduce cu sine marea timpului. Am un album de fotografii jerpelit, plin de instantanee cu mama mea vitregă când era tânără. Era foarte drăguță și dulce, cu manșon de blană și o pălărie încântătoare și cu fustele aproape atingând podeaua. Sînt poze ale ei cu prietenii, cu mama și sora ei, cu unul sau altul dintre cei patru frați, cu rude mai în vîrstă pe veranda unei case, de la începutul secolului, din Boston, cred. Sînt două fotografii de grup, făcute de un fotograf local, la un bal mascat — una cu măști și una fără, așa că poți vedea cine erau piratul, clownul, Colombina etc. Pe jumătate din persoanele de acolo le-am cunoscut pe măsură ce creșteam. Și alte poze cu mama mea vitregă: la Washington, D.C., în timpul primului război mondial, cu un bărbat cu fața suptă, în uniformă militară, de care era îndrăgostită la vremea aceea, dar cu care nu s-a căsătorit; din nou la Lincoln, ținînd în brațe bebelușul surorii ei și așa mai departe. Ce haine frumoase. Ce automobile impresionante. Ce vremuri bune. La începutul și la sfîrșitul albumului, lipite în niște locuri care rămăseseră probabil goale, căci nu intrau în ordinea firească, sînt vreo zece poze cu tata. Cu excepția uneia în care stă în picioare, lingă un șir de pești răspîndiți pe o piatră, se află întotdeauna în grup. Are

22

o crosă de golf în mînă. Sau fumează o pipă. Sau e îmbrăcat în costum de baie și cu o mînă o ține pe după talie pe mama mea vitregă, iar cu cealaltă pe o femeie pe care n-o recunosc. Si, uitîndu-mă la aceste instantanee decolorate, văd, copilul care supraviețuiește în mine vede, cu strîngere de inimă, că sînt destul de în vîrstă ca să fiu tatăl acelui bărbat, iar el e mort de aproape douăzeci de ani, și totuși mă deranjează că era fericit. De ce? într-un fel fericirea lui era pentru mine la vremea aceea (și, după cît se pare, a fost mereu de arunci încoace) o amenințare. Nu era genul de fericire în care sînt incluși și copiii, dar de ce m-ar tulbura acest lucru acum? Nu reușesc cu nici un chip să înțeleg.

Dacă aș fi reușit prin vreo prestidigitație supranaturală să fac acea scamatorie și s-o aduc pe mama înapoi din cimitir și dacă am fi continuat să trăim ca înainte, ne-am fi găsit pe o insulă într-un fluviu al schimbării, căci era în anul 1921, și femeile începuseră să-și taie părul, să poarte fuste deasupra genunchiului și să bea gin din sticlețe de argint în public. Din cînd în cînd una din ele bea prea mult și trebuia să fie dusă acasă. Bîrfele aveau

hrană din belșug, în lumina a ceea ce a urmat, anii '20 par în ansamblu o perioadă încântătoare, lipsită de griji, în ce privește bunele maniere, era începutul sfârșirului. Când mama se ducea să călărească împreună cu tata duminica dimineața, călărea așezată pe o parte a șei (închipuiți-vă!) și ieșea din casă, coborînd

treptele verandei într-o fustă despicată ce mătura trotuarul de ciment, încerc să mi-o imaginez cu părul scurt și cu fuste deasupra genunchiului și eșuez lamentabil.

Era încă posibil să crezi, cum credea tata, că prezentul era în toate privințele mai bun decât trecutul și că viitorul avea să fie cu siguranță și mai satisfăcător. El credea, de asemenea, că e bine să ții pasul cu vremurile. Când a venit Prohibiția, a anunțat că era gata să se supună legii și să renunțe la băutură — înțelegînd prin asta un pahar de bere sau de coniac, în companie masculină. Când s-a văzut că oamenii nu aveau de gînd să facă astfel, își făcea singur gîin și cumpăra whisky prost de la un contrabandist pe nume Johnny Ogarul, la fel ca toți prietenii lui.

O dată chiar a întrecut măsura. Vinerea după-masa mergeam la școala de dans și împingeam fetele de colo-colo în pași de ragtime, foxtrot și vals. Ele se țineau la distanță de un braț, cu spatele drept ca o vergea, cu un aer distant. Profesoara de dans era tînără și plină de viață, înaltă de nici un metru cincizeci, ceea ce însemna că era de înălțimea mea deși purta tocuri foarte înalte. Mai era un curs și pentru adulți joia seara, la care se duceau tata și mama mea vitregă înainte de a se căsători, într-o seară și-au lipit obrazii și au dansat un dans nou pe care îl exersaseră în intimitate. Se numea Toddle, și toată lumea s-a oprit să se uite la ei, iar profesoara de dans, foarte roșie la față, i-a rugat să părăsească ringul. ^

24

Este tipic pentru tata că, deși s-a supărat pe ea și nu s-a mai dus niciodată acolo, nu m-a retras de la cursul pentru copii. Vineri după-masă profesoara m-a reținut după ce au plecat ceilalți băieți și fete. Avea o problemă, deși nu prea reușea să-și dea seama care era aceea. Simțea oare că eram pe jumătate de partea ei și nimeni altcineva nu prea era? Făcuse ceea ce se cuvenea, fără a se opri să se gîndească la faptul că cele două persoane implicate erau de familie bună și ea era o femeie părăsită cu doi copii mici de întreținut și străină de oraș. S-ar putea ca de fapt chiar să nu fi știut cine era de familie bună și cine nu. Îmi era milă de ea, așa cum mi-ar fi fost de oricine ar fi plîns în fața mea. Și eram neloial față de tata, stînd acolo și ascultînd ce spunea despre el. Și stînje-nit că el era obiectul scandalului.

Unul dintre lucrurile care îi plăceau mamei la tata era că avea talent muzical. Sperînd că poate acest talent s-a moștenit, a aranjat ca frațele meu mai mare să ia lecții de pian de la o călugăriță care predă muzica la școala catolică. Când aveam șase ani l-am însoțit la casa în care locuiau călugărițele, pentru prima mea lecție de muzică. Maica Mary Anise mi-a ară-

tat unde să-mi pun mâinile pe claviatură și eu m-am uitat în sus la dinții ei, care erau înfricoșător de strîmbi, și am izbucnit în lacrimi. I-a spus fratelui meu să mă aducă înapoi după ce voi împlini șapte ani — atunci avea deja dinți falși care nu erau strîmbi și m-am putut uita la ea cu calm. Nu eram muzical și nu-mi plăcea

să exerseze, îmi plăceau în schimb viețile compozitorilor, pe care le primeam una câte una în formă de foi volante tipărite, care trebuiau împăturite și cusute laolaltă la cotor, și o coală perforată de ilustrații care trebuiau lipite în locurile potrivite, în prima din aceste cărți am citit cum fratele mai mare și rău al lui Johann Sebastian Bach era gelos pe talentul acestuia și nu voia să-l lase să aibă acces la muzica pe care o voia, așa că se scula în mijlocul nopții și o copia la lumina lunii, stricându-și ochii. M-am atașat de tânărul și batjocoritul Johann Sebastian Bach, apoi de Händel și „Muzica apelor”, si Haydn, și Mozart, și Beethoven, și Schubert, și Schumann, și Mendelssohn, și operele lui Wagner și muzica clasică în general. Asta nu mi-a îmbunătățit stilul de a cînta. „Bemol”, striga mama din camera de alături, cînd exersam acasă. „Mi bemol, nu mi natural.” Și eu mă ridicam de pe taburetul de la pian și mă duceam să mă uit la orologiul din hol. Tata ținea un mic fonograf pe pianina din camera de zi și după cină, după ce pune un disc nou de două-trei ori în timp ce acorda instrumentul, se pornea, era absorbit. Cînta ragtime și cîntece din musicalurile vremii. Avea talent și oamenii le plăcea să-l asculte, într-o zi s-a așezat cu mine la pian și a încercat să mă învețe să cînt după ureche. N-am înțeles o iotă din ce spunea.

Nu-i făcea nici o plăcere să mă audă poticnindu-mă la „Rugăciunea păstorului”, dar voia ca mie să-mi placă genul lui de muzică așa că, pe cînd aveam doisprezece ani, fără să

26

se intereseze ce părere aveam, m-a luat de la Maica Mary Anise și de la Bach și Händel și Haydn și a aranjat să iau lecții cu o tînără femeie căsătorită, care cînta la orgă în biserica catolică și era cea mai bună prietenă a mamei mele vitrege. Piesa pe care mi-a dat-o de învățat, la sugestia tatii, era „Alice Blue Gown”. Profesoara îmi plăcea, dar acel cîntec stupid a ajuns să-mi displace profund, căci, săptămîină după săptămîină, nu cîntam nimic altceva. Și nici nu făceam vreun progres. Găsisem o palmă de teren pe care mă puteam opune tatălui meu fără a fi nesupus în mod activ.

Pentru că se afla la sfîrșitul unei perioade de doliu, care în vremurile acelea trebuia să fie cam de trei ani, altfel ieșeau vorbe, el și mama mea vitregă au așteptat. Ea a stat o vreme în California și cînd mă duceam la ora de muzică mi se dădea un plic gros care venea prin poștă într-un alt plic adresat profesoarei mele de muzică. Nimeni nu mi-a explicat că asta se făcea pentru ca menajera să nu poată deschide plicul la aburi ca să citească ce era înăuntru; în schimb, se comportau ca și cum nimic n-ar fi fost mai firesc pentru un băiat de doispre-

zece ani decît să-i aducă scrisori de amor acasă lui taică-su.

Motivul pentru care viața este atît de ciudată e că de foarte multe ori oamenii nu au de ales, dar în acest caz cred că era vorba și de conveniențe: vreau să spun că tata putea să fi închiriat o casuță poștală. E posibil să fi fost reținut de faptul că dacă era văzut intrînd și

ieșind din poștă și luînd corespondență dintr-o cutie poștală oamenii ar fi ghicit cît de curînd motivul. Așadar, pe scurt, nici el nu a avut de ales, nici în privința asta, nici în privința vinderii casei, care era atît de mult asociată cu mama. La două-trei săptămîni după ce a scos-o la vînzare, a fost cumpărată de un bărbat care se săturase de munca la cîmp și voia să trăiască la oraș. Într-o zi cînd eram la școală au venit oamenii pentru mutare și toată mobila pe care tata nu reușise s-o vîndă sau s-o dea a sfîrșit într-o casă mult mai mică, pe care a închiriat-o pe o stradă nepavată, aproape de marginea orașului.

De la școală m-am dus direct la casa cea nouă. Deși cînd am devenit adult am stat adeseori și m-am uitat la fosta casă, n-am mai intrat niciodată în ea din ziua aceea, cînd o grămadă de obiecte pe care mi le aminteam și le-aș fi vrut reunite au dispărut fără urmă: canapele și fotolii de nuc victoriene, peste ale căror sculpturi și ornamente îmi trecusem de atîtea ori, absent, degetele, mese de mahon, covoare orientale tocite, oglinzi aurite, tablouri, albume mari și pătrate pline de fotografii pe care le știam pe dinafară. Dacă n-ar fi dispărut atunci, ar fi dispărut cu altă ocazie, viața fiind în sine, după cum remarcă undeva Ortega y Gasset, o eternă epavă.

Casa închiriată nu avea nici o curte care să merite să fie menționată, treptele verandei erau la trei metri de trotuar, iar casa noastră și casa de alături erau identice. Pișcăturile care mă trezeau noaptea s-au dovedit a fi de ploș-

28
nițe, ascunse după un colț dezlipit al tapetului, și de ele s-a ocupat omul de la dezinfecție. Tata s-a gîndit probabil că din moment ce nu aveam să rămînem acolo nu conta prea mult cum era casa. Sau poate la vremea aceea nu a existat ceva mai bun. Obişnuiam să stau și să compar cele două case identice, detaliu cu detaliu, așa cum compari motivele care se repetă într-un tapet sperînd să găsești o mică diferență. Nu pot spune că mi-era dor de vechea casă, mai degrabă mi-o ștersesem complet din minte. Coborîserăm în lume și nu părea să fie altceva de făcut decît să scoatem tot ce se putea mai bun din asta. Ninth Street avea aerul că se afla acolo de la începuturile timpului. Generații de copii crescuseră acolo, lăsîndu-și bicicletele în drumul oamenilor, unde te puteai împiedica de ele, făcînd case din frunze, urcîndu-se în copaci, jucînd leapșa în serile de vară. Strada nepavată pe care locuiam acum nu avea nici trecut, nici viitor, ci doar un prezent palid în care era greu să te gîndesti la ceva de făcut.

Într-o seară, în octombrie, tata și Grace McGrath au coborît scările casei surorii ei și

au fost căsătoriți, la parter, de un preot catolic, care nu-i putea căsători într-o biserică, pentru că tata era protestant. Eram singura persoană sub vârsta de treizeci de ani care era prezentă. Fratele meu mai mare era plecat la colegiu, cel mai mic dormea în păruțul lui. Acum venise momentul să uit de ușa aceea prin care trecusem fără să mă gândesc și de golul peste care uneori, în vis, se putea așterne o punte și de

cum era cînd trăia mama. Eu în schimb mă agăţam de ele mai tare ca oricînd, chiar în timp ce eram tras vrînd-nevrînd în noua viaţă a tatălui meu.

30

III

<titlu>Casa cea nouă

Aproape toate orăşelele din centrul statului Illinois îşi datorează existenţa apariţiei căilor ferate în deceniul de dinaintea Războiului Civil, întotdeauna am avut impresia că Lincoln este cumva altfel decît celelalte, dar asta probabil numai pentru că trăiam acolo. Este centrul ţinutului şi are două mine de cărbuni acum epuizate. N-a avut niciodată fabrici semnificative şi îşi datorează modesta prosperitate pămîntului arabil din jur. În anul 1921 copacii umbroşi care marcau peste tot străzile rezidenţiale avuseseră timp să crească şi făceau oraşul să pară mai vechi decît era de fapt. Nu era uşor să-ţi dai seama cînd fuseseră construite casele, căci vîrsta lor era adesea mascată de adaosuri ulterioare, aşa că păreau fără vîrsta. Păreau că fac parte din oamenii care locuiau în ele, la fel de inseparabil ca vocile sau numele lor, sau felul în care se pieptăneau.

Tata găsea că cele mai multe lucruri ar fi opresive, dar mai ales casele vechi cu tavane înalte şi camere cu forme ciudate care se des-

31

chideau una dintr-alta. Ele ofereau o vedere plăcută, dar cereau o grămadă de cărbune pentru a le încălzi în asprele ierni din Illinois. Intenționând să scape de toate astea construind singur, a cumpărat o parcelă dublă în Park Place, un cartier apărut atît de recent încît pomii nu aveau nici doi metri și era nevoie să fie proptiți ca să nu-i doboare vîntul nordic. Toate casele existente, în afară de două, se aflau pe partea dreaptă a străzii, cu fața la o pășune pe care cred că nici azi nu s-a construit nimic. Terenurile de case erau înguste și casele mult mai aproape una de alta decît în zona veche a orașului, dar exista o potecă de cărămidă ornamentală care ducea la stradă și un tăpșan în mijloc. Era elegant, în Lincolnul de astăzi este elegant să locuiești direct la țară, înconjurat de cîmpuri de porumb.

Tata și mama mea vitregă văzuseră o casă cu stuc în Bloomington, care le plăcuse, și au angajat un arhitect să copieze exteriorul, apoi toți trei s-au jucat cu planurile interiorului pînă cînd i-au satisfăcut. Mi s-a arătat pe schițe unde avea să fie camera mea. În scurtă vreme fundația de ciment a fost turnată și scheletul era ridicat și se puteau vedea mărimea și forma camerelor. Mă duceam acolo după școală și îi priveam pe tîmplari ciocănind: boc, boc, boc, toc, toc, toc, toc... Poate că ghiciseră că așteptam să-și strîngă uneltele și să plece acasă ca să mă pot urca pe schele, dar nu mi-au spus că n-aș avea voie să fac asta, de fapt nu-mi dădeau nici o atenție. Și, plimbîndu-mă dintr-o cameră în alta, trecînd prin perete și nu

32

prin ușă sau privind în sus și văzînd cerul albastru printre căpriori, aveam senzația agreeabilă că descoperisem un mod de a pricepe cum stăteau lucrurile.

Cînd, plimbîndu-mă prin Muzeul de Artă Modernă, dau peste o sculptură de Alberto Giacometti care se numește „Palat la ora patru dimineața”, stau întotdeauna și mă uit la) ea—în parte pentru că îmi amintește de noua casă a tatii pe cînd era neterminată și în parte pentru că este atît de frumoasă. Are vreo șaptezeci de centimetri înălțime și este destul de cunoscută, așa că probabil nu e nevoie s-o descriu. Oricum, e făcută din lemn și nu are nici un fel de pereți solizi, ci doar niște stîlpi subțiri și niște grinzi orizontale. Există sugestia unui fronton clasic și a unui turn. Printr-una din camerele din partea de sus a palatului zboară o creatură bizară cu cap de cheie franceză. O pasăre? O corcitură între un balerin și un pterodactil? Sub ea, într-un fel de dulap suspendat, șira spinării unui animal. Spre dreapta, sprijinit pe trei paralelograme aproape albe, ceva ce ar putea fi o impunătoare siluetă feminină sau una dintre cele mai importante

piese de șah. Și, cam în poziția pe care ar ocupa-o un coș de baschet, o formă verticală, de spatulă scobită, cu o minge în fața ei. Totul este extrem de precar și de ciudat, dar nu mai ciudat decât relatarea artistului despre cum a luat ființă: „Acest obiect a căpătat formă puțin câte puțin la sfârșitul verii lui 1932; mi s-a dezvăluit încet, diferitele părți luându-și forma exactă și locul precis în întreg, în

toamnă dobîndise deja o asemenea realitate încît executarea propriu-zisă în spațiu nu mi-a luat mai mult de o zi. Este legată fără îndoială de o perioadă din viața mea care se încheiase cu un an înainte, cînd vreme de șase luni întregi am petrecut ore în șir în compania unei femei care, concentrînd toată viața în ea, îmi transfigura în mod magic fiecare clipă. Noaptea construiam un palat fantastic — zilele și nopțile aveau aceeași culoare, ca și cum totul s-ar fi petrecut chiar înainte de ivirea zorilor; în tot timpul acesta nu am văzut niciodată soarele — un foarte fragil palat din bețe de chibrit. La cea mai ușoară mișcare greșită se prăbușea o bucată întreagă din această firavă construcție. O luam întruna de la capăt. Nu știu de ce a ajuns să fie locuit de o coloană vertebrală într-o cușcă — coloana vertebrală pe care această femeie mi-a vîndut-o într-una din primele nopți în care am întîlnit-o pe stradă — și de unul dintre scheletele de păsări pe care le-a văzut chiar în noaptea de dinaintea dimineții în care viața noastră împreună s-a prăbușit, scheletele de păsări care bat din aripi cu strigăte de bucurie la patru dimineața foarte sus, deasupra bazinului cu apă limpede, verde, în care plutesc schelete albe și extrem de fine de pești, din marea sală neacoperită, în mijloc se ridică eșafodajul unui turn, poate ne-terminat ori, pentru că partea de sus i s-a prăbușit, poate s-a frînt. De cealaltă parte a apărut statuia unei femei, în care o recunosc pe mama, așa cum îmi apare în cele mai vechi amintiri. Misterul rochiei sale lungi și negre care atingea

34

pămîntul mă tulbura; mi se părea că făcea parte din corpul ei și trezea în mine un sentiment de teamă și confuzie..."

Am impresia că-mi amintesc că într-o zi de iarnă m-am dus la noua casă și am văzut zăpada coborînd prin pod în dormitoarele de la etaj. Se prea poate și să nu fi făcut niciodată așa ceva, căci sînt aproape sigur că într-un album de fotografii pe care l-am pierdut era o poză a casei făcută în împrejurările pe care le-am descris, și e posibil ca mai degrabă să-mi amintesc de ea, și nu de vreo experiență reală. Ceea ce noi, sau în orice caz ceea ce eu spun cu atîta siguranță că este amintire — înțelegînd prin asta un moment, o scenă, un fapt care a fost fixat cumva și astfel salvat de uitare — este de fapt o formă de povestire care continuă la nesfîrșit în minte și adeseori se schimbă în mers. Sînt implicate prea multe interese afective conflictuale ca viața să fie pe deplin acceptabilă, și poate că treaba povestitorului este să rearanjeze lucrurile în așa fel încît ele să se conformeze acestui scop. În orice caz, vorbind despre trecut mințim cu fiecare gură de aer pe care o inspirăm.

înainte să se construiască scara, era o gaură în mijlocul casei și ca să ajungi la etaj trebuia să folosești scara șubredă a tâmplarilor. Într-o zi m-am uitat în jos prin această gaură și l-am văzut pe Cletus Smith urcat pe o grămadă de cherestea și uitându-se la mine. Cred că am spus: „Vino sus.” în orice caz, a venit. Am stat și am privit afară la felinarul neaprinș de pe stradă, printr-o deschizătură pătrată

care avea să devină într-o zi fereastră, apoi am mai urcat o scară și am mers de-a lungul grinzilor orizontale de cinci pe cincisprezece centimetri cu brațele întinse, echilibrându-ne ca acrobații de la circ pe sîrmă. Am fi putut cădea pînă la parter și ne-am fi putut rupe o mînă sau un picior, dar nu s-a întîmplat.

Băieților nu le trebuie mult să se înțeleagă bine, dacă e să se înțeleagă. Mi-a plăcut compania lui și m-am bucurat cînd a venit a doua zi. Dacă l-as vedea acum așa cum era atunci, nu știu dacă l-aș recunoaște. Parcă-mi amintesc zîmbetul lui, și că avea mîini și picioare cam mari pentru un băiat de treisprezece ani. Și Cletus Smith nu este adevăratul lui nume. Il cunoșteam pentru că era în aceeași clasă cu mine? Încerc să mi-l imaginez la tablă și nu pot. A trecut atîta vreme. Eram în aceeași grupă de cercetași, ceea ce ar fi însemnat că la un moment dat în timpul verii am fi studiat manualul cercetașului împreună și am fi exersat executarea nodurilor plate, în foarfecă sau de undiță și ne-am fi gîndit la ce medalii de merit să mai candidăm? Nu știu care-i răspunsul. Tot ce știu e că-l cunoșteam. De undeva. Și că ne jucam împreună în acea casă neterminată zi după zi, riscînd să ne rupem gîtul și inhalînd mirosul înțepător de rumeguș, așchii și cherestea proaspăt tăiată.

Ninth Street era o anexă a casei și un loc perfect sigur. Nimeni nu se lua de mine acolo. Cînd treceam de Ninth Street, putea fi periculos. Băieții din clasa a opta dominau curtea școlii înainte de ore și în pauze. Erau ba amabili

36

cu un aer superior, ba răi, ba spurcați la gură pe tema fetelor, ba obsedați să-și îmbunătățească performanța în cîte un sport. Uneori se deranjau să-i sucească mîna la spate vreunui băiețel mai mic sau să-i pună piedică dacă trecea în fugă pe lîngă ei, iar dacă acesta cădea și se lovea erau fericiți încă un sfert de oră, dar rareori atenția le era reținută prea multă vreme de un băiat anume.

Privind în urmă, mi se pare destul de clar că atrăgeam necazurile, în primul rînd, eram slab ca un băț. În orice fel de joc competitiv mîntea îmi îngheța și deveneam pe jumătate paralizat. Mîntea de baseball îmi scăpa cu regularitate dintre degetele neliniștite. Nimeni nu mă voia în echipă. Eram o ciudățenie. Mai aveam și nefericitul obicei de a da răspunsul corect atunci cînd eram întrebant în clasă. Asta îmi cîstiga un zîmbet aprobator din partea profesoarei, și era plăcut să-mi văd numele la Panoul de Onoare. Nu era plăcut să fiu alergat pînă acasă de doi fii de mineri care erau în aceeași clasă cu mine numai pentru că nu-l putuseră păcăli pe inspectorul responsabil cu prezența. Nicăieri nu eram la adăpost de ei —

nici în clasă, unde erau tot timpul cu ochii pe mine, nici în curtea școlii, unde dansau în jurul meu, îmbrîncindu-mă și încercînd să mă provoace să ripostez ca să măture pe jos cu mine.

Toate acestea aveau loc în văzul tuturor, al băieților în mijlocul cărora crescusem, și nici o mîna nu s-a ridicat vreodată în apărarea mea, nimeni nu mi-a sărit în ajutor — cred că în

parte pentru că își aveau și ei propriile puncte vulnerabile și nu voiau să se expună deschis atacurilor, dar eu în mod evident aveam ceva care invita la asta. Cum nu știam ce anume, nu puteam face nimic să schimb lucrurile, și orice emoție aș fi simțit — incapacitate fizică, teamă, umilință, întregul repertoriu al adolescentului — mi se vedea pe față. Eram o pradă atât de ușoară încât mă mir că plăcerea lor de a mă tortura a durat așa de mult. Când au împlinit paisprezece ani s-au lăsat de școală și nu i-am mai văzut niciodată. Unde altundeva s-ar fi putut duce decît în mină, cu părinții lor? în cazul în care mi-ar spune cineva că s-au îmbolnăvit de plămîni, nu știu dacă aș reuși să-i compătimească.

Distanța dintre mine și fratele meu mai în vîrstă era prea mare ca să-i stîrnesc vreo plăcere sau să contribui la ea, și aș fi fost bucuros să am un frate mai apropiat de vîrstă mea, care să mă apere cînd dădeam de belele și cu care să fac diferite lucruri. Cam la vremea aceea, una dintre prietenele mamei, o femeie pe care o cunoșteam, dar nu foarte bine, m-a invitat la ea acasă de vineri, după ore, pînă duminică după-amiază. Avea un fiu cu un an sau doi mai mare ca mine și care avea toate calitățile pe care putea să le aibă un băiat de vîrstă aceea — era deschis și degajat cu adulții, bun la învățătură și în nici un caz hărțuit de congenerii lui. Am dormit în aceeași cameră cu el și am stat împreună toată ziua sîmbătă și duminică. Fără nici o experiență după care să mă ghidez, am încercat să fiu un oaspete

38

plăcut, în cea mai mare parte a timpului era prietenos, apoi brusc mormăia printre dinți ceva ce nu prea puteam auzi, dar care, după greutatea ce îmi apăsa inima, știam că este cuvîntul „tont”. Nu-l băgăm în seamă, neștiind ce altceva să fac și neavînd destulă experiență de viață ca să-mi iau periuța de dinți și pija-maua și să mă duc acasă, lăsîndu-l să-i explice mamei lui de ce nu mai eram acolo. La ora culcării, stînd lîngă fereastra larg deschisă a camerei lui, m-a pus să fac exerciții de gimnastică împreună cu el. Avea răbdare cînd nu le făceam bine, și era nostim, și era atât de plăcut să fac ceva împreună cu un alt băiat. Dar apoi mormăia iar cuvîntul acela printre dinți și se presupunea că nu pot să-mi dau seama ce spusese de fapt. Era exact genul de băiat care mi-ar fi plăcut să fiu și eram gata să-l imit cît puteam eu de mult. Acum eram încurajat să fac astfel, iar în clipa următoare simțeam — eram făcut să simt — că mă disprețuia. Probabil că pur și simplu mama lui se hotărîse la această faptă bună fără să-l consulte și era supărat pentru că prezența mea acolo îi stricase simbătă. în orice caz, ceea ce vreau să spun este

că pentru mine era o experiență nouă să mă bucur de compania unui alt băiat zi de zi. Făceam tot ce propuneam eu. Nu l-am întrebat niciodată pe Cletus dacă nu prefera să facă altceva, pentru că era întotdeauna atât de dispus să facă ce voiam eu. îmi trece prin minte acum că nu era foarte diferit de un tovarăș de joacă imaginar. Când eram cu el, dacă spuneam ceva pentru care băieții din curtea școlii ar fi

rîs de mine, el părea că nu observă și mergea mai departe punîndu-și cu atenție un picior în fața celui alt pe bîrnă sau, cel mult, clădea din cap fără să privească în direcția mea, pentru a nu-și periclita echilibrul.

Presupuneam că mă plăcea oarecum, altfel nu s-ar fi aflat acolo. Și că se bucura de compania mea. Nu se purta de parcă l-ar mai fi așteptat vreun alt băiat. Probabil înțelesese că aveam să locuiesc în casa aceea cînd avea să fie gata, dar mie nu mi-a trecut prin minte să mă întreb unde locuia el.

Cînd eram mic îi spuneam mamei totul.

După ce a murit ea, am învățat că anumite lucruri era mai bine să le țin pentru mine. Tata reprezenta autoritatea, ceea ce însemna — ziceam eu — că nu putea reprezenta totodată înțelegerea. Și pentru că exista un element de cruzime în tachiările fratelui meu mai mare (după cum, bineînțeles, există în orice tachiare) nu aveam încredere în el, deși aș fi putut foarte bine să am, în legătură cu chestiuni mai importante, în orice caz, nu i-am povestit lui Cletus despre corăbiile mele înecate, cînd ședeam pe schele și ne uitam în jos la întregul cartier, și nici el nu mi-a povestit despre ale lui. Cînd aspectul cerului ne anunța că se apropia ora cinei, coboram și spuneam „la revedere” și „pe mîine” și ne duceam fiecare pe drumul său, dispărînd în amurg. Și într-o seară acest rămas-bun banal s-a dovedit a fi ultimul. Am fost despărțiți de un foc de pistol. N-au existat niciodată îndoieli serioase cu privire la cine îl omorîse pe Lloyd Wilson.

40

Singura persoană care avea vreun motiv s-o facă era Clarence Smith, tatăl lui Cletus. Printre lucrurile pe care Cletus nu mi le spusese era și faptul că el crescuse la țară. Locuia la oraș de numai cîteva luni. Mama lui îi intentase divorț tatălui său, motivul fiind cruzimea extremă și repetată. Atunci tatăl a înaintat și el o plîngere, acuzînd-o că îl înșelase cu Lloyd Wilson, care locuia la ferma vecină.

Courier Herald din Lincoln era și mai este încă un ziar de provincie respectabil și nu a considerat că se cuvenea să furnizeze amănunțele deocheate, care sînt îngropate în siguranță în dosarele tribunalului. Nu cred deloc că Cletus ar fi fost prezent la procesul de divorț. Cît știa el? Probabil destul. Destul ca să prefere să se joace cu un băiat aproape necunoscut decît cu cineva căruia ar fi putut fi tentat să i se confeseze — dacă o astfel de persoană exista. Cînd divorțul s-a întors împotriva lui, tatăl lui Cletus și-a vîndut concesiunea și a renunțat la munca de fermier, mutîndu-se în oraș, la buncii lui Cletus. Era deprimat și avea acces de plîns. Și nu se putea abține să vorbească despre necazurile lui. Bărbați care-l cunoșteau

de ani de zile au început să treacă pe trotuarul opus când îl vedeau venind.

Lloyd Wilson le-a mărturisit celor doi frați ai săi că trăia cu frica unui atac la viața lui, iar aceștia i-au spus că ar trebui să părăsească imediat orașul. Ca o siluetă dintr-un vis, a făcut toți pașii pe care trebuia să-i facă, dar cu încetinitorul. S-a dus s-o vadă pe femeia a cărei fermă o avea în arendă și a rugat-o să-l eli-

bereze de contract, care îi expira abia în martie. A consultat un avocat.

În dimineața în care a fost omorât a lăsat ușa grajdului larg deschisă, ca să intre lumina când avea să răsară soarele. Probabil că lumina lanternei sale ajunsese exact pînă în fața cizmelor asasinului.

Cred că am știut cîndva toate astea, căci au fost publicate în ziarul de seară și eram destul de mare ca să citesc, în decursul timpului amănuntele crimei mi s-au șters din minte, și ceea ce credeam că s-a întîmplat era atît de diferit de ceea ce s-a întîmplat cu adevărat în noaptea aceea, încît ar fi putut fi foarte bine și o invenție de la cap la coadă. Și poate că as fi crezut în continuare că tatăl lui Cletus s-a întors acasă pe neașteptate și a găsit-o pe mama lui Cletus în pat cu un bărbat și i-a omorât pe amîndoi, dar într-o zi, de parcă aș fi trecut brusc printr-un zid de cărămidă, am realizat că există și alte surse de informație despre trecut decît amintirile cuiva și că nu era nevoie să rămîn într-o ignoranță totală cu privire la ceva care mă interesa atît de profund. I-am scris vărului meu vitreg Tom Perry și l-am rugat să facă rost de acele numere din Courier-Herald în care se afla ceva despre asasinarea lui Lloyd Wilson. Mi-a răspuns că arhiva ziarului Courier (la Herald se renunțase cu multă vreme în urmă) nu mergea pînă în anul 1922, că biblioteca publică distrusese colecția ei acum șase luni, și că ceea ce puteam face, era să adresez o cerere la Societatea de Istorie a

42

Statului Illinois din Springfield. Parcă aș fi făcut cercetări despre înmormîntarea lui Abraham Lincoln. Dar, oricum, am făcut așa cum mi-a spus și Societatea de Istorie mi-a trimis, din biblioteca ei microfilmată, copii fotostatice, nu întotdeauna în întregime lizibile, după opt numere ale unui ziar pe care cîndva îl cunoșteam ca-n palmă. Era, bineînțeles, mult mai mult decît cerusem, un mic fragment de trecut, îndepărtat și totuși perfect limpede, ca un lucru văzut printr-un binoclu ținut invers: reclame la filme cu Norma Talmadge și Wallace Reid, costume bărbătești de calitate la magazinul de confecții al lui Griesheim cu 7 dolari bucata și multe altele la fel de greu de crezut.

Nu știu unde se află acum sediul și tipografia ziarului Courier din Lincoln; doar că nu mai este acolo unde era, pe North Kickapoo Street, la jumătate de cvartal de piața tribunalului.

Mai multe dintre articolele despre crimă erau scrise de către editor, pe care mi-l amintesc ca fiind un bărbat brunet, nervos, cu o șapcă verde și o țigară în colțul gurii. Articolele lui dădeau impresia că ar fi fost mîzgălite

în ultimele minute înainte de a pleca ziarul la tipar; vreau să spun că erau dezordonate și pline de repetiții și de speculații nu foarte precise. Precum și de clișeele și rezervele pe care nu mă îndoiesc că le cereau ideile timpului. Oamenii sînt citați spunînd lucruri pe care mi-e greu să cred că le-ar fi spus într-adevăr, cel puțin nu cu cuvintele acelea. Sînt cît se

poate de sigur, de exemplu, că tatăl lui Cletus nu i-a spus unui om cu care s-a întâlnit pe stradă cu o zi înainte de crimă: „Sînt un nenorocit și un ratat și nu mai am nimic pentru ce să trăiesc.” Nu cunosc pe nimeni în Vestul Mijlociu care să se străduiască atîta să folosească pronumele relativ, și încă incorect. Dar nu e drept, în orice caz, să-l acuzăm pe un editor stors de muncă al unui ziar provincial că nu scrie la fel de bine ca Roughead. Mai ales că îi sînt îndatorat pentru tot ce știu despre ceea ce s-a întîmplat.

Șeriful tocmai se pregătea să ducă niște prizonieri la tribunal cînd 1-a chemat antrenorul de pompe funebre. Ajutorul de șerif și medicul legist s-au dus la ferma Wilson și Fred Wilson le-a arătat grajdul în care era Lloyd Wilson, găleata în care se afla foarte puțin lapte, taburetul de muls, mănușile pe care le purta întotdeauna cînd mulgea și pe care încă le mai avea pe mîini cînd l-au găsit. Lîngă ușa de la grajdul vacilor cei doi oameni de la oraș au văzut niște urme de pași, pe care le-au acoperit cu plăci ca să rămînă proaspete. Toată dimineața, patrula de căutare au bătut cîmpurile noroioase și malurile unui pîrîu care curgea prin ambele ferme. Au sosit cu trenul, de la Springfield, crinii polițiști și au fost duși la locul crimei. Două sute de oameni stăteau acolo și îi așteptau. Urmele de pași au fost descoperite și cîinii au fost conduși la grajd și li s-a dat drumul. Adulmecînd, au înconjurat o magazie de unelte și o căpiță de fîn, s-au întors la grajd și apoi au sărit un gard de sîrmă

44

ghimpată și au luat-o la fugă, cu o haită de bărbați agitați după ei. Chiar înainte de a ajunge la casa din care Clarence Smith se mutase de curînd, s-au întors, la o poartă, și au urmat o alee ce ducea la șosea. După ce s-au oprit puțin în dreptul cutiei de scrisori au traversat șoseaua și au pierdut urma. De două ori au fost duși înapoi la grajdul de vite și li s-a dat drumul. Prima dată, au intrat în curtea fermei Smith și s-au dus pînă la verandă. A doua oară, au cotit din nou, intrînd într-un lan de porumb, și au mers pe o urmă de pași pînă au ajuns pe drumul asfaltat, jumătate de kilometru la vest de aleea către casă.

Clarence Smith își vînduse concesiunea unui bărbat mai tînăr pe nume James Walker. După ce cîinii au fost duși înapoi în oraș, Walker a ieșit din casă și a venit în șosea. O mîna de oameni zăboveau lîngă intrarea pe alee și, împinși de o curiozitate oscilantă, s-au adunat în jurul lui cînd a deschis capacul cutiei de scrisori. La ce se așteptau? Cel mult o scrisoare-două pe care nu avea să li se permită să le citească și Courier-Herald-ul de ieri. În cutia poștală era un obiect atît de uimitor încît toți

s-au dat înapoi și au așteptat. James Walker a scos ceasul de aur din cutie, i-a deschis capacul și a găsit inițialele „C.S.” Nu putea fi decât ceasul lui Clarence Smith, dar când fusese lăsat acolo și de ce? James Walker s-a dus cu mașina în oraș și i l-a predat șerifului, care a luat în calcul posibilitatea să fi fost pus acolo de altcineva decât Clarence Smith ca să se creadă că el era criminalul.

în seara aceea, șeriful s-a dus acasă la părinții lui Clarence Smith și a aflat că habar n-aveau unde era fiul lor. Nici altcineva nu știa. Ultima dată fusese văzut ieșind din Grand Theater la 10:45 în seara de dinaintea uciderii lui Lloyd Smith. Procurorul nu a emis un mandat prin care să-l acuze pe tatăl lui Cletus de crimă. Era căutat pur și simplu pentru cercetări. Descrierea trimisă poliției din întreg statul spune: „Vârsta 40 de ani, înălțimea 1,70 m, greutatea 75 kg, păr șaten deschis, început de chelie.”

Vecinii au spus că văzuseră un automobil ciudat lângă ferma Wilson în noaptea de dinaintea crimei. Unul dintre ei a susținut că automobilul a așteptat cel puțin două ore pe alee, la ieșirea spre drumul asfaltat. L-a văzut ultima oară pe la ora nouă, chiar înainte de a se duce la culcare. Alt vecin a zis că automobilul nu era pe alee, ci la marginea drumului asfaltat și că stătea cu luminile stinse. Cum Clarence Smith nu avea mașină, asta ridică întrebarea dacă nu cumva avusese un complice.

Au fost zvonuri că fusese văzut urcându-se în tramvaiul care circula între Peoria, Lincoln și Springfield, în ziua crimei. De asemenea că s-a înregistrat la un hotel din Springfield și că în aceeași noapte primise un telefon interurban acolo. Oferindu-li-se șansa de a crede ceva atât de interesant, oamenii au făcut-o, deși hotelul a negat că ar fi fost acolo, și persoana care l-a văzut urcându-se în tramvai nu s-a arătat niciodată. Nici zvonul că avea asupra lui o mare sumă de bani când a dispărut nu putea

46

fi adevărat, căci banii din vânzarea concesiunii ieșeau la socoteală pînă la ultimul cent. Mai era o latură a cazului pe care Courier s-a simțit dator s-o ia în considerare, în primăvara anului anterior celui în care Lloyd Wilson a fost asasinat, soția lui îl părăsise, lundu-le cu ea și pe cele patru fiice, dintre care cea mai mică avea doar unsprezece luni, și se mutase la oraș. Nu a divorțat de el, dar a obținut o separare legală. Conform termenilor acordului de separare, el trebuia să-i plătească 9 000 de dolari, ceea ce în 1921 însemna o grămadă de bani. Noua casă a tatii costa numai 12 000 de dolari, inclusiv terenul pe care era construită. Ceea ce se angajase Lloyd Wilson să-i plătească soției sale reprezenta probabil toți banii pe care îi avea.

Nu știu cum arăta. Cele mai multe soții de fermieri de vîrsta ei erau reduse de munca grea și nașterile dese la un numitor comun întruchipat de banalitate, îmi vine a crede, cum se zicea pe vremea cînd eram copil — îmi vine a crede că acest lucru era valabil și în cazul nevastei lui Lloyd Wilson și că nu era valabil în cazul mamei lui Cletus, dar nu am nici un

motiv concret pentru această presupunere, și adevărul adevărat este că deși în poveștile de dragoste se face atîta caz de frumusețea feminină, pasiunea nu are nevoie de ea. Ideea lui Platon că îndrăgostiții au fost cîndva o singură persoană, cele două jumătăți fiind despărțite. Și dorindu-și să se reunească, este o explicație la fel de bună ca oricare pentru ceea ce, în min-

tea cuiva din afară, nu se poate nicicum explica în mod convingător.

Numele și vîrstele copiilor lui Lloyd Wilson erau tipărite în ziar. Probabil din pură întîmplare, numele și vîrstele celor ai lui Clarence Smith nu erau.

Mama lui Cletus rămăsese orfană și fusese crescută de o mătușă și un unchi, care locuiau la oraș. Cînd l-a părăsit pe tatăl lui Cletus, s-a întors în casa în care crescuse. Courier-Herald dă adresa și l-am rugat pe vărul meu să vadă dacă acum se mai afla vreo casă la adresa aceea. Mi-a răspuns că mai era și că făcea parte dintr-un șir de case demontabile de pe partea opusă cîmpului pe care se țineau iarmaroacele. Ușor dărăpănată, spunea el, și vopsită în alb, asemenea multor altor case din oraș.

Ceea ce ziarul numea „înstrăinarea” s-a petrecut în vara de după ce pe Wilson l-a părăsit soția. „Cu un an în urmă”, continuă Courier-Herald, „nu existau prieteni mai apropiați ca Wilson și Smith. Mergeau deseori împreună în oraș. Dacă Smith își cumpăra un trabuc, cumpăra unul și pentru Wilson, care făcea la fel. Într-o ceartă își țineau partea unul altuia împotriva oricui și oamenii vorbeau de multe ori despre cît de buni prieteni erau. Smith este considerat, de către cei care-l cunosc, un om liniștit și rezervat.”

Singura fotografie cu el sau cu Lloyd Wilson pe care am văzut-o era tipărită pe prima pagină a ziarului. Cum este o copie fotostatică, albul și negrul — sau mai degrabă albul și maroul — sînt inversate. Chiar și așa, par destul

48

de asemănători ca să fie luați drept frați. Fără îndoială Cain și Abel se iubeau, în felul lor, la fel de mult, sau chiar mai mult decît David și Ionatan.

Sînt multe întrebări la care nu am găsit răspuns citind acele ziare vechi. De exemplu, de la cine a aflat mama lui Cletus despre crimă? Și cît de repede? Și ce s-a întîmplat atunci — o criză de isterie, în fața celor doi fii? Și copilul de șase ani care a fost trimis la grajd să vadă de ce întîrzie atîta tatăl lui? Oare el și fratele lui trăgeau cu ochiul printr-o perdea de dantelă în timp ce cîinii polițiști lătrau pe cîmp în căutarea omului care le ucisese tatăl? Sau menajera îi trăsese de la fereastră? Ea era o țărancă, iar de astfel de privești n-ai parte în fiecare zi. Probabil că toți trei trăgeau cu ochiul pe fereastră, dacă nu cumva mama băieților venise deja să-i ia.

Vreme de cîteva zile au tot apărut amănunte noi: „Persoane de înaltă autoritate spun că Wilson și doamna Smith au corespondat frecvent de la divorțul Smith din toamna trecută, precum și în timp ce Smith plătea pensie alimentară fostei sale soții. Se crede că el cu-

noștea acest lucru și s-a tot gândit la asta. Se spune că doamna Smith se temea de fostul ei soț și se crede că această teamă i-a fost comunicată lui Wilson... Șeriful Ahrens cita pe un fost ajutor de la fermă de-al lui Smith care depusese mărturie pentru el în timpul procesului. Acest om lucra în Coonsburg, avea o slujbă regulată acolo și ultima oară când îl

văzuse pe Smith fusese săptămâna trecută, sîmbătă seara, cînd a ieșit din toaleta frizeriei din localitate și l-a zărit pe acesta așteptînd un bărbierit." Și așa mai departe.

James Walker i-a spus reporterului de la Courier-Herald că într-o zi, la puțină vreme după ce Clarence Smith părăsise ferma și el o luase în stăpînire, a ieșit din magazia de lemne și l-a văzut pe Smith stînd în poartă. Walker a spus că era singur și că s-a bucurat că are cu cine să vorbească. Cînd Smith a spus: „Te superi dacă mă uit și eu pe aici?” el i-a răspuns: „Te rog, nici o problemă” — cum ar fi făcut oricine în astfel de împrejurări. Dar cînd Smith s-a întors cîteva zile mai tîrziu și a stat mult în hambar, apoi a intrat dintr-o magazie într-alta, Walker a început să se simtă stînjedit. Dacă pierduse ceva, de ce nu spunea ce? S-a dovedit că de fapt Walker era cel care pierduse ceva, o mică nicovală. Era sigur că o adusese cu el cînd se mutase și, din cîte știa, Clarence Smith nu avea cum s-o fi luat, dar nici nicovala nu putuse pleca singură. James Walker i-a scris soției lui rugînd-o să vină imediat, și după aceea Clarence Smith n-a mai venit.

A doua zi după ce Walker a găsit ceasul, a găsit și paltonul lui Clarence Smith, într-o trăsură. Ajutorul de șerif, cercetînd hambarele și acareturile cu o lanternă, o văzuse și crezuse că aparținea noului arendaș, înfășurat în palton și în cîteva pleduri ca să-i țină de cald, Clarence Smith petrecuse noaptea de dinaintea crimei la propria lui fermă și dimineața s-a

50
ascuns după o căpiță de fîn și a așteptat să apară lanterna lui Lloyd Wilson legănîndu-se peste pășune.

Bunicul lui Cletus, cînd a fost interogat de către același reporter, a spus că dacă fiul lui comisese crima într-un dezechilibru mental provocat de gelozie nu avea să mai fie găsit în viață; nu și-ar mai dori să trăiască.

Mama lui Cletus, probabil prea supărată ca să mai aibă compasiune, a spus: „Eu nu cred că s-a sinucis. Cred că i-au reușit planurile de fugă.” Ce planuri? Nu există nici o dovadă că ar fi făcut vreunul.

În parte din frică și în parte ca să scape de curioși, Walker și soția lui s-au mutat pentru un timp la oraș. Biroul șerifului era ocupat întruna să răspundă la telefoane de la oameni care voiau să știe dacă Clarence Smith fusese găsit. Cei mai mulți dintre ei auziseră că s-ar fi aruncat în puțul din cariera de pietriș și s-ar fi înecat. Courier-Herald s-a străduit și el să zgîndărească astfel de zvonuri: „Ajutorul de șerif William Duffy, care a condus o cercetare temeinică a puțului în dimineața crimei, nu crede că Smith sau altcineva s-a înecat acolo.

Pământul din jur era moale, din cauza dezghețului. Pe două laturi malul era abrupt și urmele s-ar fi văzut clar. Acolo unde ar fi fost posibil să te arunci de pe o trambulină, apa era puțin adâncă și ai fi fost nevoit să înoți o porțiune înainte de a ajunge la adâncimi. După ce a înconjurat întregul puț, căutînd urme în Pământul moale, domnul Duffy nu a găsit absolut nimic."

Vineri, 3 februarie, la cincisprezece zile după ce cadavrul lui Lloyd Wilson fusese găsit rezemat de un perete despărțitor al grajdului, a fost pescuit un alt cadavru de pe fundul puțului Deer Creek, unde ajutorul de șerif spusese că nu avea cum să fie. Zăcea cu fața în jos peste cupa excavatorului. Nemaivrînd să trăiască, tatăl lui Cletus se împușcase în cap. De încheietura mîinii drepte, la capătul unui șiret de pantof, se afla un revolver de calibrul 38 cu două camere goale. Din buzunarul de la haină îi ieșea o lanternă, în jurul girului și taliei avea înfășurată o sfoară de împachetat. Pînă fusese blocată de cupa excavatorului, legase corpul de o greutate care îl trăgea în jos. Căutînd prin celelalte buzunare, medicul legist a găsit un brici pe care se mai aflau încă pete roșii din belșug, o batistă însîngerată, un lanț de ceas și mai multe cartușe.

La ancheta procurorului, singurii martori au fost șeriful și cei trei bărbați care lucrau la puț. Juriul s-a întors pronunțînd verdictul: „Noi, jurații subsemnați, considerăm că Clarence C. Smith a murit în urma unei răni prin împușcare provocată de către el însuși, cu intenția de a se sinucide.” Nu s-a făcut nici un efort pentru a stabili un motiv pentru sinucidere și nici o mențiune cu privire la asasinarea lui Lloyd Wilson. La audierea finală în cazul asasinatului, verdictul a fost: „Moarte în urma unei răni prin împușcare provocată de o mînă necunoscută.”

Cîteva sute de oameni au încercat să arunce o privire spre cadavrul lui Clarence Smith

52

în timp ce era la morgă și au fost îndepărtați. Funeraliile s-au ținut acasă la tatăl lui. „Reverendul AS. Hubbard, pastor al Primei Biserici Baptiste, a oficiat slujba. Un cvartet bărbătesc aflat la picioarele scării a cîntat cîteva bucăți muzicale. Purtătorii sicriului au fost Joseph McElhiney, John Holmes, Frank Mitchell și Roy Anderson. Familia a primit numeroase flori în semn de compasiune și înmormîntarea a fost una dintre cele mai mari care s-au ținut în Lincoln de multă vreme încoace.”

Tatăl lui Cletus nu a fost îngropat la răscruce de drumuri cu un țărș înfipt în inimă, ci în cimitir, ca toată lumea. A doua zi după înmormîntare s-a găsit un pat de pușcă plutind pe suprafața apei puțului, în după-amiaza următoare cupa excavatorului a scos la iveală restul puștii. Pe țeava se afla un cartuș deteriorat. Cînd pușca nu s-a descărcat, cartușul s-a blocat și ejectorul nu l-a eliberat. Așa s-a făcut că Lloyd Wilson a fost ucis cu un revolver. Bunicul lui Cletus a fost convocat la biroul șerifului ca să identifice pușca și a spus că știa că fiul lui avea o pușcă, dar nu știa cum arăta aceasta și nici nu-și amintea să o fi văzut prin-

tre lucrurile pe care fiul lui le adusese cu el
cînd se mutase de la fermă. Șeriful l-a întrebat
atunci dacă fiii lui Clarence Smith vîneau îm-
preună cu el. „Identificarea puștii” — citez din
Courier-Herald — „a fost făcută azi după-amia-
ză de către fiul mai mare al lui Clarence C.
Smith, care a recunoscut marca fabricantului.
Băiatul are o bicicletă de aceeași marcă.” între
momentul în care eu și Cletus ne-am dat jos

de pe schele și am luat-o fiecare pe drumul lui și cel în care el a fost pus în fața pustii stricate ia biroul șerifului, el trebuie să fi trecut granița spre maturitate și, deși i se spunea băiat, el nu mai era.

La scurtă vreme după asta mama lui i-a scris menajerei lui Lloyd Wilson cerînd să-i fie returnată o fotografie pe care i-o dăduse lui. Courier-Herald a pus mîna pe această scrisoare și a publicat o frază din ea: „Sînt cea mai nefericită femeie din lume.”

54

IV

<titlu>Pe coridorul școlii

Am amintiri încețoșate și incomplete, în care n-am încredere, despre cum stăteam la școală și mă uitam la banca goală a lui Cletus. Cineva — cred că era bunica mea — mi-a spus că venise bunica lui și-1 dusesese în alt loc. Nu se poate să fi fost adevărat; nu avea decît o bunică și ea locuia chiar în orașul acela. Ceea ce se întîmplase probabil era că mama lui nu-1 lăsa să vină la școală și, cînd ea a plecat din Lincoln, el s-a dus cu ea.

Nu m-am întrebat ce anume voia să spună ziarul de seară cînd scria că tatăl lui Cletus o acuzase pe mama lui că ar fi avut relații intime cu bărbatul asasinat. N-aș fi fost atît de inocent la vîrsta aceea ca să cred că însemna că sînt pur și simplu prieteni. Dacă mă gîndeam vreodată la acest eveniment, mă gîndeam la ureche, care n-a fost găsită niciodată. Știam că lui Cletus i se întîmplase un lucru îngrozitor și că asta avea să-1 izoleze pentru totdeauna, dar n-am încercat să mă pun în locul lui sau măcar să mă gîndesc că poate ar trebui

55

să aflu unde locuia și să mă urc pe bicicletă și să mă duc să-l văd. Era de parcă tatăl lui l-ar fi împușcat și ucis și pe el.

Țimplarii, instalatorii și electricienii au terminat în sfârșit să se mai împiedice unii de alții și au lăsat casa în întregime pe mina zugrăvilor. Veneam acasă cu vopsea albă pe haine și tata mi-a sugerat să nu mă mai duc în Park Place pînă nu se usca vopseaua de pe lemnărie. Era exasperat de arhitect și de el însuși; dacă fundația de beton ar fi fost făcută cu vreo jumătate de metru-un metru mai adîncă, n-ar fi fost nevoie de atîtea transporturi de pămînt scump pentru a aduce gazonul la nivelul necesar. În ziua în care ne-am mutat, Grace, epuizată, a scăpat o sticlă de tinctură de iod pe care tocmai o puneam în dulăpiorul de medicamente din baia de la etaj, iar aceasta a căzut în chiuvetă și s-a spart. Ea și cu mine ne-am petrecut prima seară în noua casă frecînd pețele care păreau de sînge de pe peretele de un alb strălucitor.

Casa era prea nouă ca să fie confortabilă. Era ca atunci cînd ești nevoit să petreci mult timp cu cineva pe care nu-l cunoști foarte bine. Și îmi era dor de vremurile cînd nu avea încă acoperiș și podeaua era plină de așchii și cuie îndoite și bucăți de lemn cu care știam și nu știam ce aș putea face. Acum pe podea nu mai erau decît covoare și nu puteai face nimic prea îndrăzneț pentru că puteau rămîne semne pe tapet.

Tata era mereu plecat pînă la mijlocul săptămîinii, fratele meu mai mic petrecea cîte

56
două-trei zile la rînd la bunica noastră, care îl idolatriza, așa că eu și Grace eram adeseori singuri. Oamenii care locuiau în casele învecinate îi erau ei fie rude, fie prieteni apropiați. Erau toată ziua unii pe la alții și cîteva după-amieze pe săptămîină stăteau la mese de bridge. Amestecînd și reamestecînd expert cărțile de joc, treceau la treabă. Adică licitau. Contract bridge-ul nu apăruse încă. O dată, uitîndu-mă peste umărul lui Grace, am văzut-o făcînd un mare șlem de treflă cînd cea mai mare carte pe care o avea în mînă era un nouă. Femeile își dublau și redublau cu seninătate licitățile fără a pierde șirul vreunei bîrfe, iar cea care ridica miza era încă în stare să deplîngă, împreună cu celelalte, caracterul șocant al cîte unui roman nou pe care-l ceruseră toate cu împrumut de la bibliotecă.

Paisprezece ani era vîrsta la care băieții erau avansați la pantaloni lungi și cum eu nu ajunsesem încă la vîrsta aceea, încă mai purtam pantaloni scurți din catifea. Cînd nu mai puteam lăsa din mînă Povestea despre două orașe, îmi puneam ciorapii lungi și negri de-a lungul pragului ușii, ca să nu vadă tata lumina

și să vină să-mi spună să mă culc. Aveam un radio cu un singur tub în camera mea, pe biroul la care învățam. Deasupra lui, pe perete, era o hartă a Americii de Nord, cu bolduri colorate pentru toate posturile de radio pe care le prindeam. Boldul care mi-a oferit cea mai mare plăcere era înfipt la Havana, Cuba, pe care am prins-o o singură dată. Mă dureau urechile de la căști și mi-era frig la picioare

toată iarna. Camera mea era în colțul dinspre nord-vest al casei și aparatele de încălzit nu se ridicau la înălțimea așteptărilor. Iar o dată s-a întâmplat ceva atât de ciudat că nu mi-am revenit nicicând. L-am auzit pe Eggy Rinehart, de la două cvartale distanță, chemînd-o pe mama lui la telefon. Radioul îi prinsese vocea din aer, dar cum? Din cablurile telefonice? Nimeni n-a putut să-mi spună.

Cînd mă întorceam acasă de la ședințele de cercetași, antena de pe acoperiș se vedea slab în lumina stelelor, înainte de a intra în casă părăseam alea din față și mă duceam să trag cu ochiul prin geana de lumină dintre oblonul tras și pervazul ferestrei camerei de zi. Voiam să mă asigur că tata și Grace nu aveau vreo „petrecere”. Acest cuvînt suferise o metamorfoză sinistră. La început însemna înghețată la cornet și însemna alți copii sosind cu cadouri pentru mine, sau, dacă era o petrecere de oameni mari, cele mai bune fețe de masă din bumbac și cartonașe cu numele invitaților în dreptul fiecărui loc, păhărele de hîrtie pline cu nuci și un buchet de flori proaspăt tăiate din seră în mijlocul mesei. Și mai multe linguri și furculițe ca de obicei. În timpul Prohibiției ajunsese să însemne oameni care se adunau cu scopul de a bea. Bîrfa făcea totul să sune mai rău decît era; existau limite. Dar eu nu știam care erau, așa că presupuneam că nu erau deloc și că dacă „petrecherile” nu erau chiar orgii, se aflau cam în aceeași sferă. Printre prietenele lui Grace se afla o frumoasă brunetă care își pierduse soțul cu cîțiva ani în urmă și o fe-

58
meie necăsătorită plină de haz care lucra la banca. Amîndouă petreceau mult timp la noi și tata le numea în glumă haremul lui. Știam că nu erau așa ceva, dar ce era să cred cînd le auzeam rîzînd și povestind cum Lois s-a dus sus și și-a scos toate hainele (la petrecherile mamei oamenii nu făceau asemenea lucruri) și s-a întors jos înfășurată într-un prosop de baie și a executat dansul hootchie-kootchie? În orice caz, nu voiam să dau peste așa ceva, așa că mă uitam bine înainte de a intra în casă.

După scurtă vreme, tot acest comportament, pe care acum îl găsesc mai degrabă vesel, a încetat. Nu era decît o manifestare a epocii și nu reflecta adevăratele lor personalități. Au început să ducă obișnuita viață liniștită a majorității cuplurilor căsătorite.

Grace știa să fluiera ca nimeni altul, și îmi amintesc foarte clar cum interpreta „Here's to the heart that beats for me, true as the stars above./Here's to the day when mine she'll be. Here's to the girl I love”, în timp ce cobora scara cu spațele, cu un pămătuf de praf în mînă. E ca un cadru dintr-un film vechi. Nu ajunge niciodată la capătul scărilor. În cei zece ani care au mai

trecut pînă am plecat definitiv, nu și-a pierdut niciodată răbdarea cu mine și cred că nici eu n-am fost nepoliticos cu ea. În casa aia exista autocontrol cît să ajungă la șase familii. Spre deosebire de maștera cea rea din basme, ea avea o fire blîndă și nu putea suporta nici un fel de altercații. Și nu-i stătea în caracter să se lupte, ca Iacov, cu îngerul, pînă ce aș fi încetat eu să mai fiu credincios unei moarte și s-o

accept ca mamă. A ales în schimb rolul mijlocitorului. Când fratele meu mai mare avea cîte o întîlnire sîmbătă seara si voia ca tata să-l lase să ia mașina, el îi cerea ajutorul si pleca cu cheile de la mașină în buzunar.

Mama lui Grace locuia chiar peste drum de noi, cu fiul ei Ted, care la vremea aceea era necăsătorit. Doamna McGrath era o femeie maiestuoasă, caldă, care își admira mult copiii. Frații lui Grace erau niște oameni joviali, extrem de buni, care, împreună, din aproape nimic, începuseră o afacere cu nisip și pietriș ce mergea bine. Le plăcea să spună povești cu haz și ori de cîte ori se adunau, se auzeau rîsete. De asemenea, mă derutau tratîndu-mă de parcă le-as fi fost rudă de sînge. Eu nu că aveam ceva cu ei, dar mă comportam prudent. În acel dormitor insuficient încălzit din colțul de nord-vest al casei din Park Place am fost luat prin surprindere de primele semne ale unei plăceri pe care la început nu știam cum s-o obțin sau s-o dau înapoi trupului care o născuse, și Care era propriu-mi trup. Nu era legată de nici un fel de imagini și nu avea alt scop decît pura senzație fizică. Era ca și cînd aș fi găsit un mod de a cînta care să nu se producă din gît. Am dat peste ea din întîmplare și nu mi-a trecut prin minte că ar mai fi putut avea această experiență și altcineva în afara de mine. Prin urmare, nu am făcut legătura între aceste pătrunzătoare și extraordinare senzații și crima care îl îndepărtase pe Cletus Smith din Lincoln, sau cu ceea ce făceau alți 60

bărbați și femei și era foarte bine, cu condiția să fi fost căsătoriți. Sau chiar cu ceea ce discutau băieții mai mari la vestiar, la școală. Era o pasiune complet pasivă, total privată, care m-a transformat în doi băieți, dintre care unul se ducea la liceu și își făcea conștiincios lecțiile, se pregătea pentru corul scolii și rămînea după ore să stea de vorbă cu profesorul de algebră. Celălalt era plin de toane și copleșit de vinovăție si nu voia altceva de la alți oameni decît absența lor.

Cînd stăteam în pat, cu lumina stinsă, cei doi băieți deveneau unul singur și mă gîndeam la antena de pe acoperiș, și la aerul rece de deasupra casei care era plin de glasuri necunoscute și de muzică de dans, de la un post de radio din oraș și de la posturile din Springfield, Peoria, Bloomington, Danville, Chicago si Kansas City. La colegiu am citit Furtuna lui Shakespeare pentru prima dată și mi-a amintit imediat de ceea ce se petrecea deasupra casei din Park Place.

Tata a fost promovat, ceea ce însemna că avea să lucreze în biroul din Chicago al companiei de asigurări împotriva incendiilor și să vină acasă în fiecare seară, ca toată lumea. La

vîrsta lui nu mai voia să călătorească dintr-un orașel în altul și să fie la mila orarelor căilor ferate. De asemenea, era ambițios și mulțumit că îl voiau. Mama mea vitregă nu putea suporta gîndul de a părăsi Lincolnul, familia și Prietenii, în fiecare noapte plîngea în timp ce discuta cu tata în spatele ușii închise a dormi-

torului lor. După câțiva ani putea spune că prefera să locuiască în Chicago, dar niciodată n-a mai fost atât de senină cum fusese înainte de a pleca din Lincoln.

Mutarea la Chicago s-a petrecut în martie, dar eu am mai rămas ca să termin anul școlar. Am fost luat la bătrâna doamnă McGrath. Casa ei nu avea decât două dormitoare, și vreme de trei luni, fratele ei Ted și cu mine am dormit în aceeași cameră, în patul dublu cu baldachin. Ai fi zis că a se bucura de compania unui liceean era exact ceea ce îi lipsise până atunci în viața lui foarte plăcută. Seara își scoate moțul și și-1 ațirna de un stîlp al patului, iar în timp ce ne dezbrăcăm îmi împărtășea obișnuitele sale vorbe înțelepte precum „Căsătoria este ceea ce scapă fetele de chicoteli” sau „Nu poți înnebuni pe cineva dîndu-i bani” sau „Toate lucrurile mici sînt bune”. Dimineața, înainte de școală, ne înghesuiau toți trei în ungherul pentru micul dejun de lângă bucătărie și mîncam prăjituri din hrișcă și sirop de arțar. Eu aveam tot timpul senzația că îi deranjam îngrozitor, dar de fapt nu cred că era așa. Cînd a sosit timpul să mă duc la Chicago, Ted și un alt frate de-al lui Grace m-au dus cu mașina, oprindu-se pe drum în Joliet, să inspecteze un put cu pietriș. Și-au luat camere la hotelul La Salle, din Chicago, și am cinat. Pe cînd eu stăteam și mă uitam cu gura căscată la tavanul în chesoane, căci nu mai văzusem niciodată ceva asemănător, mi-au îndesat bancnote de zece dolari în buzunare. Nu știam dacă era bine să iau banii sau nu și am încercat

62

să nu-i primesc, dar ei m-au asigurat că era în perfectă regulă, că tata nu se va supăra, astfel că în cele din urmă am luat jumătate din ei. În loc să folosească metroul aerian, așa cum mă așteptam, ei au luat un taxi tot drumul de la Loop pînă la Rogers Park ca să pot vedea orașul. Cînd eu mă uitam pe geam pe Sheridan Road, ei se uitau la mine, și erau atât de încîntați că-mi fac o plăcere încît a cedat în mine și ultima urmă de rezistență și am înțeles nu numai cît de extraordinar de generoși erau, ci de asemenea că generozitatea s-ar putea să fie cea mai mare plăcere care există pe lume.

Acasă însemna acum un apartament la etajul întîi al unei clădiri de cărămidă de două etaje. Blocul era la un cvartal spre vest de Sheridan Road, într-un cartier liniștit, și se putea ajunge foarte repede pe jos la Lacul Michigan. Mai erau o mulțime de case mari și vechi pentru cîte o singură familie, cu verande și cu copaci înconjuțați de un fel de tăpșan. Tata mi-a găsit o slujbă de funcționar la el la birou și mergeam împreună la serviciu cu metroul aerian. Seara băieții se adunau pe trotuar cu biciclete-

tele și treceam pe lângă ei cu gura uscată și ochii ațintiți într-un punct îndepărtat de pe stradă. De obicei ajungeam la lac, unde mă așezam pe o grămadă de pietre care ieșeau din apă. Asta s-a întâmplat aproape toată vara, pînă cînd într-o seară m-am trezit că drumul îmi este barat de roțile unei biciclete. Băiatul care era pe bicicletă m-a întrebat dacă eram evreu. Nu era antisemitism, pur și simplu era

curios. Cercul s-a deschis și m-a primit înăuntru. Vreau să spun că puteam să stau cu ei și nimeni nu obiecta la prezenta mea.

După Ziua Muncii am început să mă duc la școală, într-un liceu de oraș mare, de trei mii de elevi, unde se întâmplau atâtea după ore — scrimă, Clubul de Filatelie, Clubul de Istorie, Clubul de Limba Franceză, Actorii, Orchestra, Clubul Foto, Clubul de Șah și Dame, Societatea de Arhitectură și așa mai departe — faptul că nu erai bun la sport nu făcea din tine obiectul batjocurii. O dată, la o oră de sport în aer liber a venit în zbor o minge de fotbal și am reușit s-o păstrez. Asta mult după ce colegii încetaseră să se mai aștepte să prind ceva vreodată, așa că au fost manifestări generale de bucurie și uimire. Dar nu mă îmbrînceau niciodată. Eram acceptat așa cum eram. La urma urmelor, nu era un orașel de provincie, ci un oraș mare, și în școala aceea nu exista nimeni care să nu fie acceptat.

Clădirea școlii era imensă, construită din piatră cenușie. Era de zece ori mai mare decât vechiul liceu din cărămidă galbenă, supraaglomerat, din Lincoln, iar clasele în care trebuia să merg erau uneori foarte departe unele de altele. Într-o zi, în prima săptămână de școală sau cam așa ceva, pe când alergam pe coridorul flancat de dulapuri de metal, 1-am văzut pe Cletus Smith venind spre mine. Era de parcă înviașe din morți. N-a spus nimic. Nici eu n-am spus nimic. Am continuat pur și simplu să mergem pînă am trecut unul de altul. După aceea, nu mai aveam cum s-o dreg.

64

De ce nu vorbisem cu el? Probabil pentru că am fost atît de surprins. Și pentru că nu știam ce să spun. Nu știam ce era politicos în împrejurările date. Nu puteam spune: îmi pare rău pentru crimă și toate celelalte, nu? în tragediile grecești Corul nu încearcă niciodată să-l consoleze pe martorul inocent, ci, rămînînd la generalități, jelește soarta omenirii, a cărei greșeală a fost în primul rînd că s-a născut. Dacă aș fi avut vîrsta de acum poate că i-aș fi spus pur și simplu pe nume. Sau aș fi clătinat trist din cap și aș fi zis: „Știu, știu...” Dar ar fi fost oare mai bine? Nu eram mai în vîrstă, tatăl meu nu fusese căutat niciodată cu cîini polițiști și nu știam (cum ar putea ști cineva, de cîte ori se întâmplă așa ceva unui băiat de treisprezece ani?) prin ce trecuse. Așa cum cineva căruia nu i s-a trîntit niciodată ușa de la mașină peste degete nu știe cum e. Sînt găsiți, din cînd în cînd, băieți spînzurați de vreo grindă sau uciși de un pistol care se presupune că s-a descărcat accidental. Miracolul este că se întâmplă atît de rar. Cred acum — cred că dacă m-aș fi întors și aș fi mers alături de el fără să spun nimic,

ar fi fost exact ceea ce trebuia. Dar asta e ceea ce cred acum. Mi-au trebuit toți acești ani numai ca să mă imaginez făcând acest lucru, și aveam și oră de matematică la etajul unu, tocmai în celălalt capăt al clădirii, și abia dacă aveam timp să ajung acolo înainte de a suna.

<titlu> Emoțiile proprietății

Pînă am împlinit șase ani, tata a ținut un cal de trăsură și, în serile fierbinți de iulie, ieșeam din casa de pe Ninth Street și ne duceam la plimbare ca să ne răcorim. Uneori cuplul care locuia în casa de alături era invitat să meargă cu noi. Fratele meu stătea în față, între tata și dr Donald, iar eu stăteam în spate, între doamna Donald și mama. Cîinele — deși noi îi strigam „du-te acasă!” — venea și el, împiedicîndu-se printre roțile trăsurii, cu limba atîrnîndu-i afară.

Indiferent pe ce stradă alegea tata să iasă din oraș, peisajul era cam același cînd ajungeam la țară. Cîmpuri arate sau pășuni, pînă hăt, la orizont. Erau copaci la umbra cărora vietele se puteau adăposti de arșița ziua, iar cîmpurile erau separate prin garduri vii pline de cuiburi de păsări.

Pe bancheta din față a trăsurii se discuta despre ce creștea de o parte și de alta a drumului: porumb, grîu, secară, ovăz, lucerna. Femeile, oarbe la această bunăstare verde,

66

vorbeau despre cusut și „compoziții” — cuvînt pe care îl foloseau pentru rețete. Eu eram la o vîrstă la care apreciam tot ce părea altceva decît era și cînd treceam pe lîngă un grup de cutii poștale, mă întorceam și priveam în urmă. Îmi aminteau de niște păsări de apă cu picioare lungi, deși eram la o distanță considerabilă de orice fel de apă.

Dr Donald avea pămînt lîngă Mason City. Ferma de treizeci de hectare pe care ar fi putut-o moșteni tata fusese vîndută, spre eternul său regret, de către bunicii mei. Trăind cumpătat și punînd deoparte jumătate din salariu, reușise să cumpere o fermă, dar era puțin prea departe ca să ajungi la ea într-o trăsură cu un singur cal, și cum nu putea să-și privească propriul pămînt, așa cum neîndoielnic și-ar fi dorit, îi plăcea să se uite la al altora. Cu un gest al cravașei îi atrăgea atenția doctorului Donald asupra cîte unui grajd mare și bine construit și se topeau de admirație. Fiind din fire un iubitor de cămine, eu mă uitam în schimb la case. Cît de mohorîte erau, în comparație cu casa noastră din oraș. Neumbrite de copaci mari, fără verande pe care să stai, fără vecini de o parte și de cealaltă. Dacă existau flori, nu erau mai mult de cîteva nalbe prăfuite sau niște călțunași care creșteau într-o jardinieră de tablă cocoțată pe un butuc.

Să presupunem că Cletus ar fi venit să-și Petreacă ziua cu mine, cînd eram mici. Am fi avut un cîine care ne-ar fi urmat peste tot. Și m grajd un cal, o trăsură cu roți roșii, fin, saci de ovăz etc. Dar ar fi descoperit că eu nu în-

hămasem niciodată calul la trăsură și că nu puteam să-l călărim fără să ca să adunăm vacile, pentru că nu aveam vaci. Casa era mult mai mare și mai confortabilă decât a lui, iar în curtea din spate era o grămadă de nisip, dar ce era o grămadă de nisip în comparație cu grajdul de cai, grajdul de vite, hambarele, păturele de porumb, cotețul găinilor, pivnița, fântâna, moara de vânt, jghebul pentru adăpat cailor și o groapă în care se putea înota? La oraș erau păsări cardinal, sturzi, cintezoii și granguri de Baltimore, dar el avea turturea, mereu curioasa prepeliță, bufnița urlătoare și rîndunica-de-noapte.

Tata a vîndut calul și trăsura și a dăruit grajdul, construind în loc un garaj în care să pună Chalmers-ul de șapte locuri, iar după aceea am putut merge cu mașina la Mt. Pulaski, unde se afla ferma lui. Atunci, tinîndu-mă după el, am devenit conștient de o bogăție care nu era vizuală, ci venea din felul în care se așezau mirosurile: lemn uscat, mașinării agricole ruginite, grămada de bălegar, cocina de porci, coada șoricelului, ceapă, var nestins de la acareturi, primăvara pămîntul care se dezgheța, vara finul care zăcea cosit pe cîmpuri. Dacă ne gîndim la toate astea, mă îndoiesc foarte mult că Cletus ar fi putut fi prea dornic să facă schimb cu mine.

Pămîntul negru și fertil din Logan County era, și din cîte știu încă mai este, proprietatea unor oameni ai căror strămoși veniseră din Kentucky, Indiana sau Ohio, aducînd cu ei doar atît cît încăpea într-o căruță cu coviltir.

68

Ei îngrădeau cu pari cît pămînt voiau și îl curățau încet, cultivînd cîteva hectare în plus în fiecare an. Copiii și nepoții lor, născuți pe acest pămînt, simțeau că aparțineau acestui loc.

Stră-strănepoții lor fie și-au vîndut proprietățile, fie au pus pe altcineva să se ocupe de ele. Locuind în oraș destul de confortabil, în case mari și vechi așezate cît se poate de departe de stradă, supravegheau din cînd în cînd ce se întîmpla la țară, iar cînd recolta era livrată la siloz ei luau, așa cum se obișnuia, jumătate din profit. Nu considerau că un arendaș era egalul lor pe scara socială mai mult decât ar fi fost un tîmplar, un zidar sau un cărămidar, îl puteau accepta, și îl acceptau, pe fermierul care era proprietarul pămîntului pe care acesta îl avea în grijă. Cînd eu și Cletus ne jucam împreună nu s-a ridicat problema poziției sociale. Și nici în curtea școlii nu se ridica. Era ceva ce descindea asupra oamenilor cînd creșteau. Numele de pe cutiile de scrisori care îmi atrăgeau atenția cînd eram mic erau o dovadă suficientă că arendașii erau făcuți din același material ca orășenii care se uitau de sus la ei. Strămoșii lor veniseră probabil cu un val mai

tîrziu de imigranți europeni și descoperiseră că pămîntul nu mai era îmbelșugat la un trei sferturi de dolar hectarul. Sau poate fuseseră loviți de cine știe ce drame familiale. Sau pur și simplu le lipsise talentul de a se ridica în lume.

Cînd rătăceau prin piața tribunalului sîm-
°ata seara, arendașii de la ferme erau extrem de ușor de identificat. Se vedea că nu se simt

în largul lor la oraș și căutau să se țină aproape unii de alții, pentru sprijin. Hainele femeilor nu erau făcute să le stea bine, ci să se poarte bine, să le țină mult. Ceafa bărbaților era de culoarea mahonului și foarte ridată. Aveau mâini mari și păreau umflate și deformate, iar uneori le lipseau un deget sau două. Poate că nemulțumirea umerilor lor căzuți mi-o imaginam doar, pentru că mie nu mi-ar fi plăcut să nu fiu proprietarul pământului pe care îl lucram. Foarte probabil nici lor nu le plăcea, dar aveau lucratul pământului în sânge și nu i-ar fi interesat să vândă proprietăți sau să adune coloane sau cifre într-o bancă.

În ziua a șaptea se odihneau; adică își puneau hainele cele bune, înhămau iar calul și se duceau la vreo biserică de țară, unde, stînd în bănci netapițate, cu spătare drepte, se uitau pasiv la preot, care se plimba de colo-colo prin fața lor, inventînd noi moduri de a-i convinge că erau adînciți în păcat.

Dacă aș ști unde este Cletus chiar în clipa asta, m-aș duce să-i explic. Sau să încerc. Nu este numai posibil, ci mai mult decît probabil că ar trebui să-i explic și cine sînt. Și că nu și-ar aminti cîtuși de puțin de momentul care m-a torturat în toți acești ani. El a trecut prin lucruri mult mai rele. Poate s-ar dovedi că as face efortul pentru mine, nu pentru el.

Nu știu unde e. Nu e deloc probabil că vom da unul peste altul pe undeva sau că ne-am recunoaște dacă acest lucru s-ar întîmpla. Poate chiar a murit.

70

Cu excepția cazului în care ar interveni șansa, singura posibilitate de a stabili vreo legătură cu el pare să se afle nu în prezent, ci în trecut — în încercarea mea de a reconstitui mărturia pe care el nu a fost niciodată chemat s-o depună. Cuvîntul fără suport al unui martor care nu a fost prezent decît în imaginație nu este demn de crezare, dar, așa cum s-a demonstrat în repetate rînduri, nici depoziția sub jurămint a martorului care a fost prezent nu este demnă de crezare. Dacă vreo parte din amestecul de adevăr și ficțiune i se pare cititorului neconvîngătoare, are permisiunea mea să n-o ia în considerație. M-aș mulțumi să mă limitez la fapte dacă ar exista.

De asemenea, cititorul va trebui să contrbuie și el cu imaginație într-o oarecare măsură. Trebuie să-și imagineze un pachet de cărți de joc împrăștiate cu fața în jos pe o masă, apoi să întoarcă una, numai că nu este optul de cupă sau valetul de caro, ci un sfert de oră absolut obișnuit din viața trecută a lui Cletus. Dar e nevoie mai întîi să inventez un ciîne, ceea ce nu necesită foarte mult talent în ale prestidigităției; dacă erau vite acolo trebuia să fie și un ciîne care să ajute la adunarea lor. În acea

perioadă — nu știu cum e acum — cîinii de fermă erau de obicei o corcitură de collie și ciobănesc englezesc. Atracția dintre cîini și băieții adolescenți poate, cred eu, să fie presupusă de la sine. Nu există nici un semn exterior de probleme în familie. Cele două ferme sînt pe partea dreaptă a noului drum pietruit Și au un gard comun. Casa familiei Wilson, cu

grajdurile și hambarele ei, este lângă drum și cu o șesime de kilometru mai aproape de oraș. Ca să ajungi unde locuiește Cletus trebuie să mergi de-a lungul unei poteci înguste care are câte o poartă la fiecare capăt. Când se apropie timpul să vină Cletus de la școală, căteaua se strecoară pe sub porți și aleargă pe drum pînă la cutiile de scrisori, unde se așază cu botul pe labe într-un loc pe care și l-a făcut singură în iarba înaltă. Cutiile de scrisori sînt tot pe stîlpi și seamănă cu niște păsări de apă. În foarte pușinii ani de cînd tata a vîndut calul și trăsura s-a petrecut o schimbare în peisaj. Acum acesta arată ca o tăblie de masă, cei mai mulți copaci au dispărut, gardurile vii au fost smulse pentru a fi înlocuite cu sîrmă ghimpată — rezultînd mai mult pămînt cultivabil, mai mulți bani în bancă, dar și o expunere totală. Oricine poate vedea ceea ce era rezervat ochilor șoimului care se rotea în cercuri lente. Dacă trece o căruță sau un Ford model T, căteaua le urmărește cu privirea, dar nu ridică capul. Ea așteaptă un băiat pe bicicletă. Arendașii ale căror nume se află pe cutiile de scrisori lângă care stă căteaua așteptîndu-l pe Cletus să se întoarcă de la școală aplică vorbele Scripturii la propriile lor vieți, atît cît sînt în stare. Inclusiv porunca de a nu face altuia ce ție nu-ți place. Si stau împreună cînd sînt în oraș în mare măsură pentru că nu-și pot imagina o situație în care oamenii pe care îi văd în magazine sau pe trotuare (și care nu par să-i vadă pe ei) ar avea nevoie de ajutorul lor. La țară e altfel.

72

Bicicleta e vopsită în albastru viu, iar Cletus o are de numai trei luni. Cînd a văzut-o pentru prima dată, lângă pomul de Crăciun, inima aproape i s-a oprit în loc. În zilele ploioase preferă să meargă pe jos la școală decît să i se uzeze și să ruginească precum celelalte biciclete din rastelul de lemn de lângă școala cu o singură încăpere. Cu căteaua săltînd pe lângă el, pedalează de mama focului pînă la ultima palmă de drum. Căteaua așteaptă de fiecare dată pînă închide poarta, apoi tropăie înainte cu un aer important, de parcă băiatul singur n-ar ști drumul pînă acasă. Găinile au distrus scurmînd iarba din curtea fermei, iar casei nu i-ar strica un strat de var, dar acope-rișul nu are crăpături și grajdurile nu stau gata să cadă. Căteaua îl urmează pe Cletus pînă pe verandă, lăsînd peste tot urme clare de pași. Cu capul semețit, ea îl privește cum își pune manualele lângă ușa și cum se apleacă să-și desfacă șireturile. Acum capul lui e la același nivel cu al ei. Coada stufoasă se mișcă seducător. El se apleacă mai mult, ca ea să-i poată simți răsufierea și, simțind-o la rîndul lui pe a ei, strîmbă din nas cu deznădă.

— Pfiu! Ce-ai mâncat? Pește mort?

Ceva mort.

Nu poți ști cât timp o să-l lase să se uite în ochii ei de culoarea agatei. Poate la nesfârșit.

I s-a dăruit si nimic din ce face sau nu face el n~o s-o hotărască să-și ia darul înapoi.

— Bravo, cățelușă, zice el și își scoate pantofii. Cățeaua e destul de înțeleaptă ca să nu încerce să se strecoare în casă împreună cu el,

dar asta nu înseamnă că îi place să fie lăsată afară, își retrace botul lung, ascuțit și sensibil centimetru cu centimetru, lăsând ușa să se închidă. Apoi scîncește încet, încercînd să-1 înduioșeze.

Să privim bucătăria în care căneaua nu are voie. Geamuri aburite. Suprafețe de zinc ce și-au pierdut strălucirea. Suprafețe de lemn ce au fost frecate pînă au căpătat aspect de catifea. Mașina de gătit, cu două găleți de apă alături, gata să fie turnate în rezervor cînd se golește. Ceainicul. Ibricul de cafea din email alb. Cutia de chibrituri de tinichea de pe pereți. Lada de lemne, chiuveța, peria atîrnînd de o sîrmă, prosopul cu rolă. Lampa de cherosen cu un abajur alb din sticlă. Calendarul ornamentat. Scaunele de bucătărie, unele cu fundul crăpat. Mușamaua crăpată de pe masă. Mirosul de săpun Octagon. Pentru ochiul indiferent este la fel cu orice altă bucătărie de fermă pe o rază de o sută de kilometri în jur, dar nici o altă nu 1-ar aștepta pe Cletus să se întoarcă de la școală și nici n-ar fi exact priveliștea rîvnită de inima lui, cînd intră venind de la frig.

Cînd Cletus stă lîngă gardul pășunii, vine un cal alb de arat, așteptînd un cubuleț de zahăr și poate sperînd să fie iubit. Oricum, Cletus îl iubește. Și, cînd adună vacile, preferă să-1 călărească pe el în loc de orice alt cal. Iar cînd vrea să-și ascundă lacrimile, o face cu fruntea sprijinită de gîtul mătăsos al calului.

74

În timpul zilei cerul este un castron răsturnat deasupra preriei, în nopțile senine el este uneori pudrat de stele.

Cînd vine de la școală, Cletus o vede adesea pe doamna Wilson alături de cei doi băieți mai mici afară, lîngă frînghia de rufe. Riscînd o căzătură, ia amîndouă mîinile de pe ghidon și le face semn, iar ei îi răspund.

Nu întîmplător Cletus poate fi văzut adeseori în trăsura familiei Wilson cînd cele două familii merg împreună la biserică sau în oraș ca să vadă artificii de 4 Iulie. Ei sînt a doua lui familie. Dacă mama îl trimite la Wilsoni pentru că s-a trezit că nu mai are vanilie sau condimente, e foarte posibil ca doamna Wilson să taie o felie din pîinea care tocmai a fost scoasă din cuptor, să o ungă cu unt și gem și să i-o ofere. O place însă și fără asta; o place pentru că e mereu la fel.

Cînd a sosit timpul să se ducă la școală, fetele Wilson i-au arătat scurtătura prin cîmp pînă la cealaltă șosea care ducea la școala cu o singură clasă, iar Hazel a trebuit să-i spună învățătoarei cum îl cheamă. Cu toți copiii ăia ciudați care se holbau la el, nu mai era în stare să vorbească, învățătoarea era tînără și drăguță și i-a arătat cum să țină creionul colorat.

Atunci cînd Cletus vrea să știe ceva și tatăl
lui nu e acolo ca să-i arate, se duce să-1 caute
pe domnul Wilson, care nu-și pierde răbdarea
cu el dacă nu-i iese din prima încercare. Cînd
domnul Wilson îi spune tatălui lui Cletus:

„Am văzut un fazan trecînd strada azi dimi-
neață, n-ai chef să-ți iei liber în după-amiaza

asta ca să mergem la vânătoare?", se înțelege că, dacă nu e o zi de școală, Cletus va merge cu ei. Mama lui se temea și ar fi vrut să aștepte pînă mai creștea, dar domnul Wilson spunea: „E mai bine să învețe acum, cînd nu are o grămadă de alte lucruri în cap... Uite, băiete. Așa se ține. Cu patul sprijinit de umărul drept. Și ții ambii ochi deschiși și ocheschi de-a lungul țevii, spre că tare. Dacă respecti regulile pe care ți le spune tatăl tău și nu te duci cu vreun prost care n-a ținut în viața lui o pușcă în mînă, n-ai cum să intri în încurcături." Uneori ține mîna pe umărul lui Cletus cînd vorbește, în astfel de momente Cletus simte că orice ar face, chiar dacă ar fi ceva foarte rău, pentru care ar putea fi trimis la pușcărie, domnul Wilson ar găsi un motiv pentru asta. Si ar fi de partea lui. Nu că tatăl lui n-ar face la fel, dar domnul Wilson e cineva care nu-i e nici măcar rudă.

În acel peisaj plat, un om care-și înjură caii undeva în cîmp poate fi auzit la mare distanță. Se aud toate sunetele: clopoțelul pentru masă, roțile care traversează un țarc de vite, țăcănitul unei mașinării agricole. Cînd motorul cu benzină pufnește și moare sau lamelele mașinii de secerat se blochează, Cletus știe că domnul Wilson, la jumătate de kilometru depărtare, a auzit și așteaptă ca sunetul motorului sau al secerătoarei să pornească din nou. Dacă nu se întîmplă astfel, își lasă treaba și traversează pășunea ca să vadă care-i necazul. Cu capetele aproape lipite, tatăl lui Cletus și domnul Wilson studiază problema. Chei

76

fixe și clești trec cu atîta familiaritate de la unul la altul de parcă cele patru mîini ar fi proprietate comună.

Vara, cînd norii de furtună acoperă din ce în ce mai mult cerul senin, nu se știe dacă îngrămădesc cu toții finul tatălui său sau al domnului Wilson. De fapt se știe, bineînțeles, dar n-are nici o importanță. Cînd cosașii nu mai lasă umbră, înseamnă că soarele a intrat după un nor uriaș, amenințător, cenușiu închis, începe să bată vîntul dintr-o dată și ei lucrează mai repede. Nu mai aruncă nici măcar o privire spre cer. N-au nevoie, încărcătura într-un echilibru instabil se înalță tot mai mult. Cînd căruța nu mai ține, ei se urcă în ea și se grăbesc spre hambar, iar cînd primii stropi de ploaie încep să bată în frunzele de stejar, se felicită că au reușit să adăpostească finul la timp. Aceasta nu se întîmplă doar o dată, ci an de an.

În ceea ce-1 privea pe Clarence Smith, nimeni nu-i mai arătase vreodată o preocupare atît de autentică sau pe care să poată conta atît de mult, și făcea tot ce-i stătea în puteri să o răsplătească la fel. Cînd Lloyd Wilson avea un

vițel bolnav, în loc să cheme veterinarul îl ruga pe Clarence să vină să-l vadă, iar Clarence nu dormea toată noaptea ca să aibă grijă de animal și să-l țină la căldură învelindu-l cu pături. Dimineața Cletus se trezea devreme, arunca plapuma de pe el și alerga la grajdul în care erau, ajungând tocmai la timp ca să vadă vițelul străduindu-se să se ridice în picioare. Tatăl lui spunea: „Cred că asta a fost”, și plecau

acasă, nelăsându-l pe domnul Wilson să le mulțumească.

Iar primăvara, când tatăl lui rămîne în urmă cu aratul din cauza ploilor, domnul Wilson i se alătură după cină cu calul său și ară împreună, răscolind pămîntul la lumina lunii.

Cletus spune că e pămîntul lor; de fapt, este al altcuiva. Teren, grajduri, hambare, casă — totul în afară de animale și utilaje — îi aparțin colonelului Dowling, al cărui Franklin cu botul turtit este adesea parcat lîngă intrarea pe alee. Se așteaptă decizia lui pentru grînele care se plantează și prețul la care se vînd. Paratrăsnetele de pe acoperișul casei și ale ambelor grajduri sînt ideea lui. Se cuvine, desigur, să te încrezi în Dumnezeu. Dar cu măsură.

N-ar trebui să fie rugat să se ocupe de lucrurile pe care oamenii le pot face și fără ajutorul Lui. După ce Franklinul s-a împotmolit la un moment dat atît de tare pe alee încît arendașul a trebuit să vină cu o echipă întreagă să-l tragă afară, colonelul Dowling nu se mai încrede nici el cu totul în Franklin, ci își spune că e la fel de ușor să lase mașina pe marginea drumului și să meargă pe jos.

Este un om care a reușit prin forțe proprii.

Tatăl lui fusese un salahor care bea mai mult decît era cazul și care căzuse de pe o schelă și își rupsese gîtul, lăsîndu-și văduva cu șase copii de crescut. Ca să facă asta, ea și-a luat o slujbă de spălătoreasă. Zbătîndu-se să ajungă cineva, Ed Dowling s-a însurat cu o femeie cu bani și s-a transformat într-un gentleman. Nu a fost o realizare neînsemnată, dar l-a des-

78

părțit cumva de frații și surorile lui, care n-au fost în stare de altceva decît să rîdă de el pe la spate.

Un gentleman nu are un set de maniere pentru casa unui om sărac și altul pentru casa cuiva cu un venit comparabil cu al său. El nu intră niciodată în casa de la fermă fără să bată la ușă. Deși legal este a lui. Și are grijă să-si curețe noroiul primăverii de pe pantofi. De asemenea, nu uită niciodată să o întrebe pe mama lui Cletus dacă e mulțumită de cum stau lucrurile, oferindu-se, de exemplu, dacă ea crede că bucătăria trebuie să fie rezugrăvită, să cumpere el vopsea. Este întotdeauna curtenitor cu ea și știe cum îi cheamă pe băieți. Dacă asta-i tot ce știe despre ei, nu e cazul să ne mirăm prea tare. Băieții de fermier seamănă foarte mult unii cu alții. Invariabil par că și-au înghițit limba.

Mulțumit că soția arendașului său este o bună gospodină, el nu se arată niciodată interesat de etajul casei și, prin urmare, nu știe de exemplarul din Tom Swift și mașina lui zburătoare care zace deschis, cu cotorul rupt, în cîlții de sub patul din cămăruța din capul scă-

rilor, în dreapta.

Colonelul Dowling este mai bătrîn decît tatăl lui Cletus și are un păr alb ca zăpada, iar lui Cletus i se pare firesc că, atunci cînd stau de vorbă lîngă pompă sau cînd merg împreună pe cîmp, tatăl lui îi spune bărbatului mai w vîrstă „domnule colonel”, iar colonelul Dowling îi spune tatălui „Clarence”. Dar uneori colonelul vine cu un prieten, cineva de la

oraș care nu știe nici cât negru sub unghie despre ferme și, cu tatăl lui Cletus acolo, zice „porumbul meu”, sau „ovăzul meu”, sau „canalul meu de scurgere”. Când o spune prea des, Cletus rămîne în urmă să nu mai audă. Dacă tatăl lui, după o muncă de doisprezece ani pe aceste hectare, nu simte emoția proprietății, Cletus o simte.

O altă carte de joc, din același pachet: frațele său Wayne, care e cu opt ani mai mic decît el. Wayne și Cletus sînt diferiți ca ziua și noaptea, spun oamenii. Sau, cu alte cuvinte, diferiți cum sînt adeseori copilul mai mare și cel de-al doilea.

Privind-o pe mama lui cum îl tine pe Wayne de bărbie și îi desparte părul în cărare cu un pieptene, Cletus își amintește că făcea la fel și cu el.

Pe tot drumul de la școală acasă pe cer fug nori și aerul e cald și umed. Când Cletus intră cu bicicleta în curte, Wayne stă pe treptele verandei. A demontat o lădiță pentru căpșuni și face un avion din bucățile subțiri de lemn. Când Cletus trece pe lîngă el, se apleacă și încearcă să i-l ia ca să-i facă o îmbunătățire, dar Wayne îl smucește înapoi.

— A venit mătușa Jenny, spune el. A adus-o cineva cu mașina din oraș. Și avem prăjitură cu căpșuni la cină.

În afară de Jenny Evans, care e sora mamei ei, Fern Smith nu are rude în viață. Mama ei a murit cînd ea avea trei ani și tatăl ei a dat-o mătușii Jenny s-o crească și a plecat în vest, 80

unde și-a găsit o slujbă la o fermă de vite din VVyorning. Din cînd în cînd trimitea bani, nici odată prea mulți. Acum și el e mort. La fel și Tom Evans, soțul lui Jenny.

Pe măsură ce îmbătrînesc oamenii seamănă tot mai mult la caracter și înfățișare și ar putea duce cu toții aceeași viață. Sau aproape, închisă în căsuța de vizavi de terenul pe care se țin târgurile, mătușa Jenny vorbește cu robinetul de apă caldă care picură și cu sertarul din bucătărie care are tendința să se înțepească. De asemenea, cîntă, cel mai adesea imnuri, cu o voce înaltă, tremurătoare: „Acea cruce veche și aspră” și „Ești oare obosit, ești trist” și „Slăvite-s casele-n care vor fi primiți/ De Tine-alături cei de Tine mîntuiți...” Fără să vrea, a devenit greoaie, dar mănîncă atît de puțin încît în afară de a se lăsa să moară de foame n-ar putea face mare lucru în privința asta. Uneori se duce să lucreze ca infirmieră și cînd se întoarce acasă se așază la masa din bucătărie și își moaie picioarele într-un lighean cu apă fierbinte și săruri de Epsom. Când se bagă în pat și arcurile scîrțîie sub greutatea ei, geme de plăcerea de a sta întinsă pe un obiect care o înțelege atît de bine.

Fața care trece prin dreptul oglinjoarei ne-
înramate de deasupra chiuvetei de la bucătărie
este aceea a unei femei bătrâne căreia îi crește
păr pe bărbie, ai cărei dinți și-au petrecut noap-
tea într-un pahar cu apă, care poartă ochelari
bifocali ce o fac să calce în gol dacă nu e aten-
tă. E plină de spaimă, alimentată de nenoro-
cirile despre care citește în ziare. Ușa din față
81

și cea din spate sînt încuiate zi și noapte de teama golanilor, a vreunui bărbat cu mască pe față, a pneumoniei, a unei căderi. Are cu toate astea un oarecare optimism care face ca oamenii să se bucure cînd o văd venind spre ei pe stradă, și de obicei ei se opresc să stea de vorbă cu ea și să afle despre nenorociri, încheie conversația spunînd veselă: „Viața nu-i o glumă.” Ce persoană rațională n-ar fi de acord cu ea?

Casa este singura ei mare realizare. Contrar tuturor așteptărilor, a reușit să o păstreze. „E o casă de om sărac”, îi place să spună, „și nu prea ai la ce să te uiți”. Nu se face să te lauzi cu ce ai, mai ales în fața oamenilor care au mai puțin. Ipoteca e plătită și nu e nevoită să accepte chiriași. E toată numai a ei — arborele de catalpa cu vîrful tăiat de lîngă trotuarul din față, magazia de lemne din spate, ușa înclinată a pivniței și felinarul de pe verandă, care nu se aprinde. De asemenea, perdelele albe din plasă care au devenit cenușii și sînt aproape bune de aruncat, bucata de linoleum de douăzeci pe patruzeci și cinci din camera din față, cu modelul complet tocit din loc în loc, mobila urîță de stejar cu motive aurite care putea fi copiată în orice magazin de mîna a doua, „Șir Galahad” și „Pasărea Dickey” și mirosul sobei cu cherosen. În cele două camere de la etaj e cald vara și frig iarna, așa că nu le folosește. Marele pat dublu care aproape că blochează ușa de la intrare face ca încăperea din față să pară bizară, dar ei nu-i mai pasă ce cred

82

oamenii. Are de gînd să moară aici, în casa ei, chiar în patul ăsta.

Totuși, nu e singură pe lume. De la terenul pe care se țin târgurile pînă la primul stîlp al gardului fermei nu-s nici doi kilometri, iar cînd se simte abătută, mătușa Jenny își pune pălăria și paltonul și, înarmată cu jeleu de struguri sau cu un borcan de murături, le face cîte o vizită, încearcă să nu meargă prea des și are grijă să nu ia niciodată partea soțului sau pe a soției. Bindecuvîntat e cel ce aduce pacea căci a lui va fi împărăția Cerurilor?... îl va vedea pe Dumnezeu? Nu mai știe pe dinafară și îi tot vine să deschidă Biblia la Matei, 5, să vadă cum e. Clarence e amabil cu ea și îi aduce fructe și legume pe care ea le conservă și trăiește din ele toată iarna. Fern obișnuiește să-l lase pe Wayne cu ea cînd se duce la cumpărături. Și la fel făcea și cu Cletus cînd era mic.

— Vino și dă-i mătușii un pupic, spune ea acum, cînd apare Cletus în ușă. Știu că nu ești pupăcios, dar n-o să mori din asta, cel puțin nu acum.

— O să plouă, zice el, și mama lui fie că nu-l aude, fie nu face legătura între ce i-a spus și rufele de pe sîrmă. Se duce sus și își scoate hai-

nele de școală, punându-le într-un cuier deja supraaglomerat, în cameră se face din ce în ce mai întuneric pe măsură ce furtuna se apropie, traversînd preria.

Chiar și în înghețul iernii, singura încălzire care ajunge vreodată în camera asta vine prin aerisirea din podea. Tot pe aici vin și vocele. Deși poate auzi conversația din camera

de dedesubt, nu reușește s-o înțeleagă. Ceea ce sună ca și cum cineva ar muta mobilă e primul tunet, slab și îndepărtat.

Apa din cana de porțelan vine din cisternă și e apă de ploaie, de culoarea ruginei. El umple ligheanul și apa devine imediat tulbure de la săpun și de la murdăria de pe mâinile lui.

Din camera de dedesubt aude: „Din fericire, am martori.”

Pe el, printre alții. Ea are — mama lui are crize de plîns noaptea. Pereții sînt subțiri. Stînd în pat treaz, el aude amenințări pe care se străduiește să nu le creadă și acuzații pe care nu le înțelege. Și o invidiază pe cățea, care poate să-și culce capul pe labe și să adoarmă cînd nu-i place cum stau lucrurile.

Picăturile de ploaie încep să bată în fereastră și el se întoarce să privească afară. Vîrfurile copacilor se leagănă în vînt. Cerul din spatele morii e vinețiu închis, iar mama lui și mătușa Jenny, cu paltoanele puse peste cap, strîng cearșafurile de pe sîrmă. Un fulger face totul să pălească, apoi se rostogolește un tunet puternic.

El continuă să-și săpunească încet mâinile, pierdut în visarea despre o motocicletă pe care a văzut-o în catalogul Sears, Roebuck.

Așa cum mătușa Jenny e atrasă de fermă, tot așa argatul, Victor Jensen, simte chemarea orașului. Dis-de-dimineață, de Ziua Decorației, se îmbracă la patru ace și o pornește pe șosea. Același lucru se întîmplă pe 4 Iulie și de Ziua Muncii. Deși ai casei știu încotro se

84

îndreaptă, ei nu fac nici un efort de a-1 opri. E cîștigul lui pentru că nu aparține nimănui și nimeni nu-i aparține. Nu se întoarce la vremea mulțului, și atunci ei știu că n-o să mai vină deloc. Dimineața, cînd se duc în camera lui din hambar, patul e neatins. Diverși vecini spun că l-au văzut în oraș — în timpul parăzii, sau în piața tribunalului, ori la concert, clatinîndu-se. Două zile mai tîrziu, o trăsură se ivește pe alee și oprește. Cletus vine la ușă și Lloyd Wilson spune:

— Tocmai am trecut pe lîngă Victor. Venea în direcția asta și am încercat să-l fac să se urce în trăsură, dar n-a vrut. M-am gîndit că vreți să știți.

Cletus și tatăl lui se duc să-l caute pe argat și îl găsesc zăcînd într-un șanț, la jumătate de kilometru de casă, și-l duc să-l culce în camera lui din hambar. Dacă faci abstracție de izul de alcool din răsuflarea lui și de voma uscată de pe haine, e ca și cum ai dezbrăca un copil. A doua zi se trezește la timp pentru a ajuta la treburi. E palid ca un mort și îi tremură mâinile. Nimeni nu pomenește de absența lui și el nu-și cere scuze — doar că e retras. De parcă ar fi răspuns la o chemare

și nu este responsabil în nici un fel pentru ceea ce a urmat.

Altă carte de joc: pisicile aleargă în întîmpinarea lui Cletus cînd intră în grajd. Tatăl lui e deja acolo, mulgînd-o pe Flossie, iar Victor mulge vaca nouă.

— îmi pare rău că am întîrziat, zice Cletus.

Ia o găleată și un taburet și se așază lângă Bătrîna Bess, apoi toți trei fac pleosc-pleosc, în aproximativ același ritm. Nu e un mulgător la fel de bun ca tatăl lui, dar nimeni nu e. Cînd tatăl său era de vîrsta lui, mulgea cincisprezece vaci în fiecare dimineață și seară. Nivelul laptelui crește încet în găleți și Bătrîna Bess reușește să-l lovească cu coada peste ochi, ca de obicei.

— Parcă ți-am spus să vii direct acasă de la școală.

« — M-a ținut profesoara.

5 — Ai făcut prostii?

— A trebuit să rămîn să dau un test la aritmetică. Prima dată l-am picat.

— Nu pentru asta te trimit la școală.

— Știu.

Pe Cletus nu l-ar deranja dacă nu s-ar duce deloc la școală. Ceea ce contează e cum stau lucrurile aici. Parcă nu crește destul de repede. Cînd o să fie mare, n-o să mai fie nimic pe care tatăl lui să-l poată face și el nu.

Stă la masa din bucătărie cu capul aplecat asupra lecției la aritmetică. Bagă des vîrful condeiului în gură, ca să iasă cifrele negre și nu cenușii, întunericul de afară apasă și aici asupra geamurilor, dar ei sînt prea obișnuiți cu asta ca să observe.

— Trebuie să mă duc acasă, zice domnul Wilson, dar nu pleacă.

În afara treburilor de gospodărie, ferma e amorțită. Zăpada acoperă pămîntul în strat gros și în troiene și mai groase oriunde a în-

86

vreun obstacol. Ulucii gardului de lemn și acoperișul fîntîinii au căciuli de zăpadă, iar din jgheaburi atîrnă țurțuri.

Tatăl lui și domnul Wilson vorbesc despre meritele lucernei și ale trifoiului ca plante de protecție. Lui Cletus i-ar plăcea să urmărească această conversație, dar sînt douăsprezece probleme și el a rezolvat numai jumătate.

— Cît fac nouă ori șapte? o întrebă pe mama lui, care îi răspunde, apoi își lasă bărbia pe buclele lui Wayne și spune un singur cuvînt: „Culcarea”. Wayne vrea să meargă și Cletus cu el sus.

— De ce trebuie să fie atît de fricos? Nu e nimic sus care să-i facă rău.

— Ei, fii drăguț și du-te cu el. Și ție îți era frică de întuneric cîndva. Doar că nu mai ții minte.

Așa că închide cartea și se ridică de la masă, deși n-a terminat tema și probabil doamna profesoară o să se supere pe el.

Doamna profesoară nu s-a supărat pe el pînă la urmă. Știe că e un băiat bun și că se străduiește.

Ploaia răpăie pe acoperișul de tablă al hambarului de lângă bucătărie unde se află separa-

torul de lapte si unde mama lui Cletus îi pune
să-și țină pantofii de lucru ca să nu aducă în
casă noroiul și bălegarul din grajd, își leagă
șireturile aplecându-se vioi, iar căteaua se tot
repede la călcâiele lui. Când ajung la grajdul cai-
lor părul îi e turtit pe cap și cămașa i se lipește

de spate. Căteaua vine cât poate de aproape de el, apoi se scutură.

— Mulțumesc. Cum ți-ar plăcea să-ți fac și eu la fel?

Nu i-o ia de-adevăratelea în nume de rău, iar ea nu pare să se simtă vinovată. Știu amîndoi că ea trebuie să facă asta pur și simplu pentru că e cîine. În grajd e cald și uscat și el se oprește curînd din tremurat. Curăță boxele, pune fin proaspăt pentru cai și umple căldările cu apă, bucurîndu-se tot timpul de priveliștea ploii care cade pe cîmpul arat ce se zărește dincolo de ușa deschisă.

Noaptea el îi dă un ghiont lui Wayne și spune: „Dă-te mai încolo, mă dai jos din pat.” Cîteodată Cletus bolborosește în somn. În cea mai mare parte a timpului dorm buștean, strînsi unul lîngă altul, în patul nu foarte mare. Vîntul dinspre nord care șuieră pe după colțul casei nu face decît să adîncească această stare de inconștiență.

Îmbrăcîndu-se pentru biserică, Clarence Smith își pune o cămașă albă curată și descoperă că Fern nu i-a spălat gulerele. Și e supărat pe ea. El are treburile lui și ea pe ale ei, dintre care una e să fie atentă ca el să aibă haine curate de îmbrăcat.

Biserița de țară e ticsită de vecinii lui, toți purtînd gulere curate. Anunțarea numărului imnului îi face pe toți să se ridice și să acompanieze cu vocile lor dogite de țărani șuieratul micii orgi. Cum preotul a spus că sensul

88

parabolelor e misterios și trebuie explicat, nu pot decît să-l creadă. Amănuntele — cina cea de taină, mielul pierdut, via neroditoare, gospodarul nedrept, omul care seamănă, sămînta îngropată în secret — acestea le cunosc și le înțeleg. Deasupra domului transparent sub care trăiesc și muncesc este unul și mai mare, unde vor locui în case ce așteaptă să-i primească atunci cînd vor fi terminat pentru totdeauna cu munca cîmpului.

Ceea ce vede Clarence Smith cînd își ajută nevasta să se urce pe locul din față al trăsurii, după slujbă, e o femeie care în ochii lui Dumnezeu este soția lui cu cununie și care îi dă-torează dragoste, respect și supunere. Alți oameni, care nu sînt implicați, văd în privirea ei o umbră de tristețe, de parcă ar trăi prea mult în trecut sau poate așteaptă mai mult de la viață decît s-ar cuveni.

<titlu>Povestea lui Lloyd Wilson

Deși avea frați cu care se înțelegea bine, cel la care apela când avea nevoie de companie sau când îl apăsa vreo grijă era bărbatul excesiv de serios de la ferma vecină. După doisprezece ani îi venea greu să creadă că fusese cândva o vreme când el și Clarence nu erau prieteni. Noaptea, în întunericul imens, singura lumină pe care o vedea era de la casa familiei Smith.

Își amintea de ziua când veniseră. O zi aspră, umedă, vîntoasă din martie. El ara aproape de marginea drumului când a văzut o căruță necunoscută încărcată pînă sus cu lucruri intrînd pe alea spre ferma colonelului Dowling; a aruncat hățurile pe gîtul calului și a pornit-o peste cîmp. Când a ajuns în dreptul casei, ușa din față era descuiată și stătea deschisă, dar noii vecini erau încă afară, privind în jur să vadă unde se aflau — bărbatul, puțin sub înălțimea medie, și o femeie tînă cu un bebeluș. Fuseseră pe drum de când se crăpase de ziuă. Nu aveau probabil nici treizeci de ani, nici unul

90

dintre ei, dar bărbatul avea deja riduri pe frunte și la colțurile ochilor. Vocea îi era joasă, iar dacă putea arăta ceva printr-un gest în loc să vorbească, o făcea. Și ceea ce i-a trecut prin minte lui Lloyd Wilson a fost cît de lipsit de apărare părea.

Spunînd „Ușor... ușor... acum spre tine... un pic mai mult... mai... încă un pic”, cei doi bărbați au manevrat un șifonier greoi pe scări și printr-un coridor îngust. Nu trebuia să te pricepi cine știe ce la caractere ca să vezi că femeia sperase la ceva mai bun. Bărbatul avea răbdare cu ea. Părea că nu știe ce să facă mai întîi. Crescută la oraș, și-a zis el. Iar apoi, remarcînd ce încheieturi mici avea:

— Stați, doamnă, dați-mi mie asta. E prea grea pentru o femeie.

Umblînd cu mobila și vesela lor și cu cutii peste cutii pline de obiecte de care nu se înduraseră să se despartă, el a aflat despre ei în ziua aceea lucruri pe care i-ar fi luat ani întregi să le descopere în împrejurări normale. Mîngîind ușor burta bebelușului cu degetul arătător, a zîmbit.

— Am și eu doi, a zis, întorcîndu-se. Veni spre femeia care stătea stingheră în mijlocul bucătăriei din care se scosese totul, inclusiv cuptorul, și spuse:

— Nevastă-mea vă așteaptă la cină.

Nu-i aștepta, dar nu conta. Și oricum, ei știau că nu avea cum să-i aștepte, fiindcă nimeni nu știa de venirea lor. Când ceilalți s-au așezat să mănînce, Fern și-a hrănit bebelușul în balansoarul din salon. După aceea, el și-a

condus vecinii la ei acasă și a așteptat pînă au aprins lămpile.

În registrele primăriei cele șaiszeci și cinci de hectare de care se ocupa Lloyd Wilson figurau ca aparținînd doamnei Mildred Stroud. Nu-l deranja, sau cel puțin nu-l deranja foarte tare, că vacile erau ale lui și iarba pe care o pășteau nu. Chiria pe care trebuia s-o plătească pentru pășune era rezonabilă. Tatăl lui avusese acel teren înaintea lui și economisise destui bani de-a lungul anilor, astfel încît atunci cînd sănătatea l-a părăsit și a trebuit să renunțe la muncă a putut să trăiască liniștit la oraș pînă la sfîrșitul zilelor.

Doamna Stroud era o femeie de cincizeci și ceva de ani cu două fiice nemăritate care locuiau acasă și erau ținute în întuneric în ce privea afacerile ei financiare, așa cum și ea fusese ținută în întuneric în ce privea afacerile soțului ei — pînă cînd el a murit pe neașteptate și președintele băncii s-a apucat să-i explice ei cum stau lucrurile. A început vorbindu-i ca unui copil, dar a fost nevoit să-și schimbe rapid tonul. Avea ideea fixă că nici o femeie nu se pricepe la chestiuni financiare, dar aceasta se întîmpla să se priceapă, iar întrebările pe care i le punea erau exact acelea la care ar fi preferat să nu răspundă. Era absolut imposibil să o păcălești. Nu-i scăpau nici greșelile din neatenție. Ca majoritatea oamenilor extrem de inteligenți, subestima inteligența celorlalți. S-ar fi putut recăsători, dar a preferat

92
să n-o facă, pentru că ar fi însemnat să discute ce făcea cu banii ei.

Apărea la fermă des și fără a-și avertiza vreodată arendașul. Ce rost ar mai fi avut să vină dacă ar fi făcut-o? Cînd tabăra pe Lloyd Wilson pentru a-i reproșa cîte o neglijență, el își dregea glasul și își umezea buzele, de parcă s-ar fi pregătit să-i riposteze, dar se întorcea, prefăcîndu-se că ceva aflat la vreun metru în dreapta sau în stînga lui îi distrăsese atenția în clipa aceea. Alteori, cu pălăria în mînă, era exagerat de politicos, într-un fel care ar fi putut fi luat drept mojiție, dar atunci ea îl ignora pur și simplu. Știa, deoarece își propusese în mod special să știe totul despre el, că dacă nu reușise să-și semene la timp porumbul, acest lucru se întîmpla probabil fiindcă fusese ocupat să planteze porumbul altcuiva — al vreunui vecin care, din motive de boală sau din alte cauze, nu reușise s-o facă el însuși. Ar fi putut să-i reproșeze asta, dar n-o făcea. Pînă la urmă porumbul ei era semănat și de fapt nu ieșea niciodată în pierdere. O deranja ca principiu. Ca arendaș al ei, prima lui responsabilitate trebuia să fie față de ea. Dacă nu-i plăcea felul în care se ocupa de treburile ei, putea să-i ceară să plece și să angajeze alt

arendaș în locul lui, dar știau amândoi că asta n-avea să se întâmple.

Secretul pe care Mildred Stroud reușise să-l ascundă față de el, deși nu și față de ea însăși, era că o atrăgea fizic. Dar era cu cincisprezece ani mai bătrână decât el și, cunoscând cruzimea bîrfelor din Lincoln, nu dorea să devină

subiectul lor. Și, oricum, nici nu se punea problema.

Mestecînd un fir de iarbă, el a remarcat —, asta se întîmpla pe vremea cînd el și Clarence erau încă prieteni și putea să spună orice-i trecea prin cap, știind că vorbele lui nu aveau să fie repetate sau înțelese greșit — că „o soție bună este o femeie care e veșnic obosită, suferă de dureri de spate și de cap și își respinge soțul în pat pentru că nu mai vrea copii”. Iar Clarence a presupus că nu era vorba pur și simplu de orice soție bună.

Ceea ce nu a spus Lloyd Wilson (pentru că oricum nimeni nu putea face nimic în această privință și ce rost avea să-l împovăreze pe Clarence cu necazurile lui, dacă le putem numi astfel) era că nu părea să mai fie în stare de tipul de sentimente pe care le avusese cînd va. Era perfect conștient de calitățile soției sale. Muncea ca o sclavă, din zori pînă-n noapte, făcînd toate treburile care-i reveneau. Era o mamă bună. Nu exista nici o îndoială în aceste privințe. Uneori își zicea că lucrurile stăteau astfel pentru că erau atît de obișnuiți unul cu celălalt. Știa ce părere avea ea despre aproape orice și, de cele mai multe ori, știa ce avea să spună ea înainte de a o spune. Dacă ar fi fost frați, ar fi fost cam la fel — cu excepția faptului că era geloasă. Numai dacă se uita la o altă femeie ea se purta de parcă el ar fi comis un act impardonabil. De cîteva ori se ambalase în asemenea hal încît se dusesse sus și începuse să-și facă bagajele. El știa că dacă ar fi încercat

94

să pledeze ar fi făcut-o doar cu jumătate de gură și n-ar fi convins-o să se răzgîndească. Dacă voia să-l părăsească, el nu avea ce face. Nu l-a părăsit, doar l-a amenințat. Nici una dintre femeile alea nu a însemnat nimic, a spus el. Iar ea, fără să-l privească, a zis: „Problema e că nici eu nu însemn nimic.”

Dacă ar fi ajuns și singur la această concluzie, în cazul în care ea nu l-ar fi pus în dificultate formulînd-o, n-ar fi putut spune. Tot ce știa era că și-ar fi dorit ca ea să n-o spună. Era dispus să aibă grijă de ea și s-o trateze cu respect, dar nu era în stare să simuleze afecțiunea care ar fi făcut-o fericită.

între aceste crize trăiau ca orice cuplu căsătorit. Nu-ți dădeai seama după tonul ei cînd spunea: „Mă pregătesc să pun masa, Lloyd”, sau după tonul lui cînd spunea: „Dă-mi te rog sarea și piperul” că ar fi fost ceva în neregulă. Se întreba dacă alți bărbați simțeau la fel în privința nevestelor lor sau numai el. Avea aproape patruzeci de ani și în ultima vreme i se părea că trăise mult și că i se întîmplase cam tot ce i se putea întîmpla.

Cînd își termina treburile de seară se ducea peste deal și, sprijinit de un stîlp din graj-

dul vacilor, făcea conversație cu Clarence, care stătea cu spatele la el. Când Clarence și Victor duceau laptele în hambarul de lângă bucătărie, unde era separatorul, el îi urma. Și de acolo în casă. Orice numai să nu se ducă acasă la el. Uneori își zicea că n-ar trebui să se ducă atât de des la familia Smith. Se temea să nu înceapă să-i deranjeze, și totuși nu reușea să

se țină departe, într-o seară, stînd în bucătăria lor, a încercat să le spună cît de mult însemna pentru el prietenia lor, apoi s-a întrerupt stînjenit, căci orice ar fi spus i se părea mult mai puțin decît simțea.

— Nu-i nevoie să ne spui, a zis Fern, zîmbindu-i. Și oricum, nu e deloc unilateral, cum pari să crezi.

Apoi ea a schimbat subiectul.

El s-a lăsat pe spătarul scaunului, bucuros că vorbise și că ea nu-l lăsase să continue. De asemenea, și-a dat seama că ceea ce-i spusese nu fusese numai din politețe. Se purtau firesc în fața lui, ca și cum el le-ar fi dat asigurări (n-o făcuse, dar era oricum adevărat) că nu se aștepta de la ei să fie altfel decît erau.

Toate acestea au fost distruse irevocabil de o schimbare în el atît de neașteptată de parcă s-ar fi petrecut fără ca el să aibă habar. Și după aceea n-a mai putut el să se poarte firesc în fața lor.

A spus în gînd (și totuși dorindu-si să fie auzit): Clarence, n-ar trebui să ai încredere în mine... aproape așteptîndu-se ca acesta să-i răspundă: De ce nu? Dacă Clarence ar fi făcut-o, atunci el ar fi spus: Pentru că toată viața am fost un străin pentru mine însumi.

Se detesta pentru că era atît de slab, pentru că nu avea voință, dar se străduia să-și înăbușe sentimentele pe care știa că nu se cuvenea să le aibă. De nenumărate ori a crezut că le depășise, dar de fiecare dată s-a dovedit că nu era așa. Găsea mereu pretexte să se ducă la grajduri (unde ea nu avea cum să fie, așa că

96

nu era nimic rău în asta) sau la ei acasă (unde ea era). Respingea patru la rînd și se trezea acționînd grăbit la al cincilea. Picioarele îl purtau singure acolo, fără consimțămîntul lui. Ar fi putut la fel de bine să cedeze de prima oară. Căutînd o cale de a afla care erau sentimentele ei, era atent la tonul vocii ei cînd vorbea cu copiii sau cu Clarence. Știa cînd era abătută. Știa și că, asemeni celor mai multe cupluri, ea și Clarence se certau uneori, își imagina sau era adevărat că se înțelegeau mai bine și erau mai veseli cînd se afla și el în preajmă?

Dacă ar fi făcut ceea ce trebuia, adică nu s-ar mai fi dus pe acolo, Clarence s-ar fi întrebat de ce. Și ea la fel. Ideea că ea s-ar gîndi la el îi făcea plăcere. El se gîndea toată ziua la ea. Vacile simțeau că nu prea știa ce face și înțorceau capetele atît cît le permiteau stîlpii, privindu-l grav.

El ofta, și după o clipă ofta din nou — oftături grele ce păreau să vină cît mai din adîncul ființei sale. Să scape de urîtul ăsta, de senzația că tot ce mai putea aștepta avea să fie la fel...

Dar era atent. Nu făcea nici cea mai simplă remarcă fără s-o fi repetat înainte. Și își schim-

ba mereu expresia feței, de teamă să nu fie una nepotrivită și să-1 dea de gol. De asemenea, evita orice lumină puternică, de exemplu lampa de pe masa din bucătărie. Uneori îl cuprindea slăbiciunea, picioarele i se muiau și trebuia să găsească un loc unde să se așeze, dar era destul de ușor să se prefacă. Ceea ce îi dădea cel mai mult de furcă era vocea, îi suna fals, de parcă n-ar fi fost nicidecum propria lui voce.

Soția lui căscă, apoi, după un minut, căscă din nou, își acoperi coșul de lucru și strânse hainele pe care le cârpea.

— Te anunț că ninge, zise ea.

Se ridică și se duse în dormitor, unde se așeză să privească ninsoarea, care cădea în fulgi mari ca de vată.

— Vii, Lloyd?

El răsuci roțița pînă cînd lampa pîlpîi și se stinse. Apoi se duse în camera de alături și, așezîndu-se pe marginea patului, începu să se dezbrace. Cîtă vreme nu știe ce simț față de ea... O sărută pe pleoape.

— Doamne, dar de ce să faci una ca asta? întrebă Clarence.

— Păi, în primul rînd pămîntul e ieftin. As putea avea propria mea fermă și aș crește ce vreau, fără să fiu nevoit să împart profiturile.

— Sau pierderile, într-un an prost. Ai stat toată viața la ferma Stroud. Ești ca acasă. Cunoști pe toată lumea pe o rază de kilometri întregi și ei te cunosc pe tine. Dacă ai necazuri, te poți aștepta să te ajute.

— Asta cam așa e, spuse grav Lloyd Wilson. Știa că dacă Clarence nu spusese „să te ajut” fusese pentru că nu voia să-i aducă aminte cît de îndatorat îi era.

— Cine știe cum e în Iowa. Ai putea descoperi că oamenii sînt prietenoși, dar la fel de bine s-ar putea să nu fie.

Ce simțea Fern nu reușea să-si dea seama. Probabil nimic. Poate că nu-i plăcea prietenia lui cu Clarence și s-ar bucura dacă el ar pleca.

98

Stătea lângă cuptor, purtînd șorț, și clătea vasele de la cină într-o oală cu apă caldă. Mutase lampa pe un raft aflat mai sus de capul ei și lumina îi cădea pe ceafă, locul care la femei și la copii mici este întotdeauna expresia vulnerabilității lor. Privind șuvițele moi și blonde care îi scăpaseră din coc, se gîndi la toți oamenii care, din cauza religiei lor, îngenuncheaseră profund tulburați și li se tăiaseră capetele. Inima îi fu inundată de dragoste pentru ea și pierdu șirul spuselor lui Clarence. În trăsură, pe cînd mergeau împreună în oraș, Clarence zise:

— Fern e îmbufnată rău de tot în dimineața asta.

— Da, a răspuns el, încercînd să nu pară mai interesat decît dacă Clarence ar fi spus că trebuia să înlocuiască o piesă a mașinii de împărștiat bălegar.

— Aș vrea să știu ce-o roade.

— Poate că nimic. Poate e doar obosită sau nu se simte bine.

— Poate.

— În orice caz, mă îndoiesc că e singura femeie din Logan County care e îmbufnată rău de tot în dimineața asta.

— Uneori nu-i chip să-i intri în voie, spusese Clarence, și aici conversația se încheie. Dar deschisese perspective de speranță acolo unde pînă acum nu existase nici una.

Desfăcîndu-și șlițul de la chiloți, își trimise urina în arc pe pămîntul înghețat. Strălucea

în lumina lunii. Se afla în umbra acoperișului verandei, unde nu-l putea vedea nimeni dintre cei care ar fi trecut pe acolo — dar cine era să treacă, înainte de a se lumina de ziuă? Cu un genunchi îndoit și laba piciorului sprijinită de balustrada verandei, rămase privind în întuneric. Trecu un minut, apoi încă unul. Cîntă primul cocoș, deși lumina de la răsărit nu se schimbase, în spatele lui o voce de femeie spuse: „Lloyd, ce Dumnezeu faci aici?” și atunci se întoarse și intră în casă. Crezu că secretul lui era în siguranță, pînă cînd într-o zi, cînd intră în bucătărie și întreabă: „Unde-i Clarence?”, ea îi răspunse rece: „De ce continui să te prefaci că sîntem prieteni dacă nu ne mai plăci la fel ca înainte?”

Fusesse luat pe nepregătite și începu să se apere, apoi s-a întrerupt brusc. Dacă nu spunea acum ce avea pe suflet, putea foarte bine să se tîrască într-o gaură și să moară acolo. Nu mai avea pentru ce să trăiască...

Si ieși la iveală. Totul. Se revărsa din el. Se aștepta să fie dat afară, în schimb ea l-a privit așa cum își privea copiii cînd erau supărați — ca și cum, ca ființă omenească, avea dreptul la sentimentele lui, oricare ar fi fost ele. Cînd a luat-o în brațe, ea nici nu i-a primit sărutările, nici nu s-a opus.

Instinctul i-a spus că asta avea să se termine prost.

Timp de o săptămînă s-au evitat și întîmplarea i-a tot adus față în față cînd nu era nimeni în jur. De fiecare dată, se întorceau cu

100
spatele unul la altul fără să rostească o vorbă, fără ca măcar să se atingă. Si se implicau din ce în ce mai adînc. Știa că ar trebui să-i pară rău, dar nu-i părea. Ceea ce nu-l împiedica să-si plîngă singurul prieten pe care îl avusese vreodată. Ca și cum Clarence ar fi suferit un accident.

Șuvoiul de sentimente care îi umplea sufletul era o experiență cu totul nouă pentru el. Dacă soția lui, care stătea întinsă cu spatele la el cît mai aproape de marginea panului, știa sau nu că e treaz, nu o arăta în nici un fel. Liniștit de sunetul respirației ei, aprinse un chibrit și se uită cît era ceasul. Niciodată nu i se mai întîmplase să nu adoarmă în clipa în care pune capul pe pernă. Acum, orele treceau una după alta și el nu simțea deloc nevoia să doarmă. Se simțea ca un nou-născut.

Stătu pe o parte o vreme, apoi se întoarse, încercînd să nu miște patul. Dacă lucrurile ar fi stat altfel, dacă s-ar fi întîlnit cînd erau tineri, înainte să apară Clarence și... Se întoarse din nou. Obişnuia să se ducă la tatăl său cînd avea de rezolvat o problemă care îi depășea complet experiența. S-a dus și de data asta la tatăl lui și a întrebat: Ce să fac? Și tatăl lui a

spus: Rămii de partea asta a graniței pînă îți trece.
Un sfat destul de bun, dar dacă nu-i trece? La
această întrebare tatăl lui nu părea să vrea să
răspundă. Dar el știa, de asemenea, că dacă ta-
tăl lui ar fi găsit o soluție, pe el nu l-ar fi inte-
resat. Se întoarse din nou și se întinse pe spate,
și lacrimi de recunoștință îi șiroiră pe față, pe
lîngă urechi, prin barba nerasă de pe obraz,
101

fiind absorbite de fața de pernă, care mirosea a lumina soarelui...

Ceasul deșteptător începu să sune și sună pînă la capăt, iar el nu se mișcă. Somnul, cînd sosise în sfîrșit, îl doborîse. Nevastă-sa l-a scuturat ca să-l trezească și lui i s-a părut că i-a răspuns, dar n-a făcut decît să se ridice în capul oaselor și să caute chibriturile să aprindă lampa, pentru a se îmbrăca, în timp ce scutura grătarele de la cuptorul din bucătărie deveni brusc conștient de cît de izolați erau acum amîndoi de toată lumea. Și nevoiți să mintă mereu.

Nu era nimic de făcut. Nu voia să n-o iubească. Asta era. Și, cu lanterna legănîndu-i-se în mînă, intră în întuneric ca în orice altă dimineață — așa cum a făcut și în ultima dimineață a vieții lui.

Clarence și argatul au început să care gălețile pline cu lapte în hambarul unde se afla separatorul, iar cînd el nu i-a urmat, Clarence s-a întors și a zis:

— Nu vii?

— În seara asta nu, a răspuns el, dar motivațiile nu i-au fost ascultate.

Amintirea momentului în care făcuseră dragoste îi stătea ca un bandaj pe frunte, zi și noapte.

Aștepta ca ea să-i spună unde și cînd aveau să se întâlnească. Și se minuna de pretextele pe care le inventa ca să ajungă la el. Oricare ar fi fost pretextul, mergea de fiecare dată. La fel de bine mergea și cînd nu oferea nici un

102
pretext, își zicea: Dacă Clarence vine pe neașteptate de la cîmp și ea nu e acolo, și el nu se întreabă unde e sau nu iese să ne caute... ceea ce nu-l împiedica să gîndească și: Nu putem continua să-i facem așa ceva. Nu merită.

Trăgînd căpăstrul peste botul calului, se întrebă dacă vecinii îi bîrfeau deja.

— L-am surprins pe Cletus uitîndu-se la noi.

— Cum adică?

— De parcă ne-am fi transformat în niște străini.

— Ți se pare, zise ea și îl sărută. ,-

Găsea în buzunar bilețele pe care ea i le puneă fără ca el să observe și pe care Mărie le-ar fi putut găsi cînd îi verifica hainele în ziua de spălat. Mai erau și haine pe care nu le descoperise la timp?

Aștepta ca nevastă-sa să-i spună ceva, dar ea tăcea.

A vrut să o avertizeze pe Fern în privința biletelor, dar a uitat.

Falsitatea și minciuna, surîsurile pe care se forța să le afișeze nu aveau limite, și cu toate astea a fost prins nepregătit. Mergînd de la hambar spre casă a simțit brațul lui Clarence pe după umeri și, înainte de a se putea abține,

s-a tras înapoi ca să evite contactul fizic. Și
ca să nu fie nevoit să reacționeze, ceea ce ar
fi însemnat să-i spună tot lui Clarence și să
se termine odată. Când fu prea târziu, își dori
să o fi făcut.

VII

<titlu>Creaturi (mai mult sau mai puțin) inocente

— Lloyd e preocupat.

Era prima dată când Cletus auzea acest cuvânt și aparent nu însemna ce-ai fi crezut.

— De ce? întrebă mama lui.

— Habar n-am, răspunse tatăl lui.

* f*

Nu 1-a crezut nici o secundă; felul de a o spune, tonul vocii și privirea din ochii lui îl trădau, îi bănuia. De cât de mult, nu-și putea da seama. De ceva. Un alt bărbat ar fi spus totul pe șleau. Câtă vreme se prefăcea că nu știe, mâinile ei erau legate. Poate că așa era jocul, îl urmări două zile. În dimineața celei de-a treia, el întrebă dacă mai era cafea și ea răspunse acuzator:

— Nu mă păcălești! Știu că știi.

Când s-a dovedit că se înșelase și că el nu știa, nu mai avea cum să-și ia vorba înapoi. Era ca și cum la picioarele lor s-ar fi căscat deodată o groapă și ei ar fi căzut în ea.

Deasupra oglinzii de la frizerie se află un poster color, înrămat, înfățișând o femeie piep-
104

tănată în stil Pompadour. Pieptul ei bogat iese dintr-un nufăr. Ține elegant o pipetă în mână și recomandă Murine pentru ochi. Pe perețele opus, un șir întreg de calendare pe anul 1921. Pe podeaua acoperită cu linoleum, șuvițe de păr drept, șaten deschis. Cu o clipă în urmă, îi aparținuseră lui Cletus Smith. Acum așteaptă să fie măturate. Ceasul de perete arată două și șaptesprezece minute (tic-tac, tic-tac) și în aer plutește mirosul de esență de laur. Sînd pe scaunul de frizerie, cu capul aplecat înainte, astfel încît bărbia îi atinge gulerul, Cletus nu poate privi decît într-o parte. Vede o umbră căzînd pe geamul de sticlă turnată, apoi retrăgîndu-se brusc.

Făcînd un gest larg cu foarfecă, frizerul arată spre trotuar, care acum e pustiu.

— Nu era prietenul tău?

Întrebarea nu-i este adresată lui Cletus, ci tatălui său, care își așteaptă rîndul sub șirul de calendare. Nu primește nici un răspuns, dar frizerul nu se supără. Oamenii fie răspundeau la întrebările indiscrete, caz în care aflai ceva ce nu știai, fie le ignorau și, dacă aveai răbdare, tot aflai. Nu mai sînt prieteni, remarcă el pentru sine. Și apoi sprîncenele i se ridicară din pricina a ceea ce văzu în oglindă: băiatul se înroșise.

Arînd pe cîmpul de lîngă drum, Lloyd Wilson nu a ridicat capul cînd Clarence a trecut pe acolo în căruța de lemn, cu Cletus lîngă el.

Cei doi s-au întâlnit o dată, din întâmplare, la cutiile de scrisori, iar după aceea au avut grijă să nu se mai întâlnească nicăieri. Deși nu mai vorbeau unul cu altul, nu puteau evita să se vadă de la distanță, pe cîmp. Si noaptea ferestrele luminate ale casei celuiilalt, care cîndva le dădeau o senzație plăcută, nu făceau decît să-i stînjenească, pentru că le aminteau de toate lucrurile care nu mai erau ca pe vremuri.

Fred Wilson termină de citit ziarul de seară și își scoase ochelarii ca să se frece la ochi. Pentru o clipă, se văzu asemănarea de familie.

— Ei, și mîine e o zi, spuse el și se ridică în picioare.

— Somn ușor, unchiule Fred, zise Mărie Wilson.

— Dacă n-o să fie așa, n-o să fie decît vina mea, zise el vesel și se duse în camera lui din spatele bucătăriei. Copiii i-au spus noapte bună mamei lor, apoi tatălui lor, și s-au dus sus să se culce. Ceasul ticăia, uneori tare. În sobă se ninse o bucată de lemn. Lloyd Wilson era conștient că liniștea din cameră nu era una obișnuită și se crispa. Soția lui făcu ghem șoseta pe care tocmai o terminase de cîrpit și zise:

— S-a ihtîmplat ceva între tine și Clarence?

. —Nu.

: —Nu v-ați certat? « ,i

••; — Nu.

— Atunci ce Dumnezettse ihtîmplă?

--- Mii ctilf

Nu știu.

106

. •— Vrei să spui că nu știi cum să-mi spui?

Nu știa să mintă. Pe alți oameni poate, dar nu pe ea. Spuse încet:

— Da, cred că asta vreau să spun.

Văzu că fața i se înroșește brusc și ochii îi strălucesc de lacrimi.

— Noi...

— Dacă e ce cred eu, nu vreau să aud.

— Știi, n-am...

— Ți-am spus, nu vreau să aud.

— ..putut altfel.

— Și asta face totul mai confortabil pentru amîndoi, sînt sigură. Dar nu-mi cere și mie să cred. De acum înainte tu o iei pe drumul tău, eu pe al meu.

Ce voia să spună cu asta nu știa, și nu i se părea că e momentul s-o întrebe. Privirile li se întâlneau și el făcu un efort să nu-si lase ochii în jos. Privirea acuzatoare și dintele din față lipsă erau lucruri pe care nu le avusese în vedere cînd stătuse în fața preotului. Nici ea, se gîndi el cu tristețe.

Zilele trecură și el aproape ajunsese la concluzia că ea nu voise să spună nimic cu acea afirmație și că lucrurile reveniseră pe făgașul

lor dinainte, cînd îl anunță că avea să ia copiii
și să se mute la sora ei în oraș.

El spuse primul lucru care îi veni în minte,
adică:

— Dar nu te înțelegi bine cu ea.

— Știu. Dar zice că ne primește. Sîngele
apă nu se face.

El se lăsă pe spătarul scaunului și o ascultă
cum anulează toată viața lor conjugală. Nu o
107

contrazise nici o clipă și nu negă nici una dintre afirmațiile făcute de ea. În cele din urmă, când nu mai era nimic de spus, ea luă lampa și se duse în camera alăturată, iar el o urmă. Se dezbrăcă și se băgară în pat ca și cum nimic nu se întâmplase. După o vreme, el zise, în întuneric:

— Poți să iei fetele, dar băieții nu.

De la marginea cealaltă a patului nu se auzi nici un răspuns.

Știa că ar fi putut-o convinge chiar și acum să se răzgîndească, dar dacă o făcea...

— N-am fost fericit niciodată în viața mea

— spuse el — și n-o să renunț.

* Fiindcă nu era loc pentru toate în trăsură, luă cu ei doar lucrurile bebelușului și ceea ce le trebuia celorlalți pentru noapte, lăsînd valizele ponosite și un cufăr vechi de piele ca să le aducă el a doua zi. Pe drumul spre oraș nu vorbi nimeni. Când trase hăturile, fetițele erau pregătite și săriră una câte una de pe treapta de metal a trăsurii. Hazel așteptă ca mama ei să-i întindă bebelușul.

— Să fiți cuminți, strigă el după ele, dar erau prea speriate de ce se întâmpla ca să se întorcă și să-i surîdă. Așteptă pînă dispărură toate în casă, apoi pocni din cravașa. Nu voise ca lucrurile să ajungă atît de departe, și nici nu se gîndea la ce ar fi putut urma. Întorcîndu-se la fermă, deveni bine dispus fără nici un motiv. Sau poate pentru că ceva care îi ame-

108

nințase atîta vreme se întâmplase în sfîrșit, curătînd aerul.

Fred n-a pus nici o întrebare. Băieții nu reușeau să înțeleagă de ce mama lor nu era acolo, și el nu știa ce le-o fi spus ea, așa că le spuse să tacă și să mănînce. Noaptea îl auzi pe Orville plîngînd. Se sculă și-l aduse la el în pat, unde adormi instantaneu. Dar după aceea i-a lăsat să plîngă pînă adormeau, sperînd că le va trece curînd.

Încerca să le fie și mamă și tată, ceea ce nu era ușor. Când se făcu sîmbătă seara, puse cada în mijlocul bucătăriei, o umplu cu apă încălzită pe sobă și îi puse în ea, în picioare. Turna apă cu săpun peste umerii lor firavi, așa cum văzuse că făcea mama lor, le examina urechile să nu fie murdare, dar mîinile lui nu erau la fel de blînde sau la fel de experimentate ca ale ei și Dean, privindu-l acuzator, îi zise:

— Mă doare!

— Atunci spală-te singur, răspunse el.

Dar afurisit să fie dacă avea să-i lase să crească la oraș, fără să știe cum se mînuiește un topor sau cum se ară o brazdă dreaptă.

Auzi de o văduvă care locuia în Harmon Springs, la niște rude care o țineau de mîlă.

Poate că era un pic prea bătrînă pentru cîtă treabă avea de făcut, dar dacă aducea o femeie

mai tînă ră, oamenii ar fi bîrfit. „Să mă gîndesc", a zis ea cînd el i-a comunicat de ce venise. N-a avut nevoie să se gîndească prea mult. Cînd se urca din nou în trăsura, uşa casei se deschise şi ea îi strigă s-o aştepte să-si strîngă cîteva boarfe. Aşezîndu-se pe locul de

lîngă el, zise: „Spune-mi «doamna B.» — toată lumea îmi zice așa.” Adică toată lumea din Harmon Springs.

Cu cataractă la ambii ochi și amețeli ori de cîte ori se așeza în genunchi și dădea cu mătura prin cotloane, văduva nu făcea mare lucru în privința prafului care intra în casă de pe cîmpurile arate și nu observa că pe oale și tigăi se așezase un strat de grăsime, îi plăcea să stea la palavre, orice ascultător avea. „Oprește-mă dacă ți-am mai spus, nu vreau să mă repet”, spunea, dar nu era chip s-o oprești, sau măcar să strecori și tu o vorbă.

Deși era recunoscătoare că nu mai era la mila verilor ei, care ridicau din sprîncene dacă mai cerea o porție de pui cu sos, zilele erau lungi și ar fi vrut să vină mai des oameni în vizită. Poate că unora le părea o simplă țărancă, dar familia ei dăduse un congressman și un judecător statului Tennessee. „Ei, probabil că sînteți tare mîndră de ei”, zicea Lloyd Wilson ieșind pe ușă.

Era peste puterile ei să tină socoteala veni-rilor și plecărilor lui. Tocmai cînd credea că o să se potolească în sfîrșit și putea să-i spună toate lucrurile pe care se ținuse să i le spună, el își punea haina și ieșea din casă — pentru ce, cînd afară era întuneric și își terminase treaba, ea nu-și putea închipui.

— Pfui, le spunea băieților cînd mergea după ei cu buretele. Dacă vreți să creșteți mari și voinici ca tatăl vostru, nu se poate să vă feriți de un pic de săpun.

110

Nu e o crimă să pui întrebări, mai ales indirecte, și văduvei nu i-a fost greu să se lămurească din răspunsurile reticente ale lui Pred Wilson. I-a întrebat și pe băieții mai mici despre mama lor și a spus afectat: „Sper să am plăcerea s-o înfîlnesc într-o zi.”

Ei n-o plăceau cine știe ce, dar măcar era femeie, purta fuste, așa că uneori se lipeau de ea din obișnuință, sau cînd le era dor de mama lor. Erau foarte cuminți, veneau cînd îi chema, iar în restul timpului rătăceau de colo-colo împreună, de parcă s-ar fi temut să nu fie despărțiți.

Trecînd prin fața casei cu bicicleta, Cletus Smith era conștient de faptul că doamna Wilson nu era acolo — numai bătrîna. Nu-l mai așteptau felii calde de pîine proaspăt scoasă din cuptor. Dacă îi vedea pe băieți sau pe domnul Wilson, se oprea să stea de vorbă cu ei. Domnul Wilson se purta de parcă totul ar fi rămas la fel. „Cletus”, spunea el, „pari foarte vioi în dimineața asta. Ce zici, o să mai plouă?” Dar nu mai era la fel, din moment ce el nu mai venea pe la ei ca înainte. Și fetele Wilson nu aveau să mai fie la școală ca să-l vadă absolvind clasa a șaptea.

Wayne avea un coș cu jucării pe care-l păstra acasă la mătușa Jenny, dar în loc să se joace cu ele s-a ținut după ea toată dimineața, încurcându-i-se printre picioare și vorbind întruna — despre ce, ea abia dacă avea idee, căci

îl asculta numai pe jumătate, în cele din urmă răbdarea i se termină și spuse:

— Wayne, scumpete, taci un minut, nu mă pot auzi gîndind.'

Si după cum stătea acolo, privind-o, își dădu seama că înțelegea perfect că era aproape bolnavă de îngrijorare cu privire la ce se întîmpla la tară și la motivul pentru care mama lui nu-i mai putea acorda toată atenția ei, ca în trecut.

— Nu că ar avea vreo importanță dacă mă aud sau nu gîndind. Iartă-mă, suflete! Nu sînt în apele mele în dimineața asta. Hai — și se așeză într-un balansoar și-l luă în brațe, iar el își puse capul pe umărul ei și începură să se legene.

După o vreme, el spuse:

— Mătușă Jenny, ce se întîmplă dacă... ce se întîmplă dacă oamenii se trezesc după ce au fost îngropați și nu pot să iasă afară?

— Nu se poate întîmplă așa ceva. Sînt deja în Ceruri. Și în ziua învierii trupurile și sufletele lor se reunesc și ei trăiesc fericiți pînă la adînci bătrîneți.

Uitîndu-se la el, își dădea seama că pe jumătate o credea, pe jumătate nu, căci văzuse ciorile ciugulind cadavre de animale.

Cînd mama lui veni să-l ia, își adună lucrurile și rămase în picioare așteptînd, dar ea îi spuse:

— Fugi și te joacă afară. Mătușă Jenny și cu mine avem de vorbit.

Terenul pe care se țineau tîrgurile era pustiu. Cîrcul plecase cu zece zile în urmă și era 112

prea devreme pentru tîrg. Nu aveai la ce să te uiți sau cu cine să vorbești. Cînd obosi să aștepte pe treptele din față, se întoarse în casă și mama îl trimise din nou afară.

O să treacă, își zicea Clarence, dacă avea răbdare și n-o împingea pe Fern să facă vreo nebunie. A avut răbdare pînă la un punct. Pentru cît putea el să fie, fusese foarte răbdător.

Dar ea îi știa limitele și, sfidîndu-l, le-a depășit. Cînd și-a pierdut cumpătul, el a făcut lucruri pe care abia le-a putut crede mai tîrziu.

O dată, pe cînd se certau, ea a țipat și Victor a apucat o găleată cu apă și a azvîrlit-o peste el. Șocul l-a făcut să-și vină în fire. A privit în jos și a văzut că avea vătraul în mînă.

Cînd făcea ea ceva, o făcea deliberat și nu-și cerea niciodată scuze.

Cineva scotea prea mult fitilul lămpii și se așternea un strat fin de funingine peste toate. Se aștepta ca ea să izbucnească în lacrimi și să înceapă să tragă draperiile camerei de zi. Ea, în schimb, rîdea.

O rugă să meargă cu el la părinții lui și ea refuză.

— Dar dacă nu vii o să creadă că nu ne în-

țelegem.

— Ceea ce e perfect adevărat.

— Au avut destule neazuri la viața lor. Nu vreau să le mai fac și eu.

— N-o să le faci, răspunse ea. Știu și ei.

Toată lumea știe. Oamenii numai la asta se gîndesc.

113

Cum era treabă de făcut pe-afară, el renunță și își luă haina.

Toate șosetele lui aveau găuri. Stratul de căpșuni era încărcat de fructe și ea nu s-a oboșit să le culeagă. A lăsat fasolea pe vrejuri până a crescut prea mare ca să mai fie bună de mîncat. Nu mai avea o soție — doar o prizonieră. Prea multă vreme neudată, crăciunița din fereastră a pierit, sfîrșind în grămada de gunoi. Cînd era timpul să-și primească farfuria cu resturi, cățeaua venea și le trăgea jos de pe masă, apoi se retrăgea în cușca ei. Pisicile o urmau pe Fern Smith peste tot, torcînd ca de obicei, cu coada drept în sus. Cum nu erau ele însele nici fidele, nici supuse, nu vedeau nici un motiv pentru care femeile ar fi trebuit să fie.

Văduva știa că dacă vorbea destul de mult cu Pred Wilson el avea să fie nevoit să lase jos ziarul care îi ascundea fața și s-o asculte. Fie că voia, fie că nu. Află despre obiceiurile răposatului ei soț și viața grea pe care o avuseseră — atîtea boli, și pierderea fermei pentru că nu putuseră ține ritmul plăților la ipotecă, fiul mai mic, preferatul ei, mort de peritonită, cel mare, care venea rar pe la ea fiindcă nevas-tă-sa îi făcea scandal dacă venea, și fata care locuia prea departe și nu scria decît o dată la nu știu cît timp, ca să spună că nu-i mergea bine. În schimbul tuturor acestor informații pe care nu le voia neapărat, Fred Wilson se simțea obligat să-i spună ceva, așa că i-a povestit despre boala îndelungată a soției sale.

114

— Sărăcuța, a zis ea cu compasiune. Las' că acuma-i e mai bine. A scăpat în sfîrșit. Cînd el spuse ce recunoscător era nepotului său că-l primise după moartea ei, văduva întrebă:

— Dar nu ti-ar fi mai bine în casa dumitale?

— Mi-am iubit soția prea mult ca să mă recăsătoresc, a spus el ferm.

N-o fi putînd el să citească gîndurile tuturor, dar pe ale ei nu-i era deloc greu să le citească.

Văduva mai avea săgeți în tolbă, într-o zi s-a întîlnit cu colonelul Dowling pe aleea ce ducea la casa Smith și el s-a înclinat, iar ea nu și-a mai revenit. Viața socială care se desfășura în mintea ei era vie și o împiedica să se simtă singură. Cînd colonelul Dowling spunea: Doamnă B., n-ați dori să vă iau la o plimbare cu mașina? ea răspundea: Nu, mulțumesc sau Ei, dacă insistați, în funcție de dispoziție. Acasă la mătușa Jenny, în sertarul unui și-fonier înțesat de tot felul de lucruri femeiești într-un mare talmeș-balmeș, se află o fotografie ovală cu ea la douăzeci și trei de ani. Toate celelalte fotografii și le-a distrus. N-a fost niciodată o femeie frumoasă, dar nici atît de

ștearsă cum își imagina ea. Cînd a fost făcută fotografia asta era îndrăgostită pînă peste urechi de Tom Evans, dar, nu se știe de ce, dragostea, chiar și cea mai înflăcărată și mistuitoare, nu e niciodată captată de lentila aparatului de fotografiat. Mai că ai crede că nu există.

La parter, pe un raft în consolă, alături de o Vc'ză cu trandafiri roz pictați manual, se află o fotografie de-a lui, luată în aceeași perioadă. Are părul tuns scurt și poartă un guler înalt și țepăn, și pe fața lui nu se vede nimic altceva decât originea velsă. Tatăl și mama lui erau metodiști fanatici, dar atitudinile rigide pe care au încercat să i le transmită nu au rezistat testului experienței, iar el a ajuns în cele din urmă să nu mai creadă în Dumnezeu. „Eu cred în plata datoriilor la timp”, spunea el, când voia să-i enerveze pe cei pioși. „Și în politețea comună.”

Munca mult, pentru că-i plăcea să muncească, și era chibzuit, pentru că și asta îi plăcea. Lucra pentru altcineva nu pentru că nu l-ar fi dus mintea, ci pentru că nu mai era loc în oraș pentru încă o firmă de instalatori, își oferea din când în când câte un pahar de bere, dar ușile batante ale saloon-ului nu exercitau o atracție irezistibilă asupra lui. Disprețul lui putea fi explicat destul de ușor pornind de la premisa că un copil de nobil și unul al unui om de rînd fuseseră schimbați între ei la naștere. Dar în Logan County nu există castele din care pruncii să fie răpiți în miez de noapte, și de fapt nu există nici un nobil. Așa că trebuie să fi fost o altă explicație.

A murit în agonie, dintr-o criză de bilă, pe la cincizeci și ceva de ani, iar fotografia ovală, adaptîndu-se la împrejurări, este acum în mod evident fotografia unui om mort.

N-ar fi putut-o iubi pe Fern mai mult nici dacă ar fi fost propria lui fiică. Pentru cineva

116

din afară ar fi părut că mătușa Jenny fusese retrogradată la funcția de a-i servi pe ei. A-i servi era toată plăcerea ei și nu se întreba dacă o prețuia în deajuns. Sau dacă o prețuia vreun pic. În dicționare inocența e definită ca lipsă de cunoaștere; puritate a sufletului; nevinovăție; neprihănire; lipsă de artificiu; simplitate etc. Nu există nici un aspect al cuvîntului care să nu i se aplice.

Fără bărbatul aristocrat greoi care să sfoarăie pe jumătatea lui de pat, fără copila cu ochi proaspeți căreia trebuie să-i refacă funda din păr, fără conversațiile din timpul meselor și pofta de mîncare sănătoasă și îmbrăcarea pentru biserică la timp, fără lacrimile de rîs și grija de a rezolva în același timp notele de plată neonorate și perioadele în care nu era de lucru, ambele sezoniere și neașteptate, fără jucăriile care trebuiau culese de pe jos ca să nu se împiedice cineva de ele, și cele șapte cămăși care trebuie spălate și călcate, câte una pentru fiecare zi a săptămîinii, fără genunchiul julit și sentimentele rănite, neînțelegerea care trebuie lămurită, vocile care o strigă astfel încît tot timpul e nevoită să se oprească din ce face

și să se ducă să vadă ce vor — fără toate astea,
ce-ți mai rămîne? Un mister: cum se face că nu
si-a dat seama că va dura atît de puțin?

Cînd Lloyd Wilson se posomora la gîndul
banilor pe care îi avusese în contul lui de la
Banca Națională din Lincoln și care nu se mai
aflau acolo, își amintea că avusese o șansă de
a obiecta față de suma stabilită la divorț și el

nu spusese decît: „Unde trebuie să semnez?”
îl curăţase de tot, dar îi datora ceva, şi nu-şi
putea lăsa copiii să moară de foame. Nu i-a
trecut însă prin minte că ea va monta fetele îm-
potriva lui. La biserică stăteau cu mama lor,
toate în acelaşi rînd, şi dacă încerca să le prin-
dă privirea sau să le zîmbească se uitau drept
înainte, în gol.

Cînd o să crească probabil o să simtă alt-
fel, dar tot îl durea. Si-a schimbat poliţele de
asigurare astfel încît băieţii să fie singurii be-
neficiari.

Doamna Stroud plecă la fermă mai devre-
me, ca să evite căldura. În timp ce inspectau
pătulurile de porumb ea spuse supărată:

— Problemele duminale conjugale nu mă
interesează, dar nu-mi place să văd că locul
ăsta se duce de rîpă din cauza lor. Femeia pe
care ai angajat-o să aibă grijă de casă e bătrînă
şi aproape oarbă, iar casa nu arată în nici un
caz aşa cum o ţinea soţia duminale.

— Ştiu, răspunse el, de data asta nici eva-
ziv, nici frizînd insolenţa.

— Casa mea din oraş e întotdeauna curată
şi nu văd de ce casa asta, care, la urma urme-
lor, e tot a mea, n-ar fi la fel.

— O să vorbesc cu ea, zise el grav, dar n-o
făcu.

De parcă ar fi avut darul ghicirii viitorului,
considera acest aranjament temporar.

Intrînd în umbra răcoroasă a casei, Cletus
auzi voci. Vocea mamei lui. Apoi a mătuşii
118

Jenny. Ştia că borcanul cu fursecuri era gol, dar
băgă mîna în el oricum, sperînd să aibă o sur-
priză, şi în timp ce căuta, mama lui spuse:

— Asta a fost simbăta trecută. Am fost ne-
liniştiră, bineînţeles, dar s-a dovedit că nu
aveam de ce.

Aşteptă pînă cînd el se duse sus în camera
lui, apoi continuă:

— Cînd am ajuns acasă i-am spus ştii tu cui,
zic: „Poate te interesează să afli că am consul-
tat un avocat.” Am hotărît că era timpul să-i
spun.

— Nu ştiu dacă aş fi făcut la fel, zise mă-
tuşa Jenny. Adică, dacă vrei să eviţi proble-
mele.

Fern Smith nu avea de gînd să evite pro-
blemele; era înclinată să le provoace. Era sin-
gura ei speranţă.

— L-a neliniştit. Ştiu că l-a neliniştit.

Mătuşa Jenny ridică privirea arătînd spre
ventilatorul din tavan.

— Dacă nu pronunţăm nici un nume, cum
poate Cletus să-şi dea seama despre cine vor-
bim? Şi n-am pronunţat nici unul.

— Ce a spus?

— Clarence?

— Nu, omul de la oraş.

— A ascultat, a pus întrebări și la sfârșit a zis: „Doamnă Smith, cred că putem spune cu siguranță că avem un caz.”

Un caz de ce, se întreabă Cletus.

Soția lui Lloyd Wilson fiind plecată, ce o împiedica să-și arunce un sal pe umeri și să

traverseze cîmpul în fugă spre casa lui? întreaga comunitate. Una era să se comporte în așa fel încît să stârnească bîrfe, și cu totul altceva să trăiască deschis în imoralitate. Discutaseră des despre asta. Ei nu-i păsa dacă toate femeile pe care le cunoștea nu mai vorbeau cu ea, dar nu si-ar mai fi lăsat soții să aibă nimic de-a face cu el și asta ar fi complicat totul foarte mult. Nu exista bărbat pe o rază de cîțiva kilometri în jur care să nu-i fie îndatorat pentru ceva, dar singurul care păruse vreodată să simtă acest lucru era Clarence.

Și doamna Stroud?

Nu știa. Cu ea, totul era posibil. În ultima vreme cînd venea la fermă avea pe față o expresie nouă de pisică jucîndu-se cu șoarecele — de parcă s-ar fi bucurat de încurcătura în care se băgase el și aștepta amuzată să vadă ce va face în continuare.

Oamenii nu pot tolera la nesfîrșit. Și există o limită pe care nu e bine să o treci, oricît de mult ai vrea. Dacă el ar fi trecut-o și ar fi primit o scrisoare care îl informa că începînd cu data de întîi martie doamna Stroud nu mai avea nevoie de serviciile lui, unde s-ar fi putut duce? Cine l-ar fi primit ca arendaș cînd ar fi aflat că trăia cu o femeie care nu era soția lui? Nu aveau curaj.

Clarence a crezut-o pe Fern cînd i-a spus că nici nu-l văzuse pe Lloyd, nici nu vorbise cu el, dar era absolut sigur că, într-un fel sau altul, comunicau între ei. Le puneă întrebări băieților și căuta în cotloanele dosnice ale fer-

120
mei — o scorbură de copac, un coteț de păsări abandonat, un hambar destul de departe de casă ca Lloyd Wilson să se fi putut duce acolo noaptea fără riscul de a fi văzut. Dar cățeaua ar fi lătrat, iar băieții în mod evident nu știau nimic. Cel puțin despre asta. Cît știau despre restul, nu-i plăcea să se gîndească. Ea ba era atentă și vorbea încet sau se ridica și închidea ușa, ba, dintr-o dată, nu-i mai păsa ce spune ori cine o auzea. Stînd în capul scărilor în cămașă de noapte, țipa la el: „Și cu caii te porți mai bine decît cu mine!” Nu era adevărat, și ea știa.

Spunea că arunci cînd s-a măritat cu el era îndrăgostită de altcineva. El nu știa dacă s-o creadă sau nu; putea fi o născocire de moment, ca să-l rănească.

Se ducea în oraș și se îmbăta, apoi venea acasă și se urca pe ea. Nu mergea. Ea se zbătea ca o pisică sălbatică, iar el cădea din pat și rămînea încurcat în cearșafuri. Obosind brusc, cădea răpus de somn și se trezea ziua în amiaza mare, mahmur și cu un gust neplăcut în gură. Patul era gol.

S-a dus să-l vadă pe pastorul baptist și au avut o conversație lungă, în biroul pastoru-

lui, cu ușa închisă. Unele lucruri îi venea greu să le spună, dar după ce le-a spus, s-a simțit mai bine. Și pe fața pastorului se citea compasiune când a spus: „Hai să îngenunchem chiar acum și să cerem ajutorul lui Dumnezeu." Așa au făcut. Și nu s-a simțit stîmjenit. în momentul acela ar fi făcut orice.

Pe cînd stăteau lîngă ușa de la intrare, cu ploaia biciuindu-le fețele, pastorul zise: „Spune-i să vină și ea. Poate reușesc să-i arăt care e calea cea dreaptă.”

Fern Smith nu s-a dus. În schimb, a plecat la oraș, în căsuța de lîngă terenul unde se țineau târgurile. Cînd părerea mătusii Jenny nu se potrivea cu a ei, putea s-o ignore.

Văduva nu lăsa o singură căruță să treacă fără să alerge la fereastră să vadă cine era în ea. Prin urmare, era foarte puțin probabil să nu observe că pe stăpînul ei îl preocupa ceva. Săracul, îi era milă de familia lui și regreta că se purtase așa. Intenționa să-l facă să înțeleagă — aștepta doar momentul cel mai bun — că nu trebuia să se teamă că soția lui nu avea să-l ierte. Dacă se ducea la ea cu atitudinea potrivită și îi spunea cît de rău îi pare, lucrurile aveau să se aranjeze așa cum voia el. Și cînd soția lui îl ierta și venea acasă, avea să fie încîntată că avea cine s-o ajute la treburile gospodăriei.

Si dacă nu?

Plină de curaj, doamna B. hotărî că n-o să lase niște considerații egoiste să stea în calea fericirii lui Lloyd.

Cînd Cletus intră în grajdul vacilor, pisicile îi alergară în întîmpinare. Tatăl lui era deja acolo, mulgînd-o pe Flossie. Victor ar fi trebuit să mulgă o vacă de partea cealaltă, dar era plecat să chefuiască, deși nu era sărbătoare națională. Cletus luă o găleată de lapte și un taburet

122

și se așeză, încercă să-și potrivească ritmul la cel al tatălui său. Bătrîna Bess dădu nervoasă din picioare și el zise: „Așa, sefo.” Pisicile i se frecau de glezne, torcînd, dar el nu le simțea. Noaptea trecută, vocea aceea teribilă îi dăduse un motiv nou de îngrijorare: Pot să plec din casa asta cînd am chef, luîndu-i și pe băieți cu mine.

A recăzut în același somn adînc, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, dar azi dimineață, în timp ce stătea distrat în fața farfuriei cu cereale, și-a amintit.

Văzu că Blackie stătea cu gura sa roz larg deschisă și îi stoarse un pic de lapte în ea. Șaisprezece ani avea pisica aceea, și urechile îi erau mîncate pînă la rădăcină de atîtea lupte, iar dinți nu prea mai avea.

N-o să facă asta, se gîndi Cletus. Dar de ce să n-o facă? Ce putea s-o oprească, în afară de frica de tatăl lui, iar ei nu-i era frică de nimeni și de nimic.

Nivelul laptelui crescuse în cele două căldări. Tatăl lui fluiera aceeași melodie tristă pe care o fluiera toată ziua. Cînd se ridică în picioare, Cletus zise:

— Azi-noapte am auzit ceva.

— Afară?

— Nu.

- N-ar trebui să asculți conversații care nu te privesc.
- Nu ascultam intenționat.
- Înțeleg. Ei, ce-ai auzit?
 - Mama a zis, ea a zis că s-ar putea să se mute la oraș și să ne ia cu ea pe mine și pe Wayne.

— Să nu vindem pielea ursului din pădure
— Tați...
— Da, fiule.
— Îmi promiți că nu te superi dacă-ți spun
ceva?
Așteptă, dar din boxa de alături nu veni
nici un răspuns.
— Te rog nu te certa cu ea pentru asta, tați.
— De ce? Vrei să te muți la oraș cu ea?
— Știi că nu vreau. Dar n-ar fi trebuit să
spui că n-o s-o lași. Dacă îi spui să nu facă ceva,
atunci trebuie neapărat să facă.
— Ce... mucosule!

Mîna grea tișni și-l trînti la pămînt. Ceea
ce spusese băiatul era adevărat, dar ce folos.
Găleata era vărsată, iar pe podeaua grajdului
începu să se întindă o baltă de lapte. Cu ure-
chea dreaptă vîjîindu-i de durere și jumătate
din față amorțită, se ridică și trase taburetul
de sub picioarele vacii, apoi puse găleata sub
ea. Reuși să nu plîngă, dar mîinile îi tremurau,
iar laptele țisnea inegal în căldare.

— Data viitoare cînd mai încerci să-mi spui
cum să-mi rezolv treburile n-o să mai ai par-
te doar de una peste cap, o să-ți rup gîtul ăla
afurisit, zise Clarence Smith. își luă tabure-
tul și se mută în boxa următoare, se așeză și,
cu capul rezemat de corpul vacii, își relua flu-
ieratul trist.

Conversația nu a avut loc așa cum spera
văduva. Ea credea că Lloyd Wilson o să-și des-
chidă inima față de ea, dar el a spus doar atît:
124

Da, bine, o să mă gîndesc" și a deschis Al-
manahul fermierului,

Ea s-a oprit din croșetat și a împins lampa
mai aproape de el. Fie nu voia să vorbească
despre asta, fie îl preocupa altceva ce nu se
simțea în stare să discute cu ea. Poate proble-
me cu banii. Sau poate doamna Stroud îi făcea
zile negre. Nu era o femeie prea cumsecade și
își băga nasul peste tot.

<titlu>Mecanismul justiției

Clarence tocmai lega poarta spre pășune cu o sîrmă, cînd i se păru deodată că ea plecase. O luă la fugă. Vedea cu ochii minții biletul proptit de zaharniță pe masa din bucătărie.

Cînd dădu ușa de perete ea stătea lîngă cup-tor, cu părul pleoștit din cauza aburilor, amestecînd în rufe care fierbeau în oala mare de aramă. Se priviră fix o clipă, apoi ea zise:

— Nu, sînt încă aici.

Cînd a plecat într-adevăr, șase săptămîni mai tîrziu, el n-a avut nici o premoniție.

A fost informat prin poștă, de către avocatul ei, că orice încercare de a intra în legătură cu ea sau cu copiii altfel decît prin intermediul lui putea fi considerată hărțuire și că vor fi întreprinse orice acțiuni necesare pentru protecția ei.

Următorul lucru care s-a întîmplat a fost o înștiințare de la judecătorie: ea îi intenta proces de divorț.

La scurtă vreme după aceea, Fern Smith ședea în biroul avocatului ei, discutînd o în-

științare pe care o primise de la avocatul lui Clarence. Acum nu mai depindea de ei. Încetaseră să mai țipe unul la altul și își puseseră încrederea în avocați. Cu rezultatul că ceea ce conta era cum puteau fi făcute să pară lucrurile, nu cum erau în realitate.

Cererea de divorț și contraacțiunea au fost judecate ca un singur caz în sesiunea de toamnă a tribunalului, în boxa juraților și în partea rezervată publicului din sala de tribunal se aflau oameni pe care Clarence îi cunoștea și, ferindu-și ochii de ei, a fost nevoit să stea și să asculte cum îi era dezvăluită viața cea mai intimă. Nu se recunoștea în descrierea care i se făcea și se întreba cum putea rosti avocatul lui Fern cu așa o aparență de sinceritate afirmații despre care trebuie să fi știut că nu aveau nici un temei. Sau cum de putea ea să stea acolo și să arate ca o victimă, cînd ea declanșase totul. Avocatul ei găsisese vreo șase martori încîntați să vorbească despre caracterul lui urît — ceea ce l-a surprins. Nu știuse că ar fi avut vreun dușman. Avea un singur martor de partea lui, dar conta pe acel unic martor să dovedească neadevărul a tot ce se spusese. De nerecunoscut în costumul cel nou și ras la bărbier, argatul a depus mărturie despre „intimitățile” lui. A folosit alte cuvinte decît îl învățase avocatul lui Clarence. Cu diferite prilejuri, a spus el, dăduse peste reclamantă și Wilson, care se îmbrățișau ori se sărutau, sau el îi umbla pe sub bluză. Cînd șeful lui era plecat, Wilson venea la ei acasă și oblonul din

dormitorul de la etaj era tras și uneori trecea 0 oră sau chiar mai mult pînă cînd reapărea Plimbîndu-se prin fața boxei juraților, avocatul lui Fern Smith vorbea cu elocință despre legăturile strînse dintre cele două gospodării și mai ales despre prietenia dintre cei doi bărbați. Nu era oare adevărat, nu era un adevăr incontestabil că de-a lungul unei perioade de mulți ani înainte de apariția acestei discordii, și cu deplina cunoștință și aprobare a lui Clarence Smith, Lloyd Wilson fusese frecvent acasă la familia Smith, cînd Smith era plecat? Înainte de a se trece la interogatoriul încrucișat, ar dori să supună atenției, ca dovadă a credibilității declarației martorului, faptul că rareori nu mirosea a băutură și că își petrecuse noaptea de 4 Iulie în închisoare, în stare de ebrietate.

Avocatul lui Clarence sări în picioare și exclamă:

— Onorată instanță, obiectez!

1 Judecătorul spuse acru:

1 — Obiecția se respinge.

Victor a fost făcut cu ușurință să spună alte lucruri decît avea intenția și care nu aveau cum să fie adevărate, iar confuzia lui era atît de comică, încît sala de tribunal a răsunit de rîsete de mai multe ori. După aceea, Clarence a fost chemat în boxa martorilor și pus să depună jurămîntul, apoi auzi fapte ale lui descrise în asemenea fel că nu le putea nega. Ceea ce avocatul lui Fern nu a spus domnilor din juriu a fost ce provocare a condus la comportamentul lui violent. Iar cînd Clarence a

128

încercat să o facă, a fost rugat de judecător să-și limiteze remarcele la a răspunde la întrebările pe care i le pune avocatul.

Nimeni nu a spus, la tribunal, că lui Clarence Smith neputința soției sale de a-1 iubi îi străpunsese inima, și nici dacă ar fi spus n-ar fi avut nici o importanță.

Ziarul de seară relatează că doamnei Fern Smith i se acordase divorțul de soțul ei pe temeiul cruzimilor extreme și repetate, acuzațiile din acțiunea lui nesustînîndu-se, în ochii juriului. Era constrîns să-i plătească o pensie alimentară de cincizeci de dolari pe lună, iar custodia copiilor i se acorda ei.

Zgomotul lăcustelor istovi și se opri, doar pentru a reîncepe în vîrfurile copacilor. Cu mătusa Jenny supraveghindu-l de sus și spunîndu-i ce să facă, Cletus căra întruna vechituri pe treptele pivniței exterioare și le depunea pe alee. Cutii de vopsea și lac de mult uscate. Borcane de conserve care se stricaseră sau erau prea vechi ca să mai prezinte încredere. Flacoane goale de medicamente. Teancuri de reviste și ziare vechi. O scîndură de călcat. Un scaun cu fundul din răchită, care se rupsese.

Un cuptor din tablă subțire, cu un picior lipsă. O canistră de lapte de treizeci de litri, cu fundul găurit. Paravane atît de mîncate de rugină că puteai să bagi degetul prin ele. Din cînd în cînd ea hotăra că vreun obiect — o ramă de bambus cu sticla spartă sau o rochie de mătase pătată la subraț — era prea bun ca să fie aruncat și era pus deoparte pînă găsea pe

cineva care s-ar fi bucurat să-l aibă. Uitându-se într-o cutie cu scrisori vechi, ea dădu peste un carnet de cecuri anulat și îl răsfoi gînditoare — Am ceva bani, a remarcat ea. (De ce a spus asta? Era singurul lucru pe care nu voia să-l spună nimănui...) Tom a avut o poliță de asigurare pe viață care a fost plătită integral cînd a murit. N-oi fi eu chiar pe același picior cu John D. Rockefeller, dar dacă ai încerca să-i economisești, ai vedea că cinci mii de dolari sînt o grămadă de bani... O să-i rămînă mamei tale cînd mor eu. Am vrut doar să știi cum stau lucrurile.

Ceea ce nu era tocmai adevărat; ea voia de fapt ca el să spună ceva — să fie surprins de acest iepure pe care ea îl scosese din pălărie într-un moment de neatenție.

— Vreau să spun că n-o să muriți de foame, a zis.

A fost nevoie de amîndoi ca să care salteaua din pîr de cal pătată cu mușegai. Pe cînd se întorceau de pe alee, ea spuse:

— Ajunge pentru azi. Mai e o cămară în care trebuie să facem curățenie, dar poate să mai aștepte.

El închise ușa pivniței, ea îi dădu lacătul, care fusese în buzunarul șorțului ei, și intrară în casă prin spate. Ei îi venea să spună: Nici mie nu-mi place cum au ieșit lucrurile mai mult decît ție, dar se temea s-o spună, ca să nu creadă Cletus că nu se bucura să-i aibă sub acoperișul ei.

130

Îl puse să se spele pe mîini la chiuveta din bucătărie și îi dădu un pahar cu lapte rece și o bucată mare de plăcintă cu agrișe.

Rezemîndu-se de chiuvetă, el luă o înghițitură de lapte, apoi spuse:

— Cînd se întorc Victor și tați de la cîmp, cine le pregătește masa?

— Nimeni, din cîte știu eu. Nu le e ușor, sînt convinsă, dar orice bărbat știe să prăjească ouă cu șuncă sau să facă o cafea.

— Sînt învățați să mănînce mai mult de atît.

— Poate va fi nevoie ca el să găsească pe cineva să țină gospodăria, la fel ca domnul Wilson, zise ea, și-i veni să-și muște limba.

— Lei cina cu noi duminică, nu-i așa? zise mama lui. Vino direct de la biserică, să avem timp pe săturate.

Clarence nu avea cum să spună nu, și nici nu voia. Nu i-a spus că încetase să mai meargă la biserică.

Cînd se așezară la masă, văzu că mama lui gătitise toate felurile lui preferate și se strădui să mănînce, deși nu prea avea poftă. Din stînjeneala tatălui său și din absența grijulie a oricărei expresii pe fața ei, el își dădu seama că se simțea jignită. Se așteptase ca el să-i spună

tot ce nu putuse spune judecătorului și juriului, și cînd el n-a făcut-o și-a zis că era pentru că n-avea încredere în ei.

— Am așteptat să ne facă băieții o vizită, spuse ea, dar deocamdată n-au venit. Cred că nu-i lasă Fern.

. — Nu-mi închipui că o să-i lase, răspunse el, evitându-i privirea.

Mama și tatăl lui erau singurii doi oameni de pe pământ în care avea încredere în acest moment, dar de unde să înceapă? De la faptul că îi era greu să strângă banii pentru a plăti pensia alimentară a fostei soții? Nu le putea spune nimic care să nu-i facă să sufere și, oricum, nu putea suporta să vorbească despre asta.

Știa ce i se făcuse, dar nu și ce făcuse el ca să merite asta.

L-ar fi ajutat dacă vreodată, vreun predicator baptist, sprijinindu-și brațele de pupitrul și încovoiindu-și umerii, ar fi spus: Oamenii nici nu capătă ceea ce merită, nici nu merită ceea ce capătă. Cei blânzi și încrezători sînt călcați în picioare. Bogatul reușește uneori să scape ca prin urechile acului și nu prea are rost să te încrezi în Providența Divină... Pe de altă parte, cum ar fi putut vreun predicator, fie el baptist sau de alt fel, să spună așa ceva?

Fern a fost prevenită de avocatul ei că ar fi bine dacă ea și Lloyd Wilson nu s-ar vedea o vreme. Cînd își scriau, aveau grijă să pună scrisorile la poștă cu mîna lor. Scrisorile ei erau foarte lungi, ale lui scurte. Nu-i venea ușor să-și aștearnă sentimentele pe hîrtie. Dar cînd ea îi citea și recitea scrisorile, cuvintele ce nu se aflau acolo erau adăugate de imaginația ei, pînă cînd se convingea că o iubea într-adevăr la fel de mult cum îl iubea ea.

132

Căteaua aștepta în fiecare după-amiază jîngă cutia de scrisori. Știa cînd era timpul să adune vacile, dar băiatul putea să vină și să n-o găsească acolo. Așa că aștepta în continuare, iar cînd îl vedea pe bărbat venind spre ea fugea într-un lan de porumb, dar nu prea departe. Nu se străduia cine știe ce să scape de bătaia pe care știa că avea să i-o dea. Cletus a început să se ducă la fermă cu bicicleta și mama lui l-a întrebat:

— Unde te duci?

Și el i-a zis, iar ea a răspuns:

'— Aș prefera să nu te duci.

Cînd el a întrebat de ce, ea a părut tristă și a zis:

— Te rog, nu sta la discuții cu mine, Cletus. Dacă tatăl tău vrea să te vadă, o să anunțe. Doar o infimă ezitare o împiedica să-i spună totul, în cele din urmă, cînd avea să mai crească, avea să se așeze lîngă el într-o zi și să-i spună toată povestea de la început, și el avea să înțeleagă necazurile prin care trecuse ea și avea s-o ierte. Tatăl tău nu voia să-mi dea libertate, i-ar fi spus, așa că a^rebut să merg la tribunal și s-o capăt astfel... în aceste conversații imaginare nu-i trecea prin minte că poate el nu avea s-o ierte. Dacă Lloyd Wilson n-ar

fi fost îndrăgostit de mine, se imagina spunând,
sau dacă și-arfi iubit soția, cred că aş fi rămas că-
sătorită cu tatăl tău, așa nepotrivită cum eram...
La amintirea mâinilor lui Lloyd Wilson odih-
nindu-se pe umerii ei când se apleca s-o sărute,
se-nfioră de fericire.

Privind-o fix, Wayne făcu cunoștință cu o fetiță pe nume Patsy, care locuia pe aceeași stradă, la patru-cinci case de mătușa Jennv. Avea o tricicletă, cu care se plimbau pe trotuarul de asfalt, și doar din când în când se certau cu privire la cine urma. Se ducea acasă la Patsy dis-de-dimineață, și când se făcea ora prnzului și mama lui Patsy îl întreba dacă vrea să rămână să mănânce cu ei, spunea întotdeauna da. Când ea întreba: „Nu crezi că ar trebui să dai o fugă pînă acasă și să-i spui mamei tale?” el răspundea: „N-o să se supere.”

Mama lui Patsy se gîndea că ar fi fost frumos ca mama lui Wayne să spună: „Vă mulțumesc că sînteți așa de drăguță cu băiețelul meu” sau ceva de felul ăsta, în loc să nu se deranjeze să ridice privirea când trecea pe lîngă casa lor. Și pe deasupra îi mai apăruse numele și în ziare și toate celelalte.

Într-un oraș de mărimea Lincolnului nu existau secrete bine păstrate. Cineva a spus altcuiva care a spus altcuiva care a spus altcuiva care i-a spus lui Clarence de plicurile groase fără adresa expeditorului pe care Fern le puneă după lăsarea întinericului în cutia mare, verde, din fața poștei. Nici măcar n-a fost nevoie de prea mult timp ca să se întîmple asta. Sau ca Fern să afle că el știa.

Abia acum, după ce lungă bătălie fusese cîștigată, i s-a făcut frică. S-a pomenit gîndindu-se, pentru prima dată, la Clarence. La ceea ce-i făcuse. Și la ce ar fi fost el în stare să facă. Nu voise să ia pensia alimentară de cincizeci

134

de dolari pe lună. Fusese ideea avocatului.

Brusc, a re trăit momentul în care Clarence ridicase vătraiul și se repezise la ea. Și alte momente ca acesta.

Cățeaua veni în fugă pe alee și sări pe Cletus, iar el lăsă bicicleta să cadă și își îngropa fața în blana ei. Dar după aceea, nimic n-a mai fost așa cum a crezut el că avea să fie. Se așteptase să meargă după tatăl lui, ajutîndu-l la treburi, în schimb au stat în casă toată după-amiaza, încercînd să găsească ceva de spus.

„Să nu mărturisești strîmb”, spunea Biblia — dar de ce nu, dacă juriul nu a putut face diferența între adevăr și un snop de minciuni, și nici judecătorul? Îmbrăcată în negru și purtînd voaletă de parcă ar fi fost în doliu după el, tamponîndu-și ochii cu batista, ea îi păcălise pe toți. Biblia mai spunea: „Să nu rîvnești la femeia aproapelui tău”, iar el a fost obligat să le plătească cincizeci de dolari pe lună. Asta era răsplata lor, pentru că încălcaseră Cele Zece Porunci.

Cum era să-i explice asta unui adolescent?

În plus, îi era rușine — rușine și jenă pentru tot ce trebuise să îndure fiul lui. Știa că, de fapt, Cletus ar fi preferat să rămînă aici, cu el,

și nici măcar asta nu reușise să obțină.
Ca rezultat al acelei zile umilitoare de la
tribunal, lui Clarence i-a fost iremediabil dis-
tortionat simțul cauzei și efectului. Minteă îi
era plină de gânduri care, luate unul câte unul,
erau perfect rezonabile, dar consecutiv nu
prea aveau sens.

Habar nu avea cît de lungi erau uneori tăcerile lui.

În sfîrșit, acele ceasornicului îi permisese să spună:

— E timpul s-o pornești înapoi spre oraș.

— Nu pot să rămîn să te ajut la mulș?

— Nu e bine să te prindă întunericul pe drum cu bicicleta.

— Mă dau la o parte dacă vine vreo mașină.

— Mai bine pleacă acuma. Mama o să fie îngrijorată.

Ii făcu cu mîna tatălui său, care stătea pe treptele verandei, dădu un picior cricului de la bicicletă băgîndu-l sub apărătoarea roții din spate și spuse:

— Nu, Trixie. Nu te uita așa la mine. Nu poți să mergi cu mine... Nu... Nu, auzi? Nu! În sîmbăta următoare a întreat-o pe mama lui dacă putea să se ducă la fermă, și ea a zis din nou:

— Aș prefera să nu te duci.

Nu s-a îndurat să-i spună că tatăl lui trimisese vorbă printr-un vecin să nu-l mai lase să vină.

Dacă ei fac parte din casă ori casa face parte din ei nu e o întrebare la care copiii sînt pregătiți să răspundă. După ce ai luat ciinele, ia și bucătăria — mirosul de ceva bun care se coace în cuptor pentru cină. Și mirosul zilei de spălat rufe, de lînă pusă la uscat pe bîrna de lemn. De cenușă. De supă fierbînd mocnit pe sobă. Ia bătrînul cal răbdător care așteaptă lingă gardul pășunii. Ia treburile gospodărești

136

care îl țineau ocupat de cînd se întorcea de la școală pînă se așezau la masa de seară. Ia ceața din zori, zgomotul ciorilor care se dondănesc în copaci.

Hainele lui de lucru încă mai stau atârîate într-un cui de lîngă ușa camerei lui, dar nimeni nu le îmbracă sau dezbracă. Nimeni nu doarme în patul lui. Nu citește cartea lui cu cotorul rupt despre Tom Swift și mașina lui zburătoare. Ia și asta, dacă tot veni vorba.

Ia ulciorul și ligheanul, amîndouă uscate și prăfuite. Ia grajdul vacilor unde pisicile, stînd la rînd, așteaptă cu gurile larg deschise să le toarne cineva lapte pe gît. Ia și grajdul cailor — mirosul de fîn și praf și urină de cal, și piele veche pătată de sudoare, și ploaia căzînd pe cîmpul arat de dincolo de ușa deschisă. Ia toate astea, și ce i-ai făcut? În fața unei depozități atît de uriașe, ce rost are să-i ceri să rămînă băiatul care fusese? Ar putea la fel de bine să ia viața de la capăt, în pielea oricărui alt băiat.

Tocmai cînd aproape renunțase să mai spe-re, văduva a cunoscut-o pe soția lui Lloyd Wilson și a fost foarte impresionată de ea. Agitînd o listă de lucruri pe care numai ea

știa unde să le găsească, în sertare de scrinuri și șifoniere sau cutii de carton împinse adânc sub streșină în pod, Mărie Wilson făcea o conversație politicoasă. Nu-i venea să creadă că dădea cu ochii de atîta dezordine și murdărie oriunde se uita. Ferestrele aveau un strat așa de gros de praf și pînze de păianjeni că nu se

mai vedea prin ele. Fața de masă din salon era pătată cu cerneală și cineva făcuse o gaură de arsură în preșul mare din zdrențe, la care muncise o iarnă întreagă. Știa fără să fie nevoie să se uite că nici o mătură nu trecuse pe sub pa-turi în căutare de scame. Locul nu mai fusese aerisit de săptămîni întregi și toată casa, dar mai ales dormitoarele de la parter duhneau a cherosen și haine transpirate și respirație umană îmbîcsită. Bătînd din palme, prinse o molie.

Ceea ce aștepta văduva în timp ce vorbea întruna era un semn că aprecierea era reci-procă. Șezînd pe marginea scaunului, Mărie Wilson zicea: „E adevărat” și „Știu ce vreți să spuneți” și „Sînt convinsă că aveți dreptate” și, în sfîrșit, ajungînd la capătul răbdării, spu-se: „Mă tem că trebuie să mă scuzați, am treabă.” Vorbind în continuare, văduva o urmă pe scara spre pod.

Dar cel mai tare o întristau băiețiii. Erau slăbuți și palizi și îi răspundeau apatic la în-trebări, de parcă ar fi vorbit cu un străin. I-a întreat: „Știți că tatăl vostru nu m-a lăsat să vă iau cu mine?” și ei dădură din cap. Le dă-dea la o parte părul din ochi, îi săruta și îi atin-gea pe obraji sau pe umeri cînd vorbea cu ei, și pînă la urmă nu le-a mai părut străină. După aceea n-au mai pierdut-o din ochi. Cînd s-a aplecat să-si ia rămas-bun, amîndoi au în-ceput să plîngă.

Lloyd venise în oraș s-o ia și după ce ea și-a adunat ce avea nevoie, a condus-o înapoi. Ea n-a criticat felul în care ținea văduva casa.

138

Era treaba lui pe cine găsea să aibă grijă de el. Străbătuseră tot drumul pînă la fermă în-tr-o tăcere apăsătoare, dar acum el începu să vorbească despre posibilitatea de a-și găsi un loc undeva prin Iowa — ceea ce ar fi însemnat că ea n-avea să-i mai vadă pe băieți deloc, îl rugă să-i aducă din cînd în cînd în oraș să doar-mă la ea, și el răspunse:

— Pentru ei ar fi și mai rău.

După care amîndoi recăzură în tăcere. El își dădea seama că ei îi stătea ceva pe limbă, dar dintr-un motiv sau altul hotărîse să nu-i spună. Cînd opri în fața pensiunii în care lo-cuia acum ea dădu să coboare din trăsură, apoi se întoarse spre el și zise:

— Știu că nu-ți pasă cîtuși de puțin de mine sau de fiicele tale, dar nu reușesc să pricep cum i-ai putut face una ca asta lui Clarence.

El se uită în jos, la mîinile în care ținea hă-țurile răsucite peste degete, și nu răspunse.

A plouat, și-a plouat, iar cînd cerul s-a în-seninat era brumă. Frunzele începeau să cadă, iar cățeaua vedea stelele strălucind în vîrfu-rile copacilor. După ce fugise și fusese biciuită pentru asta pînă aproape n-a mai putut să se

țină pe picioare, a rămas la fermă. Dacă se ducea să-l caute pe băiat nu trecea niciodată de capătul aleii. Cîteodată Clarence uita s-o hrănească si ea era nevoită să-i reamintească. Ce-i puneă el în strachină nu semăna deloc cu resturile pe care i le dădea femeia.

Avocatul care prezentase atît de prost cazul lui Clarence la proces i-a trimis o notă de

plată mult mai mare decît se așteptase. Deși era o grămadă de treabă de făcut pe afară, el stătea în casă și lîncezea. Căteaua venea și se uita la el prin plasa împotriva țințarilor, iar el se oțăra la ea furios și ea pleca tîrîndu-se. Lloyd Wilson s-a dus să vadă pe soția lui și i-a cerut din nou divorțul ca să se poată căsători cu Fern. Ea a ascultat ce avea el de zis, apoi i-a spus că o să se gîndească. După tonul vocii ei, el știa care avea să fie răspunsul. Nu avea de gînd să divorțeze de el, iar el nu avea nici un motiv pentru a divorța de ea. Pleoapele ei erau închise, dar Fern nu dormea. Știa că adormea din cînd în cînd, pentru că visa cu intermitențe. Zorii erau o alinare. Păsările. Cîntatul unui cocoș, însemna că timpul există. Noaptea totul era nemișcat. Lăptarul, clîcănind sticlele. Oamenii se duceau la treburile lor, se întîmplau lucruri care nu aveau nimic de-a face cu divorțul ei — de asta era nevoie să i se reamintească. Ar fi alinat-o și mai mult dacă s-ar fi sculat și s-ar fi dus jos să facă niște cafea, dar ar fi trezit-o pe mătușa Jenny, care dormea în camera din față. Uneori ațipea. Cînd se relaxa complet, întotdeauna tresărea puternic, scuturînd patul și trezindu-se de tot.

Ca și cum ar fi privit o piesă, a re trăit momentul cînd Tom a încuiat-o în camera ei. Cîți ani avea? Optsprezece? Nouăsprezece? „Ești prea tînră ca să știi ce faci”, a spus el. Pe de altă parte nu era prea tînră ca să se îndrăgos-

140
tească de un bărbat cu nevastă și doi copii. „N-o să te las să strici casa cuiva!” a strigat el. Iar ea — chiar în timp ce vorbele îi ieșeau din gură deja le regreta — a spus: „Nu ești tatăl meu și nu te las nici pe tine, nici pe nimeni să-mi spunei ce pot să fac și ce nu.” Așa că el a încuiat-o în cameră, iar ea a ieșit pe fereastră, s-a urcat pe acoperișul verandei din spate și s-a lăsat să alunece pe burlan. El știa ce se întîmplă, dar nu s-a mișcat de pe scaun. Cînd ea a ajuns acasă, el stătea tot acolo și au avut o explicație, la două noaptea.

N-a încercat niciodată pînă acum să răspundă la întrebarea dacă l-ar fi acceptat pe Clarence în cazul în care n-ar fi fost bolnavă de dragoste pentru un bărbat pe care nu-l putea avea. În orice caz, cînd a apărut Clarence și a început să o curteze nu s-a mai lăsat cu țipete. Tom era politicoș cu el, dar distant. Iar ei nu i-a spus absolut nimic. Nu era nevoie. Știa că el se mîndrea cu abilitatea sa de a manipula oamenii determinîndu-i să facă ce voia el și de obicei reușea, dar nu și de data asta. Nu cu ea. Ea venea la masă cu o față impasibilă, și amîndoi mînceau în tăcere dacă mătușa Jenny nu spunea nimic, și nici atunci nu se oboseau întotdeauna să răspundă. Cînd ea a

izbucnit: „Ce ai împotriva lui?" el s-a șters la gură cu serverul, s-a lăsat pe spătarul scaunului și s-a uitat la ea. Apoi a zis: „Ești sigură că vrei să auzi?" și ea a spus: „Da."

Poate că în alt moment al vieții ei l-ar fi ascultat și ar fi ținut cont de faptul că nimeni n-o înțelese vreodată atât de bine ca el. Dar

în dispoziția necugetată în care era, tocmai înțelegerea lui a făcut-o să acționeze. Trebuia să-i demonstreze că și el se putea înșela; că lucrurile nu erau neapărat așa cum credea el.

La un moment dat l-a întrerupt și el a spus:

„Lasă-mă să termin. Când îți alegi un soț nu contează decât două lucruri — sîngele bun și un temperament bun. Într-o zi, cu mult înainte să apară pe aici, l-am văzut în piața tribunalului, descărcîndu-și nervii pe caii lui. Nu mi-a plăcut. Și nici ție nu ti-ar fi plăcut." Aprivit-o o clipă, apoi a zis: „Văd că parcă as vorbi cu un gard. Încearcă să înțelegi că și alți oameni sînt reali și au sentimente. Și unele lucruri, o dată făcute, nu mai pot fi desfăcute."

Si s-a ridicat și a plecat de la masă.

Cînd a anunțat că ea și Clarence aveau să se căsătorească și să trăiască la o fermă în ținutul McLean, el a spus: „Foarte bine, dar să nu vă așteptați să vă dau binecuvîntarea mea sau să vin la nuntă."

Gîștele sălbatice zburau spre sud.

Noaptea deveneau mai reci. Au terminat de curățat hornul. Și într-o zi Victor și Clarence au ieșit din casă și au stat de vorbă. Victor era îmbrăcat cu costumul lui cel nou și avea la el o geantă veche de piele. Cum Clarence fusese lăsat fără o lețcaie în urma procesului și nu-și putea permite să-l mai plătească, el se oferise să muncească pe masă și casă. Oferta nu i-a fost acceptată.

— Sper că totul îți merge bine, spuse el acum, umbrindu-și ochii cu palma.

142

— Să zicem că mă descurc, zise Clarence, și își strînseseră mîinile.

— Poți să dai de mine oricînd, prin sora mea din New Holland.

Victor își luă geanta și porni pe alee, și atunci a fost ultima dată cînd căteaua l-a mai văzut.

S-a încălzit din nou și a fost vreme bună o săptămînă. Cu excepția stejarilor, toate frunzele căzuseră. Altfel, era ca vara. Cu label pe bot, căteaua a urmărit cercurile descrise în zbor de o muscă-de-cal, iar cînd aceasta s-a îndepărtat bîzîind, a închis ochii, a adormit și a visat că urmărea un iepure.

În loc să se urce într-un tren și să se ducă în Iowa să caute un teren bun, Lloyd Wilson a amînat. Și-a zis că nu putea pleca înainte de întîi noiembrie, apoi s-a făcut noiembrie și zilele treceau. Mereu era ceva de făcut și, tot găsind pretexte, el evita să recunoască deschis că ceea ce-și propunea era imposibil, își petrecuse toată viața în acest loc și nu putea să-l părăsească. Deși din ce spuneau oamenii despre Clarence părea că acesta era mai mult decât pe jumătate nebun și în stare de orice.

— Mă anunți cam din scurt, a zis colonelul

Dowling. Și nu știu dacă pot găsi pe cineva peste noapte.

Observă că Clarence își tot trecea un deget pe sub guler, de parcă l-ar fi sufocat, că mâinile îi erau neliniștite și că se bilbăia. Nimic din toate astea nu-i stătea în fire. Dar era gata

să-i dea arendaşului său o recomandare satisfăcătoare. Mai mult n-ar fi fost corect, așa cum stăteau lucrurile. Pur și simplu nu mai era același ca înainte de a-și țîrî nevasta prin tribunale și așa mai departe. Dar putea descoperi cîteva lucruri de spus în favoarea lui, ca să poată totuși să-și găsească un loc. Laudele nu trebuiau să fie prea specifice, ca, în cazul în care mai tîrziu apăreau probleme, oamenii care îl angajau să nu creadă că el, colonelul, nu fusese sincer, într-un fel sau altul, avea să se descurce. Se pricepea de minune la ambiguități de felul ăsta.

Spre surprinderea lui, Clarence nu i-a cerut nici o recomandare, în schimb, i-a strîns mîna și a coborît treptele de lemn ieșind pe trotuar, unde a rămas clipind în lumina puternică a soarelui. Acum nu mai avea nici nevas-tă, nici familie, nici fermă, și totul era opera lui Lloyd Wilson.

A nins și apoi au fost trei-patru zile de vreme blîndă, lăsînd pămîntul dezvelit din nou.

După aceea, nopțile au fost foarte reci.

Era vremea cînd omul tăia de obicei în bucăți copacii căzuți, despica buștenii și umplea magazia cu lemne de foc. Căteaua a observat că el n-a făcut nimic din toate astea. Pădurile erau pline de prepelițe și fazani și el nu se ducea la vînătoare.

Noul arendaș veni cu o cunoștință, un bărbat chel, mai în vîrstă, căruia îi tot cerea părerea. Au mers prin casă împreună cu Clarence, 144

apoi s-au uitat pe afară, inspectînd grajdurile și acareturile și punînd o grămadă de întrebări despre recoltă și parcelare. La un moment dat toți trei s-au întors să privească la cătea, și nu era nevoie de cine știe ce inteligență din partea ei ca să-si dea seama despre cine vorbeau.

Cletus nu avea chef să stea prin curtea școlii după ore, ca să se uite cum niște băieți pe care nu-i cunoștea (și care nu dădeau nici un semn că ar vrea să-l cunoască) jucau baschet. Așa că venea direct acasă, dacă se putea numi astfel, deși nu era nimic de făcut acolo cînd ajungea. Deschidea ușa răcitorului și o voce de femeie striga din salon: „Cletus, o să-ți strici pofta de mîncare”, așa că închidea ușa — oricum nu voia nimic — și se ducea afară și se așeza pe treptele din spate, în lumina palidă a soarelui.

Profesoara, care nu era nici tînără nici drăguță, dăduse fiecăruia cîte o hartă a Americii de Sud și le spusese să pună numele țărilor și nurilor, dar Cletus n-avea chef. Desena cruci în praf cu un băț, făcîndu-i viața grea unei furnici care avea treabă în acel petic de pămînt neacoperit. Deși se auzea de zile întregi, abia acum deveni conștient de un ciocănit îndepărtat: boc, boc, boc, toc, toc, toc, toc... Probabil că

cineva își construia o casă nouă.

Șterse cu călcâiul pantofului liniile pe care le trasase în praf și, cu ele, șterse și furnica de pe fața pământului. Apoi se ridică și se îndreptă spre gaura din gardul din spate.

Cînd bărbatul și bătrînul au început să scoată lucruri din casă, căteaua nu-și putea închipui ce i-a apucat. Cuverturi, saltele, scaune. Mese, ustensile de bucătărie, unelte. Cutii cu una-alta. Toate afară, pe iarbă, unde avea să le plouă.

Bătrînul spuse:

— Ești sigur că vrei să scapi de enciclopedia asta frumoasă?

— Dacă o vrei, pune-o în mașină, tată, zise Clarence.

Curtea fermei începu să se umple de oameni și el închise căteaua în magazia de lemne, deși ea n-avea de gînd să facă nimic decît dacă era provocată. Tot ce putea ea vedea era lumina care pătrundea prin crăpăturile dintre scînduri, dar putea auzi perfect. Soseau întruna trăsuri și căruțe, și o persoană cu o voce foarte stridentă tot țipa: „Atențiune, atențiune” și bătea într-o masă cu un ciocan de lemn într-un asemenea hal, că o dureau urechile, și se părea că animalele plecau! Mai întîi vacile, pe care avusese privilegiul de a le aduna în fiecare seară din viața ei. Iar apoi oile. Le auzea behîind speriate. Apoi porcii. Apoi găinile și curcanii. Și în sfîrșit caii, ceea ce era prea mult. Cum avea să are omul fără ei? Era probabil opera celui cu voce stridentă, și dacă omul ar fi deschis ușa magaziei, căteaua l-ar fi ajutat să-l gonească pe individ de pe proprietate. Ca să-i aducă aminte că era acolo, capabilă și dispusă, începu să latre.

Cînd a lăsat-o în sfîrșit să iasă, strigătele se opriseră și toate lucrurile care fuseseră împrăș-

146
tiate pe iarbă fie dispăruseră, fie se aflau în trăsura sau căruța cuiva. Cei cîțiva oameni care rămăseseră plecau și soarele coborîse deja în spatele dealului.

Clarence luă o frînghie și legă căteaua de un copac, ceea ce ea nu pricepu mai mult decît pricepuse de ce i se păruse lui necesar s-o închidă în magazie. Apoi mai scoase niște lucruri din casă — un geamantan, niște undițe, o lanternă, un topor, o umbrelă — și le puse în mașină. Bătrînul arătă spre cușca cîinelui, iar Clarence zise:

— Aia rămîne acolo,

în timp ce tatăl lui aștepta în mașină, Clarence mai trecu o ultimă dată prin camerele goale. Apoi încuie ușa de la bucătărie și puse cheia sub preș.

— Îmi pare bine că s-a încheiat ziua asta, spuse el și, proptindu-se ferm în fața radiatorului mașinii, învîrți de vreo cinci-șase ori rapid manivela, apoi se duse repede și se așeză pe locul șoferului. Uruitul motorului se atenua cînd regla aprinderea.

Bătrînul observă căteaua uitîndu-se între-bătoare la ei și spuse:

— Și dacă individul ăla nu vine?

— O să vină, zise Clarence. Mi-a spus că s-ar putea să se întunece pînă ajunge aici, dar a promis că vine azi.

Automobilul Model T împrumutat pomi pe alee. Cățeaua era legată de copac. Se lăsa noaptea, în casă nu era nici o lumină aprinsă, iar pe coș nu ieșea nici un pic de fum.

Ea așteaptă îndelung, străduindu-se să nu se îngrijoreze. Străduindu-se să fie cuminte — mai ales cuminte. Și zicându-și că doar se duseseră în oraș și aveau să se întoarcă repede, chiar dacă era absolut evident că nu era așa. Nu după ce se purtaseră cum se purtaseră, în cele din urmă, împotriva voinței ei, începu să urle. Sezînd pe picioarele dinapoi, cu botul întins spre cerul nopții, urlă îndelung. Și nu era doar urlatul ei, ci al tuturor clinilor din care descindea, pînă la cine știe ce lup. Auzi pași și fu convinsă că era băiatul: O auzise urlînd și venise de unde fusese în tot acest timp și avea s-o salveze...

S-a dovedit a fi prietenul de peste drum al bărbatului, își puse felinarul pe jos și o dezlegă, vorbind cu ea și mîngîindu-i urechile, și pentru cîteva minute totul fu în ordine. Dar apoi ea își aminti cum ei nu-i spusese să se urce în mașină, ci plecaseră fără să privească măcar înapoi, și slobozi un nou urlet disperat. Lloyd Wilson încercă s-o facă să meargă cu el acasă, dar ea nu putea. Dacă se ducea, cine ar mai fi rămas acolo să păzească proprietatea? După scurtă vreme el se întoarse aducîndu-i niște resturi de mîncare, pe care le înghiți atît de repede că după aceea nici nu știa ce mîncase. El i-a umplut strachina cu apă de la pompă și i-a lăsat-o lîngă ușa cuștii. Apoi a strigat-o și a fluierat, dar ea nu s-a clintit. — Cum vrei, dar mă îndoiesc că o să poată cineva să închidă ochii, zise el vesel și dispăru în întuneric. «?

148

Ea a urlat cu mici pauze toată noaptea, făcîndu-i pe ceilalți cîini din zonă să latre. A doua zi, cînd a venit prietenul omului să vadă ce mai face, s-a dus pînă la jumătatea drumului să-1 întîmpine, dînd din coadă.

Văduva a hrănit-o, iar băiețelii au îmbrățișat-o și au sărutat-o pe creștet, și ea s-a simțit ceva mai bine.

În seara aceea, la cină, cu ea stînd lîngă scaunul său și ascultînd de parcă povestea ar fi fost despre ea, Lloyd Wilson spuse:

— Nu era nevoie să-i spui nimic. Cînd a murit, am jurat că nu voi mai avea niciodată alt...

Căteaua ridică brusc capul. Apoi se ridică și se duse la ușă: o căruță sau o trăsură intrau pe alee la ea acasă. Scînci încet, dar nimeni nu-i dădu atenție pînă nu se auziră pași afară și ea nu începu să latre.

— Taci, Trixie, zise Lloyd Wilson și își împinse scaunul în spate. În lumina dinspre ușa deschisă el văzu un bărbat tînăr care arăta de parcă ar fi fost gata s-o ia la fugă.

— Îmi zice Walker, zise el. Sînt vecinul dumneavoastră. I-am spus domnului Smith că o să ajung aici acum două zile, dar nevas-

tă-mea s-a îmbolnăvit și a trebuit să ne amânăm venirea. Ea a rămas la Mechanicsburg, unde am lăsat-o... Nu, mulțumesc, sînteti foarte amabil. Cînd am trecut prin oraș m-am oprit și am mîncat ceva la cafenea. Nu mi-ați văzut cumva cîinele?

Zărind frîghia care atîrna de copac, James Walker a ținut cățeaua legată în următoarele

două zile, deși primise asigurări că nu era nevoie. Dar o hrănea și avea grijă să aibă apă în strachină, și uneori vorbea cu ea. Iar când se lăsa noaptea era lumină la fereastra bucătăriei și cățelei îi mirosea a fum de lemne. Ar fi putut fi și mai rău. Din când în când, îi venea să urle, și izbutea să se abțină. A doua zi, au venit niște camioane, aducând vite și porci, utilaje agricole și mobilă. Și în seara aceea omul a dezlegat frînghia și a zis:

— Haide, fetițo, am nevoie de tine să mă ajuți la strînsul vitelor.

Ea a înțeles foarte bine ce i-a spus, dar nu era fetița lui, și a luat-o la fugă în josul drumului ca fulgerul.

Clarence își petrecea cea mai mare parte a timpului în camera lui, cu ușa închisă. Avea cearcăne negre sub ochi. Hainele atîrnau pe el. Când îl chema mama lui, venea la masă, dar stătea tot timpul cu ochii în farfurie și nu se uita la ei, și trebuia să-i spună de cîteva ori pînă să înțeleagă că voiau să le dea ceva de pe masă.

Mama lui a încercat să-l convingă să meargă la doctor, dar el n-a vrut. „Nu sînt bolnav”, spunea, pe un asemenea ton că ei îi era frică să insiste.

Cletus era sigur că tatăl lui avea să vină să-i vadă în dimineața de Crăciun, aducînd daruri. Ceea ce-și dorea erau niște patine. O pușcă ar fi fost și mai bine, dar n-o puteai folosi în oraș, și oricum era prea scumpă. Wayne încă mai

150
credea în Moș Crăciun, în Ajun, când s-au dezbrăcat, șosetele lor goale atîrnau de piciorul patului și au văzut la lumina felinarului de pe stradă că ninge. Dimineața, când s-au trezit, șosetele erau pline și jos îi așteptau alte cadouri. Mătușa Jenny scosese cea mai bună față de masă și prăjise un clapon, iar în mijlocul mesei era un brăduț artificial. Au mîncat pînă n-au mai putut. Când și-au tras scaunele în spate, mama lor a început să strîngă masa și mătușa Jenny a zis:

— Lasă-le pînă ne facem siesta.

Cletus încă nu era îngrijorat. Nu se întîmplase niciodată ca tatăl lor să nu le facă un cadou de Crăciun.

Wayne voia să joace popa-prostu'. În timp ce-și sorta cărțile, Cletus asculta să vadă dacă nu se aude zgomot de pași pe verandă. După o vreme mătușa Jenny s-a ridicat și a început să trebăluiască prin bucătărie.

— Mi se pare foarte ciudat că tatăl vostru n-a făcut nici un efort pentru Crăciunul vostru, zise Fern. Ceea ce i se părea și mai ciudat era că lui Cletus parcă nu-i păsa. Poate era o etapă prin care trecea, dar părea atît de indiferent în ultimul timp. Față de orice.

Bradul decorat de pe spațiul verde din față

tribunalului era prea mare ca să încapă în vreo casă. în Ajunul Crăciunului oamenii cântaseră colinde în jurul lui, dar acum piața era pustie, cu excepția a doi oameni care stăteau în fața drogheriei. Unul dintre ei era un comis-voiajor care detesta Crăciunul. Celălalt era Clarence.

Deși se uita drept spre bradul cel mare, nu știa că se află acolo. Sau în ce zi era. Sau de ce piața tribunalului era pustie.

„L-am admirat enorm”, îi spunea el comis-voiajorului, „pînă mi-a stricat casa”.

O dată, cățelei i s-a părut că-l vede pe Wayne în depărtare, dar era doar un alt băiețel care semăna cu el. Oamenii încercau s-o prindă, dar nu-i lăsa să se apropie așa de mult. Blana îi era uscată și îi sticleau ochii, și era numai piele și os. Trăia din iepuri și alte animale mici sau cîte o găină care scăpa din coteț, în cele din urmă a ajuns în oraș, unde niște copii au fugit după ea și au aruncat cu bețe în ea, dar a reușit să scape de ei. Noaptea scotocea în lăzile de gunoi.

Pînă la urmă i-a găsit. Mama lui Clarence Smith s-a uitat pe fereastră în curtea laterală și a exclamat:

— Vă anunț că se pare că avem musafiri.

După felul în care omul s-a aplecat asupra ei, căteaua a crezut că i se va da voie să rămî-nă. Și că el o s-o ducă acolo unde era băiatul. A suris recunoscătoare spre femeia în vîrstă cînd aceasta a zis: „Eu n-am nimic împotriva dacă vrei s-o ții aici”, dar nu s-a întîmplat așa. Văzînd în ce stare era, Clarence nu s-a îndurat s-o bată. A dus-o înapoi la fermă și a spus:

— Cred că va trebui s-o ții legată o vreme.

Nu știu ce a apucat-o. A fost întotdeauna o că-țea bună, nu mi-a făcut niciodată probleme.

152

Apoi s-a plimbat pe acolo, uitîndu-se în toate hambarele și în grajdul vacilor și în grajdul cailor, după ceva ce uitase ori pierduse pe undeva. Și după cîteva zile a venit înapoi și a făcut la fel.

A venit nevasta omului celui nou, și a mai nins, și pămîntul era alb, și zăpada s-a făcut gheață, și căteaua aluneca mereu ba în față, ba într-o parte, de cîte ori încerca să se ducă undeva, așa că a rămas în cușca ei și a dormit. Cîteodată visa că aștepta lîngă cutia de scrisori să vină băiatul pe drum cu bicicleta lui. Cînd era trează nu era cîinele nimănui.

Cînd îi venea să hoinărească, aștepta pînă cînd omul cel nou nu se uita și apoi o tinea.

— Noul arendaș n-a reușit s-o facă pe Trixie să stea acasă, i-a spus Fern lui Cletus. Așa că tatăl tău a dus-o la veterinar și a omorît-o. Cu cloroform. Trebuie să-l ierți. Nu e în apele lui.

Nici ea nu era în apele ei, altfel i-ar fi ascuns această informație, sau măcar i-ar fi servit-o maiblînd.

Scrisorile ei către Lloyd Wilson vorbeau aproape numai despre temerile ei în legătură cu Clarence.

Avocatul care o manevrase cu atîta succes

pe Fern prin procedurile de divorț bătea gînditor darabana. Apoi, lăsîndu-se pe spătarul scaunului, zise:

— A spus Smith clar că are de gînd să te omoare?

153

— Nu, răspunse Lloyd Wilson. Dar știu că are o pușcă. Și după cum se poartă...
Avocatul se uită în agendă să vadă când avea următoarea întâlnire.

— îndrăznesc să spun că ai toate motivele să fii alarmat, dar dacă nu vii cu un martor gata să jure că Smith a amenințat să-ti ia viața, mă îndoiesc că poliția va considera că acestea sînt motive suficiente pentru a emite un mandat de arestare pe numele lui. Ce-ar fi să ții legătura cu mine, și dacă apare vreo schimbare...

154

IX

<titlu>Clasa de absolvenți

Cînd mă duc acasă, de regulă pentru vreo înmormîntare, întotdeauna sfîrșesc prin a mă plimba pe Ninth Street. Cedez de fiecare dată de parcă ar fi o tentație sexuală. Casa în care am locuit și-a schimbat de mai multe ori proprietarii și unul dintre ultimii a dat jos toată partea din spate — cămara, scările, bucătăria, spălătoria unde se afla soba de gătit, și acel dormitor de la etaj unde a avut loc petrecerea de Halloween. De ce? Ca să facă economie de combustibil? Balustradele verandei și mobila de răchită au dispărut, la fel și gardul de fier care separa curtea din față de trotuar. Piatra de bordură înaltă și cei doi stîlpi opritori sînt tot acolo, supraviețuind rolului lor cu jumătate de secol. Insectele dăunătoare uciseseră cei doi copaci mari sub care mă jucam și în locul lor se află niște arțari zdrențuiți de furtuni, așezați atît de bizar încît probabil că au fost plantați de păsări, în curtea din spate, unde era grădina de flori, e o construcție cam de mă-

155

rimea și forma unui garaj, dar cu fereastră și perdea. Probabil locuiește cineva acolo. Casa de alături s-a prăbușit în fum și flăcări într-o noapte acum zece-cincisprezece ani — un defect în cablurile electrice — și pe locul ei se află un bloc de două etaje care acoperă jumătate din ceea ce era pe vremuri curtea noastră laterală. Din loc în loc prin oraș lipsesc case mari și vechi, sau între două case vechi care au supraviețuit cineva a strecurat o casă nouă, alterându-mi amintirile. Când dau peste spitalul cel nou, îmi pierd orientarea. Unde se afla exact mica băcănie la care mă trimitea mama când se trezea că i s-a terminat orezul, untul sau bicarbonatul? Și care aripă a spitalului a obliterated stratul uriaș de violete din curtea casei în care locuia bătrâna doamnă Harts cu fiul ei Dave, care nu s-a însurat niciodată? Și era oare stratul de violete uriaș numai pentru că băiețelul care o dată pe an le bătea la ușă și le cerea voie să le culeagă era el însuși foarte mic?

Când visez despre Lincoln e mereu așa cum era în copilăria mea. Sau, mai degrabă, visez că e așa — căci geografia a fost dată peste cap și e pe jumătate reală și pe jumătate o rearanjare a minții mele dorminde. De exemplu, căsuța de cărămidă în care locuiau domnișoarele Lena Moose și Lucy Sheffield. A fost construită probabil pe timpul lui Ulysses S. Grant și trebuie să fi avut lambriuri închise la culoare și draperii grele care opreau lumina. Când o visez, proporțiile satisfac în așa măsură ochiul și încăperile sînt atît de luminoase, atît de fer-

156
mecătoare și pline de personalitate încît simt că trebuie să renunț cumva la viața mea actuală și să mă duc să trăiesc în casa aceea: că nimic altceva nu mă va face fericit. Sau visez că stau în fața unei case pe Eighth Street — o casă mare albă cu bovindou pe colț și cu tîmplărie sculptată și placaj exterior crestă. M-a oprit acolo, pe trotuar, senzația că mama era înăuntru. Dacă sun la ușă, ea va veni să-mi deschidă. Sau altcineva. Și voi merge prin casă pînă o voi găsi. Dar ce face acolo, dacă nu e casa noastră? Nici măcar nu seamănă cu casa noastră. A fost construită în anii nouăzeci ai secolului al XIX-lea, iar casa noastră e mult mai veche și, oricum, se află pe Ninth Street. Ca să dezleg această enigmă, îmi las mintea să cutreiere pe Eighth Street, începînd de la colțul unde întorc tramvaiele și se duc spre oraș, și înainte de a ajunge la casa pe care o visam realizez că o astfel de casă nu există și mă trezesc brusc.

După șase luni de stat întins pe o canapea de psihanalist — și asta a fost de mult — am rețrăit plimbările acelea nocturne, cu brațul pe după talia tatii. Din camera de zi în holul

de la intrare, pe urmă înapoi, pe lângă orologiul bunicului în bibliotecă, și din bibliotecă în camera de zi. Din bibliotecă în sufragerie, unde mama zăcea în sicriu. Stăteam împreună și o priveam. Voiam să-i spun bărbatului cu un aer patern care nu era tatăl meu, bătrînului vienez, alt exilat, cu ochelari groși și accent nemțesc, voiam să-i spun: Nu puteam

suporta, dar ceea ce a ieșit de pe buzele mele a fost: „Nu pot suporta.” Această afirmație a fost urmată de un șuvoi de lacrimi cum nu mai vărsasem vreodată, nici măcar în copilărie. M-am ridicat de pe canapeaua de piele și, cu permisiunea lui, o simțeam cumva, am ieșit din cabinetul lui și din clădire și am pornit-o pe Sixth Avenue spre biroul meu. New York este un loc unde poți să plîngi pe trotuar într-o intimitate perfectă.

Alți copii ar fi putut suporta, au suportat. Fratele meu mai mare a reușit cumva. Eu n-am putut.

În Palat la 4 dimineața mergi dintr-o cameră în alta trecînd prin pereți. Nu e nevoie să folosești ușile. Există o ușă, dar stă permanent deschisă. Dacă ar fi să treci prin ea și nu ți-ar plăcea ce e de partea cealaltă, ai putea să te întorci în locul de unde ai pornit. Ceea ce e făcut poate fi desfăcut. Acolo îl găsesc pe Cletus Smith.

Căsuța de vizavi de terenul pe care se țin târgurile arată de parcă n-ar fi nimeni în ea. De parcă ar fi plecat cu toții în vreo excursie. Mătușa Jenny a coborît storiurile pînă la pervaz. Așa, oamenii nu vor trage cu ochiul înăuntru să vadă ceea ce vedea ea ori de cîte ori închi-dea ochii, și cîteodată si cînd îi avea larg deschii. Patul dublu din camera din față e făcut si Cletus stă întins pe el, cu pantofii atîrnînd peste margine, ca să nu murdărească cuvertura. Stă pe partea stîngă, în poziția fetusului,

158

ca și cum ar încerca să iasă din lumea asta așa cum a intrat.

Casa miroase a cafea care se face în filtru și apoi a șuncă prăjindu-se. Nu-i răspunde cînd ea îi spune că micul dejun e gata. Și nici nu vine. Șezînd la masa din bucătărie, ea sună în cafea, dar e tot prea fierbinte ca s-o bea, așa că toarnă un pic în farfurioară... (E timpul să-i las în urmă pe toți acești oameni și totuși mi-e greu. Aproape că mi se pare că martorul nu poate părăsi boxa înainte de a-și termina declarația.)

Mătușa Jenny se ridică brusc, se duce în camera de alături și pune mîna pe fruntea lui Cletus. Nu are febră, dar are pielea rece și ume-dă și e foarte palid. Ține ochii deschiși, dar nu se uită la ea. Cînd își retrage mîna, o întreabă:

— Ție ți-ar fi frică dacă ar veni aici?

— Cine să vină?

El n-o lămurește, iar după o clipă ea spune că da, i-ar fi.

— Unde crezi că e?

— Habar n-am.

Mîna nu-i e destul de fermă ca să bea din farfurioară, așa că toarnă cafeaua înapoi în ceașcă și uită s-o bea. Ceasul ticăie uneori mai tare, alteori mai încet. Se oprește să-1 asculte

și aude în schimb sunetul propriei sale respirații grele. Se face nouă fără un sfert. Ea își dregă vocea și zice:

— E timpul să pleci la școală. O să întârzii.

Deja a întârziat. Ceasul e cu cinci minute în urmă, ceea ce ea știe, dar pentru moment a uitat. Cărțile lui sînt pe un scaun lingă ușă, dar

el știe, chiar dacă ea nu, că nu se mai poate duce la școala aceea. Intră în Palat la 4 dimineața, în acea bizară lumină albastră. Cu mâinile întinse, ca un acrobat pe o sîrmă aflată la înălțime. Și fără plasă care să-l prindă în cazul în care cade.

întîlnirea de pe coridorul scolii, un an și jumătate mai tîrziu, o re trăiesc iar și iar în minte, ca și cum aș trece printr-o serie de reîncarnări care sfîrșesc de fiecare dată în același eșec. Am văzut că m-a recunoscut și nu avea rost să sper că am părut a nu-l recunoaște eu pe el, căci am simțit expresia de surpriză de pe fata mea. El n-a spus nimic. Eu n-am spus nimic. Pur și simplu am mers mai departe.

îmi amintesc că după aceea mi-am zis: Cînd o să treacă destul timp, o să știe că n-am spus la nimeni... Dar tot îngrijorat am rămas, gîndindu-mă că o să creadă că motivul pentru care n-am vorbit cu el era că nu voiam să-l mai cunosc, după tot ce se întîmplase. Ceea ce, mă tem, chiar a crezut. Ce altceva?

S-a dus să-i spună mamei lui? Si apoi și-au făcut bagajele și s-au mutat în alt cartier din Chicago ca să scape de mine?

Dacă aș fi avut prezența de spirit să spun: „Nu trebuie să-ți faci griji, n-o să zic la nimeni”, ar fi putut rămîne unde erau? Ar fi avut mama lui încredere că un băiat de cincisprezece ani va ține o astfel de promisiune, chiar dacă o făceam?

Uneori aproape că-mi amintesc cum trec pe lîngă el pe coridor după aceea. Și cred, deși

160

nu sînt deloc sigur de asta, că-mi amintesc că mă bucur că i-am păstrat secretul. Ceea ce trebuie să însemne că era acolo, că am continuat să trecem unul pe lîngă altul pe holuri, că nu s-a mutat. Dar dacă ar fi rămas la școala aceea, mai devreme sau mai tîrziu am fi fost în aceeași clasă, și știu că n-am fost.

Trec cinci sau zece ani fără să mă gîndesc deloc la Cletus, iar apoi ceva îmi amintește de el — de cum ne jucam împreună pe schelele acelei case neterminate. Si, deodată, iată-1 venind spre mine pe coridorul aceluia liceu imens, și tresar cînd îmi amintesc cum n-am vorbit cu el. Și încerc să-mi alung din minte această amintire.

Într-o zi, iarna trecută, măcinat de culpă, am adus din pod o cutie de carton înțesată de acte vechi, diplome, tăieturi din ziare, scrisori de la colegi pe care nu i-am mai văzut de treizeci sau patruzeci de ani și așa mai departe, și am căutat în ea pînă mi-am găsit albumul din liceu. Fotografiile clasei de absolvenți sînt aranjate în panouri verticale, cincisprezece imagini ovale pe pagină. Cletus ar fi trebuit să fie între Beulah Grace Smith și Sophie Sopkin și nu e. Dacă ar fi fost, îmi zic, aș fi reușit să-l

uit pentru totdeauna. Am răsfoit cu grijă albumul, din scoarță în scoarță, căutându-l. Nu e în nici un grup de fotografii și pe nici o listă de nume.

Există, cu siguranță, o limită a ceea ce poți cere de la tine, ca adolescent. Și să continui să te simți vinovat pentru ceva ce s-a petrecut

cu atât de mult timp în urmă numai rezonabil nu e. Cu toate astea, mă simt vinovat. Puțin. Și o să mă simt întotdeauna astfel, probabil ori de câte ori o să mă gândesc la el. Dar nu mă gândesc numai la greșeala mea. Mă întreb și ce s-o fi întâmplat cu el. Dacă a fost cruțat de priveriștea trupului înecat al tatălui său. Dacă după o vreme el și mama lui s-au putut privi în ochi fără stînjeneală. Dacă s-a simțit la fel de singur ca mine cînd s-a mutat la Chicago. Și dacă seria de evenimente care a început cu asasinarea lui Lloyd Wilson — dacă toate acestea au ajuns pînă la urmă să pară mai puțin reale, mai asemănătoare unui vis, astfel încît în loc să rămînă blocat acolo, să poată să meargă mai departe și, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-și trăiască propria viață, fără a fi distrus de ceea ce nu el făcuse.

*

Cuprins

I. O împușcătură	5
II. Perioada de doliu	9
III. Casa cea nouă.....	31
IV. Pe coridorul școlii.....	55
V Emoțiile proprietății.....	66
VI. Povestea lui Lloyd Wilson.. ..	90
VII. Creaturi (mai mult sau mai puțin) inocente.....	104
VIII. Mecanismul justiției.....	126
IX. Clasa de absolvenți.....	155

*

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentînd valoarea timbrului
literar ce se virează

Uniunii Scriitorilor din România,

Cont nr. 2511.1-171.1 / ROL,

B.C.R. Filiala sector I, București

Redactor coordonator al colecției

DANIELA ȘTEFĂNESCU

Redactor

HORTENZIA POPESCU

Tehnoredactor

MANUELA MĂXINEANU

Corector

MARIA NICOLAU

Apărut 2003

BUCUREȘTI - ROMÂNIA

Tipărit la Imprimeria de Vest, Oradea

Apariții în colecția

Cartea de pe noptieră

- 1 Yasushi Inoue, Pușca de vânătoare
- 2 Yasunari Kawabata, Vuietul muntelui
- 3 Yukio Mishima, După banchet
- 4 Yasunari Kawabata, Frumusețe și întristare
- 5 Yasunari Kawabata, O mie de cocori
- 6 Yukio Mishima, Templul de aur
- 7 Paulo Coelho, Veronika se hotărăște să moară
- 8 Patrick Suskind, Parfumul
- 9 Marguerite Yourcenar, Povestiri orientale
- 10 Giovanni Arpino, Parfum de femeie
- 11 Aleksandr Soljenițin, O zi din viața lui Ivan Denisovici
- 12 Mario Vargas Llosa, Mătușa Julia și condeierul
- 13 Marguerite Yourcenar, Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică
- 14 Andrei Makine, Pe vremea fluviului Amur
- 15 Nina Berberova, Cartea fericirii
- 16 Par Lagerkvist, Baraba
- 17 Patrick Suskind, Porumbelul
- 18 Nina Berberova, învierea lui Mozart
- 19 Pascal Quignard, Toate diminețile lumii
- 20 Marguerite Yourcenar, Memoriile lui Hadrian
- 21 Leif Panduro, Ferestrele
- 22 Mihail Bulgakov, Maestrul și Margareta «
- 23 Paulo Coelho, Al cincilea munte
- 24 Andrei Makine, Muzica unei vieți
- 25 Lev Tolstoi, Moartea lui Ivan Ilici
- 26 Florin Manolescu, Misterul camerei închise

- 27 Paulo Coelho, Alchimistul
- 28 Paulo Coelho, Diavolul și domnișoara Prym
- 29 Carlos Fuentes, Instinctul lui Inez
- 30 Marguerite Duras, Amantul
- 31 James Joyce, Oameni din Dublin
- 32 Alessandro Baricco, Novecento
- 33 Peter Esterhazy, O femeie
- 34 Pascal Quignard, Terasă la Roma
- 35 Paulo Coelho, La rîul Piedra am șezut și-am plîns
- 36 Nina Berberova, Acompaniedoarea
- 37 Hubert Lampo, Madona din Nedermunster
- 38 Par Lagerkvist, Piticul
- 39 Nina Berberova, Trestia revoltată
- 40 Richard Bach, Pescărușul Jonathan Livingston
- 41 Friedrich Durrenmatt, Pana de automobil
- 42 Heinrich Boll, Onoarea pierdută a Katharinei Blum
- 43 Paulo Coelho, Manualul războinicului luminii
- 44 Marguerite Yourcenar, Obolul visului
- 45 Friedrich Durrenmatt, Făgăduiala
- 46 Adolfo Bioy Casares, Invenția lui Morel
- 47 Mario Vargas Llosa, Cine l-a ucis pe Palomino Molero?
- 48 Daniel Keyes, Flori pentru Algernon
- 49 Adolfo Bioy Casares, O păpușă rusească
- 50 Carlos Fuentes, Diana
- 51 Alain de Botton, Eseuri de îndrăgostit
- 52 Patrick Modiano, Micuța Bijou
- 53 Tennessee Williams, Primăvara la Roma °
- a doamnei Stone
- 54 Mario Vargas Llosa, Elogiu mamei vitrege
- 55 Carlo Frabetti, Cartea iad

<coperta a IV-a>

Toate prietenii au un ritual al lor. „La revedere, pe Mîine!” n este un simplu salut, ci o parolă a prieteniei
 Care îi leagă pe Cletus Smith și pe povestitor, doi copii
 Puțin prea sensibili și puțin prea singuratici. Cînd Cletus
 Trece printr-un moment greu, traumatizant, prietenul său
 Nu știe să-i fie alături. De ce? Răspunsul la această
 Întrebare este romanul *La revedere, pe mîine*, iar titlul
Are rolul unui mesaj trimis în lume, ca să-l găsească
Pe interlocutorul de odinioară și să-i ceară iertare.
Acesta este miezul romanului.
Într-un plan mai cuprinzător al cărții se reconstituie o
Crimă. Două cupluri: bărbații sunt ca doi frați pînă cînd
O dragoste imposibil de potolit distruge nu numai o pu-
Ternică prietenie, ci și un univers care părea indestructi-
Bil. Atmosfera Americii anilor ,20 ai secolului trecut este
Atît de învăluitoare încît vă veți simți prizonierii ei.
Oferiți-vă un răgaz ca să vă gîndiți la sentințele
Provocatoare pe care le găsiți scrise cu litere cursive
La pagina 132. Aveți curajul să le contraziceți?

*

Există cărți de care
 Rămîi cumva îndrăgostit:
 Crezi că le-ai uitat
 Și totuși le duci atît de tare dorul.. ..
 Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul,
 Fără să le fi cunoscut vreodată.
 Cărți gata să te iubească,

Adunate pentru tine
În colecția Cartea de pe noptieră.
*

ISBN 973-50-0549-2
5 948353 003819
</coperta a IV-a>

165 pag.